

reperiens, id est, veritatem inter falsitates, retulit illud in donaria Dei, et ut ingenitum Cretensibus vitium falsitatis, illorum proprio potissimum auctore [Ms., auctori] confunderet. Mendaces quippe Cretenses, dixit, et malæ bestię et ventres pigri, qui falsa persuadent et ferarum ritu sanguinem sitiunt deceptorum; et non cum silentio operantes suum panem manducant, *quorum Deus venter est, et gloria in confusione eorum* (Philip. III, 19).

Quarta vero interrogatio fuit de Epistola ad Hebræos, ubi dicit Apostolus: *Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, et participes sunt facti Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, renovari rursus ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei et ostentum* [Leg., ostentus] *habentes* (Hebr. VI, 4, 5). Totus hic locus, et anteriora ejus et posteriora, magnis obscuritatibus obvolutus est; tamen ut aliqua dicamus de hujus tantummodo sententię expositione; et ut brevi sermone ejus aperiā profunditatem, putatur Apostolum hoc dixisse de sacrificiis Judæorum; vel de baptismo Christianorum, quod impossibile sit (impossibile enim fieri non potest) eos, qui semel illuminati sunt per fidem, gustaverunt enim donum caeleste, id est, per baptismum remissionem peccatorum; et participes sunt facti Spiritus sancti, acceperunt quidem per manus impositionem Spiritum C

sanctum; gustaverunt nihilominus bonum doctrinæ, verbum salutare, virtutesque sæculi venturi, scilicet spem futuræ gloriæ, quæ sanctis promittitur; et prolapsi sunt in aliquo peccato infidelitatis, hos tales impossibile est per sacrificia Judaica mundare, vel [per] baptismum renovari iterum ad poenitentiam; quia sicut semel Christus mortuus est pro salute omnium, ita semel unusquisque baptizari debet in salutem. Ideo renovari dixit, quia homo in baptismo novus efficitur. Si enim sciremus nos semper per baptismum posse mundari, quando cessaremus peccare? Sic enim impossibile est secundo crucifigi Christum (hoc enim est ostentum habere). Quid est nostrum baptisma, nisi crucifixio Christi? Sicut enim Christus in cruce mortuus est, ita et nos in baptismo morimur peccatis; et sicut tres dies in sepulchro fuit, ita nos ter mergimur, dicente Apostolo, *consepulti enim sumus cum Christo per baptismum* (Rom. VI, 4); et sicut resurgente eo mors ultra illi non dominabitur, ita et nobis post resurrectionem baptismi peccata dominare non debent, sicut idem Apostolus præcipit: *Fratres, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram; mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (Coloss. III, 1, 4).

BEATI ALCUINI COMMENTARIORUM IN APOCALYPSIN LIBRI QUINQUE.

(Non habentur in edit. Frobenii hæc Commentaria, quæ excerpimus ex Maii Collectione Vaticana.)

MONITUM MAII.

Codex Vaticanus optimæ notæ et antiquitatis eximie, nempe sæculi noni vel certe decimi, exhibuit mihi libellos quinque commentariorum in Apocalypseos capita priora duodecim; quibus libellis Alcuini nomen inscriptum est. Quanquam autem in plenissima Alcuini editione per Frobenium curata id opus minime exstat, attamen Joan. Trithemius, Script. Eccl.; Sixtus Senensis, Bibl. sacr.; et Balæus, Script. Britan., cent. II, Alcuini in Apocalypsin Commentarium diserte commemorant: quare superest ut arbitremur, hunc in perditis hactenus jacuisse. Nil autem interest quod prædicti auctores unum dicant ejus operis librum; nostri enim libelli quinque tam breves sunt, ut intuitibus ipsorum molem, unius instar videri poterint. Ne vero lectores mei facile mirentur quod id opusculum in codicibus nostris tandiu latuerit, illud, quæso, memineriat quod nempe decessor meus in Vaticana præfectura Petrus Fogginius incognitum aliud Alcuini opusculum ex Vat. palatino codice extulerit, libellum scilicet adversus hæresim Felicis Orgelitani, quem a se præfatione instructum preloque jam paratum, deinde ad Frobenium misit, ut in novam quam splendide adornabat editionem (Tom. I, p. 659 seq.) insereretur. Id, inquam, Fogginii exemplum, et operis etiam stylus ab Alcuiniano minime discrepans, codicis alta antiquitas, et inscriptum Alcuini, ut dixi, nomen, animos mihi addiderunt, ut confidenter opus in lucem emitterem: cujus quidem erudita præfatio, eos qui ante se Apocalypsin illustrarunt, usque ad æquales suos Bedam venerabilem et Ambrosium Autpertum, enumerat: ratio autem operis pia, moralis, mystica, et ad Christum atque ad Ecclesiam cuncta ut par est referens. Neque illud contemnent philologi, quod col. 1098 et 1106 alteram quoque Alcuinus translationem Apocalypseos demonstrat. Quod si quem non immerito offendat minuta illa, quam interdum persequitur, etymologia nominum propriorum et explicatio, is eam conformem esse sciat alteri Alcuini opusculo (Opp. tom. I, p. 449) ubi nominum Hebræorum litteralem, allegoricam, et moralem facit interpretationem. Omne scilicet ævum suos quodque patitur manes; neque id tamen impedit quominus Alcuinus sæculi sui fax fuerit, ut ait Baronius ad an. 802, divinarum et humanarum litterarum peritia nemini secundus, et Anglorum certe post beatum

Adelmann et Bedam doctissimus, Parisiensis academiae fundator, Magni denique Caroli magister, ut eam veteres appellant, deliciosus: et quem Deus in Occidente pugilem hæreticis Adoptianis opposuit, ut in Oriente Cyrillum Nestorianis.

LIBER PRIMUS.

INCIPIT PRÆFATIO ALCUINI

IN EXPOSITIONEM APOCALYPSIS.

Beatus Beda in septem periochis dicit Apocalypsin consistere. In prima post salutationem commemorat Domini passiones et glorias ad confirmandos infirmos: deinde commemoratis quæ in septem Ecclesiis gesta et gerenda sunt, describit pugnas et victorias universalis Ecclesiae. In secunda videt quatuor animalia, et viginti quatuor seniores, et Agnum stantem, et librum septem sigillis signatum: narrat etiam pugnas et triumphos Ecclesiae. In tertia sub specie septem angelorum tuba canentium varios eventus Ecclesiae describit. In quarta, sub figura mulieris et draconis, pugnas et victorias Ecclesiae narrat, ubi per septem angelos dieta et facta commemorat, etsi non ut prius. In quinta per septem angelos septem plagis terram percuit. In sexta damnationem meretricis narrat. In septima uxorem Agni dicit ornatam de caelo descendere. De septem regulis Tichonii; quarum prima est de Domino ejusque corpore, secunda de Domini corpore vero et simulato, tertia de promissis et lege, quarta de specie et genere, quinta de temporibus, sexta recapitulatio, septima de diabolo ejusque corpore. Hæ septem regulæ, non solum in Apocalypsi, sed in aliis libris inveniuntur, maxime autem in prophetiis.

In Apocalypsin primus commentatus martyr Victorinus; quem sequens beatus Hieronymus quædam quæ ille juxta litteram intellexerat auferens, quædam ex proprio adjiciens, unum in eam condidit librum, promittens, se in ea potissime laboraturum, si vitæ spatium adesset: sed opus illud utrum impletum fuerit, incertum est. Donatista etiam Tichonius multiplicem in eam edidit expositionem, sed perfidiæ veneno commiscuit. Post quem Primasius Africanæ Ecclesiae antistes, vir per omnia catholicus et in divinis Scripturis eruditus, quinque eam libris enodavit, in quibus, ut ipse asserit, non tam propria quam aliena contextuit, ejusdem scilicet Tichonii bene intellecta deslorans; nihilominus et beati Augustini quædam exposita capitula adnectens. Et quamvis eam plenius quam alii exposuerit, altissimo tamen sermone composuit. Denique etsi numero

* Hos versus sequenti Commentario (quod, licet haud incompertum, reperire non potuit) præfigendos indicat Frobenius inter *Addenda* et *Supplenda*, ad calcem Operum beati Alcuini, ex codice pervetusto, de quo sic vir doctissimus: « Paulo antequam hoc opus integre typis absolveretur, forte fortuito ad manus meas delatus est codex ms. pervetustus, nemini adhuc memoratus, conservatus vero in hujus urbis nostræ Ratisponensis celebri collegio seu episcopali gymnasio S. Pauli. Scriptus is est, prout versus primæ paginae inscripti testantur, jussu Liuphrammii

A pauca, luculentissime tamen a sancto Gregorio exposita sunt capitula per ejus diversa opuscula. Postremo beatus Ambrosius Autpertus presbyter quædam ex his, multa vero ex suo ponens, pulcherrime pertractavit. *Explicit præfatio.*

EXPOSITIO PROPHETIÆ NOVI TESTAMENTI.

* Exsul ab humano dum pellitur orbe Joannes
Et vetitus Coici est cernere regna soli.
Intret ovans cœli Domino dilectus in aula
Regis et altithroni gaudet adesse toris.
Hinc ubi subjectum sacra lumina vertit in orbem
Currere fluctivagas cernit ubique rotas.
Et Babel et Solymam mixtis configere castris,
Hincque atque hinc vicibus tela fugamque capi.
Sed mitem sequitur miles qui candidus agnum,
Cum duce percipiet regna beata polo.
Squammeus est anguis per tartara cæca maniplos
Submerget flammis, peste, fameque suos.
Hujus quæ facies, stadiumve, ordove duelli,
Ars quæ, quæ phalanx, palma et arma forent,
Pandere dum cupere, veterum sata lata peragraus
Excerpsi campis germina pauca sacris,
Copia ne potior generet fastidia mensis,
Convivam aut tenuem tanta parare vetet.
Nostra tuis ergo sapiant si fœcula labris
Donanti laudes da super astra Deo.
Sin alias, animos tamen amplexator amicos
Quæ cano, corripuens punice frange fero.

C Inter reliquos Novi Testamenti libros, sola Apocalypsis prophetia vocatur, juxta illud: *Beatus qui legit et qui audiunt verba prophetiæ libri hujus, et cætera.* Quia ergo nova prophetia est, sic excellit veterem prophetiam, sicut Evangelium observantiam legis, quia quæ de Christo et de Ecclesia antiqua prophetia revelanda prædixit, hæc jam revelata denuntiat. Unde et Apocalypsis, id est revelatio, inscribitur. Hujus autem libri magna auctoritas est, quia a Trinitate per angelum ad Joannem mittitur. A Patre, ut illud: *Quam dedit illi Deus palam facere.* A Filio, ut illud: *Ego Jesus misi angelum meum testificari vobis.* A Spiritu quoque sancto, ut illud: *Dominus Deus omnipotens Spiritus prophetarum misit archiepiscopi Salisburgensis; qui versus ita sonant.*

Scribere hunc librum fecit jam archiepiscopus
Liuphrammus rector, sit cui vita salus.

Tenuit Liuphrammus illam sedem metropolitanam ab anno 836 usque ad annum 859; cui temporis scriptura codicis apprime convenit. Porro in hoc codice plurima Alcuini nostri carmina deprehendi, partim jam inter edita comprehensa, partim tibi mutila, partim vero omnino inedita; etc.

lum suum, et cætera. Igitur quia nihil historicum A sonet, ipsius verba docere probantur. Neque enim in cælo sunt fabri qui loricas fabricent, nec mulier in cælo parere potuit. Nunc superest ut qualitatem visionis ejus discutiamus. Tres itaque visionum modos patres nostri intelligendos docuerunt: corporalem, ut videmus per oculos solem, lunam, et reliqua; spiritalem, quæ sit per mentis excessum sive vigilantibus sive dormientibus viris, cum non res corporales, sed similitudines rerum corporalium per spiritum intuentur, quemadmodum Pharaon vidit septem boves, et Nabuchodonosor lapidem præcisum de monte sine manibus, et Petrus linteum. Tertius est qui intellectualis appellatur, per quem nec corporales res, nec earum similitudines, sed ipsa rerum veritas intuentibus manifestatur, quod huic tantummodo Apocalypsis beatus Hieronymus ascribit. Sanctus vero Augustinus spiritalem in hac intelligi debere visionem, ac per similitudines rerum corporalium ostensam, omnimodis docet. Sed ipsi viderint quis eorum verius dixerit. Ordo vero narrationis hic est. Aliquando ab adventu Domini inchoat, et perducit usque ad finem sæculi. Aliquando ab adventu Domini inchoat, et antequam finiat, ad initium redit, et ea quæ dimiserat, sive quæ dixerat, diversis figuris repetens, ad secundum Domini adventum percurrit. Aliquando incipit a novissima persecutione; sed antequam ad finem veniat, recapitulando utraque conjungit. Aliquando ad enarrandum proposita paululum intermittit, et aliud non ad hoc pertinens interponit; post quod ordine conciso quæ cœperat perdocet. Aliquando in ipso genere locutionis sic mutata figura quasi alia permiscet, ut non nil aliud significet quam quod narrare cœperat. Et nota quia rarissime in hac revelatione vel angelus, vel Joannes proprias tenent personas. Recurrit autem sermo a specie ad genus, quemadmodum cum Jezabel specialiter increpasset, subjunxit: *Et dabo unicuique vestrum secundum opera sua*. Quod generaliter sive bonis sive malis congruere videtur. Item a genere ad speciem transit quando cum Ecclesiæ, quæ habitat inter malos, sub specie pastoris Pergamenorum diceret: *Scio ubi habitus, ubi sedes est Satanæ*, et reliqua. Continuo negligenti pastori intulit: *Habeo adversus te pauca, et cætera*. Ab hac specie transit ad aliam, cum protinus subdit: *Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*. Qui enim non ait: *Habes etiam illic, sed habes et tu*, patenter innuit quia ab una specie ad aliam sermonem convertit. Invenitur etiam genus in specie. Nam dicendo *Ego Joannes frater*, et reliqua, in sua persona totius Ecclesiæ persecutiones insinuat, quas quotidie propter verbum Dei patitur. Jungitur etiam genus generi, cum sedes dicitur posita in cælo. Utrumque enim per se positum, id est et cælum et sedes, in hac revelatione frequenter Ecclesiam designat: cum autem simul jungantur, unam eandemque Ecclesiam figurant.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Apocalypsis Jesu Christi*. Primo no-

landum quia plenior sensus redderetur, si hæc est Apocalypsis diceret; sed Scripturarum mos est brevitate causa prænominatas particulas sub auditione relinquere. Hinc est quod Salomon non ait: Hæc sunt parabolæ Salomonis, vel, Hæc sunt verba Ecclesiastæ. Apocalypsis, ut dictum est, ex Græco in Latinum revelatio interpretatur. Jesus Hebraice, Græce sotir, Latine autem dicitur salutaris. Christus Græce, Latine unctus. Nam chrisma unctio dicitur. Chrisma vero primus jubente Domino Moyses in libro Exodo composuisse narratur, quo reges et sacerdotes ungebantur, præfigurantes Christum a Patre invisibiliter unctum. *Quam dedit illis Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito*. Hic quoque notandum quia usitatius diceretur, *Qua dedit illi Deus*: sed sacræ Scripturæ consuetudo est frequenter pro ablativo sine præpositione accusativum ponere. Unde est illud psalmi: *Exaudi, Domine, vocem meam, quæ clamavi ad te*. Et Paulus: *Bonum certamen certavi*. Ostenditur enim his verbis hæc revelatio esse Jesu Christi, et hoc a Deo illum accepisse, ut sua revelatione palam faceret servis suis quæ oportet fieri cito. Quam ob rem ita distinguendum est, *Apocalypsis Jesu Christi*; et deinde inferendum, *quam dedit illi Deus palam facere servis suis*, et reliqua: quorum unum ad divinitatem redigitur, secundum quam ipse cum Patre cuncta revelat mysteria; alterum ad humanitatem, secundum quam non solum a Patre et Spiritu sancto, sed et a semetipso accepit, ut ipse sua revelatione ea quæ cito oportet fieri, servis suis declararet. C Unde non dicitur, *quam dedit illi Deus Pater*, sed indefinite, *quam dedit illi Deus*, id est Trinitas. Et nota quia dicendo *servis suis*, ostendit Filium etiam in forma servi, non servum, dum ejus humanitas domina prædicatur servorum. *Suis* autem dicit, id est diviniæ gratiæ subjectis; juxta illud: *Confiteor tibi, Domine, Pater cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis* (Math. xi, 25). In eo vero quod subditur, *quæ oportet fieri cito*, quantum innumera possint intelligi, singulari tamen intentione de temporalibus Ecclesiæ pressuris gaudiisque perennibus venturis, ac de malorum præsentis felicitate, æternisque futuris cruciatibus sermonem contextit. Quæ omnia cito sunt, quia hoc præsens tempus sine aliqua momenti interpositione ad finem transvolare compellitur. Unde idem Joannes alibi dicit: *Filioli, novissima hora est* (II Joan. ii, 18).

Et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni. Significavit, id est, sigillavit. Nam signum sigillum dicitur; unde et Danieli dicitur: *Clausi sunt signatique sermões* (Dan. xii, 9). Et Isaiæ: *Signavi visionem in discipulis meis* (Isa. viii, 16). Sed quid sibi vult quod signata hæc visio dicitur, cum in sequentibus dicatur, *Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus? nisi quia piis reserantur, impiis signo clauduntur, neque enim propter fideles servos, sed propter fauces divitiarum sigillantur*. Unde ad Danielem dicitur: *Impie agent impij; porro docti intelligent*

(Dan. XII, 10). Dicendo autem *significavit*, ostendit non juxta litteram accipi debere, sed ad mysteria altius perscrutanda significationis verbo nos fecit intentos. Hæc igitur visio per angelum missa est; sed incircumscribitur spiritus, qui hanc misit, et in eo fuit per quem misit, et in eo cui misit. Idem autem angelus qui apparuit solius incarnati Verbi figuram gessit, ejusque corporis, quod est Ecclesia. Ipse etiam Joannes, cui apparuit, Ecclesie typum prædedit. Non autem duas Ecclesias angelum et Joannem præfigurasse credendum est; sed cum angelus typum tenet capitis, Joannes prædicatorum; cum angelus prædicatorum, Joannes auditorum; et cum per angelum præcedentia membra, per Joannem sequentia designantur; sive in angelo Ecclesia intelligitur post resurrectionem glorificata; in Joanne vero præsens erudienda a Christo. Præterea sciendum quia sic Dominus post ascensionem apparet quemadmodum ante incarnationem patribus apparuit, id est per angelicam creaturam. In quo facto patenter ostendit, non se corporaliter nunc ad docendum requiri debere, qui ubique præsens est majestate: nec enim existimandum est, humanitatem ex Virgine sumptam fuisse in angelo; sed illius figuram angelum expressisse. Nihil etiam mirum quod similis filio hominis vocatur, cum Daniel propheta angelum Gabriel virum nominasse perhibetur. Sic autem per hunc angelum dicitur: *Ego sum primus et novissimus*, et reliqua. Quemadmodum ante incarnationem Deus in assumpta angeli persona dicit: *Ego sum Deus Abraham, et cætera*. Sicut enim Moyses eum qui sibi in rubo apparuit, modo angelum, modo Dominum vocat; sic Joannes hanc revelationem sibi per angelum missam perhibet, et ipsam in mysterio et figura Dominum Jesum Christum fuisse confirmat. Itaque et Paulo Dominus in via per angelum apparuit; quia si in propria carnis substantia apparere debuisset, Joanni, quem specialiter dilexit, appareret. Et notandum quia more aliorum Joannes de se quasi de alio loquitur. Moyses quippe ait: *Erat Moyses vir mitissimus* (Num. XII, 5). Et Job: *Vir erat in terra Hus nomine Job* (Job. I, 1), et cætera. Non enim ipsi a se, sed Spiritus sanctus per eos loquebatur.

VERS. 2. — *Qui testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi quæcumque vidit*. Perhibuit tunc Joannes, perhibet nunc Ecclesia, cujus ille figuram gerebat, cum hanc Apocalypsin cerneret. Verbum autem et Jesum Christum distinguit propter duas Christi substantias, qui de utroque testimonium perhibuit dicens: *In principio erat Verbum*. Et item: *Verbum caro factum est*. Vidit autem ad utrumque refertur. Vidit enim spiritalibus oculis Verbum, corporalibus vero omnia quæ de humanitate ipsius narrantur. (VERS. 3.) *Beatus qui legit et qui audiunt verba prophetiæ libri hujus, et servant ea quæ in ea scripta sunt*. Tempus enim prope est. Hic claret quanta sit hujus libri auctoritas, qui inter omnes prophetias speciali quodam modo sponcione

beatitudinem repromittit. Dicendo autem *qui legit, et qui audiunt*, doctorum personam et audientium demonstravit. Quod vero subditur, *et servant ea*, ad utrosque pertinet, quia non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Et ut ad hæc observanda utrorumque animos incitaret, subjicit: *tempus enim prope est*; scilicet quo vel justus post observantiam mandatorum remunerentur, vel injusti post negligentiam puniantur.

VERS. 4. — *Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia*. Per septenarium numerum universalis Ecclesia exprimitur, propter septem dona illius qui replevit orbem terrarum. Hinc Eliseus septies puerum oscitare fecit super quem incubuit, quoniam populus infidelitate mortuus, per septem dona sancti Spiritus vivificatur. Septenarius itaque numerus perfectus est, qui a ternario et quaternario formatur; ternarius namque in divinis Scripturis perfectus habetur propter mysterium Trinitatis; sive propter tres virtutes, fidem, spem et charitatem; sive propter tres ordines fidelium, prædicatorum, abstinentium, et conjugatorum. Quaternarius vero perfectus est propter mundi partes, sive propter quatuor principales virtutes, id est prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque justitiam; seu propter quatuor Evangeliorum libros. Quia igitur Trinitatis cognitio quatuor cœli cardines comprehendit; sive quia spes, fides et charitas quatuor principalium virtutum summam perficiunt; seu quia tres ordines credentium, quatuor Evangeliorum præceptis se subdunt, recte per hunc septenarium numerum universalis Ecclesia figuratur. Attamen sciendum quia specialiter ad septem Ephesiorum Ecclesias hæc sacramenta de exilio scripta mandavit. Non ergo species excluditur, sed in specie genus, id est universalis Ecclesia ostenditur, quæ bene in Asia esse dicitur. Asia enim elatio interpretatur. Elatio autem non semper pro vitio ponitur, sed aliquando pro culmine virtutis, ut illud: *Ponam te in superbiam sæculorum* (Isa. LX, 15). Id est, faciam ut voluptates omnes et infimos honores despicias. Et alibi: *Sustulit te super altitudinem terræ*. In hac igitur elationis celsitudine consistit Ecclesia. Aliter, si elatio pro vitio ponitur, non accipiendum est quod sancta Ecclesia elata permaneat, sed quia dudum in elationis fastu erecta, humilis futura superno munere sit prædestinata. Juxta illud: *Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ et belli* (Job. XXXVIII, 22, 23)?

VERS. 5. — *Gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est, et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt, et a Jesu Christo*. Gratia dicitur venia gratis collata, qua infulgente ex servis peccati in filios justitiæ adoptati sumus. Hanc Petrus, hanc Paulus scripturi fidelibus, titulo salutationis præmiserunt, ut populos gratiæ exhortaturi, omnem salutationis summam in hac esse monstrarent: et apte gratiæ paci præfertur, quia nullus ad pacem Dei reconciliatus venire poterat, nisi hunc

gratia misericordiae præcessisset. Quod autem dicitur *ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est*, specialiter unigenito Dei Filio assignandum est. Ipse essentialiter est cum Patre et Spiritu sancto, cui mutabilitas nunquam accidit, juxta illud Pauli: *Non fuit in illo est et non; sed est in illo fuit erat* (II Cor. 1, 18), quia ante quam de virgine nasceretur in tempore, cuncta cum Patre tempora fecit. Unde idem Joannes: *In principio erat Verbum*. Idem etiam venturus est in assumpta humanitate ad judicandum vivos et mortuos; sicut scriptum est: *Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum* (Act. 1, 11). Cum ergo certum sit quia hanc gratiam Ecclesiae sicut a Filio et Spiritu sancto, ita a Patre per Filium et Spiritum sanctum acceperit, cur hoc loco persona Patris reticetur? Scilicet quia sacrarum Scripturarum mos est, ut ubi una vel duæ de Trinitate personæ ponuntur, tota simul Trinitas intelligatur. A septem vero spiritibus dicitur propter unius spiritus septenariam operationem: qui ideo in conspectu throni, id est Ecclesiae, hoc est in memoria sanctorum solus esse dicitur, quia eidem specialiter remissio peccatorum assignatur; juxta illud: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis* (Joan. xx, 22, 23). Vel certe in Spiritu tota Trinitas intelligitur. Dicendo autem a *Jesu Christo*, ideo Filii personam repetit, quoniam qui dicitur erat ante sæcula, homo factus est in fine sæculorum.

Qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ. Manifesto genere locutionis Christum dicit, specialiter testem fidelem, cum tres sint qui testimonium dant, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, et tres unus Deus sunt. Potest et specialiter Filius in assumpto homine dici testis fidelis, eo quod pro testimonio veritatis usque ad mortem pervenerit carnis. Nam cum omnis Ecclesia in sanctis prædicatoribus testimonium de Christo perhibeat, illi principaliter martyres, id est testes, dicuntur qui pro Christo mortem pertulerunt corporis. Primogenitus autem ideo dicitur, quia nullus ante ipsum non moriturus surrexit. Alii omnes sancti mortui sunt mundo, ut illud: *Mortui enim estis; sed iste singulariter, in quo nullum fuit peccatum*. Reges vero, aut omnes sanctos dicit, qui se bene regere noverunt; aut certe prædicatores, qui bonis se sociant; sed super malos erigunt, sicut Petrus super Ananiam, et Paulus sceptrum vibrat dicendo: *Quid vultis? In virga veniam ad vos* (I Cor. iv, 21). Quia dilexit nos. Quomodo nos dilexerit, mala quæ pertulit manifestant. Non autem nos quales eramus dilexit, id est impios; sed quales ipso amore nos fecit. Unde continuo subditur: *et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo*. Sed quo ordine in sanguine suo nos laverit, Apostolus indicavit dicens: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* (Rom. vi, 3). (VERS. 6.) *Et fecit regnum nostrum sacerdotes Deo et Patri suo*. Quia caput nostrum rex est et sacerdos, ideo omnia membra

reges sunt et sacerdotes; ut illud Petri apostoli: *Vos genus electum regale sacerdotium* (I Petr. ii, 9). Reges autem sunt, seipsos regendo; sacerdotes vero, Deo offerendo; juxta illud: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem*. Dicendo itaque *Deo et Patri*, unam personam ostendit; quanquam Spiritus sanctus secundum prædictam regulam ibi intelligatur, sicut et apostolus dicit: *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi* (I Cor. i, 3); Deum et Patrem unam personam volens intelligi; proinde dicendum est: *Ipsi gloria in sæcula sæculorum*. Ipsi, id est qui fecit nos reges et sacerdotes, Patri scilicet et Filio, ubi intelligimus amborum charitatem, quæ est Spiritus sanctus: charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Bene autem non sibi, sed ei, a quo accepit, pro his Ecclesiae tribuit gloriam; juxta illud: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Psal. cxiii, 1).

VERS. 7. — *Ecce venit cum nubibus*. Si juxta litteram intelligamus, veniente Domino ad judicium, erit nubes candida, quæ sanctos obumbrans ab igne sæculum cremante defendat. Erit terribilis, cujus fragoribus reprobi terreantur; attem in hac Apocalypsi non facile juxta litteram quippiam sentiendum est. Itaque in sacro eloquio, cum plurali numero nubes ponuntur, prædicatores sanctos designant, qui et munditia mentis leves sunt, et prædicationum guttis corda audientium rigare non desistant. Cum his igitur nubibus Dominus ad judicium veniet; juxta illud prophetæ: *Ecce venit Dominus ad judicium cum senioribus populi* (Isa. ii, 13). *Et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt*. Omnis oculus videbit; id est omnis homo, a parte totum, qui tunc resurrexerit, sive ad vitam, sive ad mortem: non autem animalium, quibus non est datum post mortem resurgere. Videbit vero omnis homo in forma servi, in qua ab impiis judicatus est, non in forma divinitatis, quæ ab impiis videri non potest. Et nota quod alter interpret ait: Videbit eum omnis terra, talem ac si diceret, qualem hic positum impii futurum non credebant. *Et plangent se super eum omnes tribus terræ*. Hoc loco notandum quia cum adjectione ait *tribus terræ*: ac si diceret tribus terrena desiderantes, et avaritiæ studentes, quibus dicitur: *Væ vobis divitibus* (Luc. vi, 24); et iterum, *Væ vobis qui ridetis* (Ibid., vers. 25). Quæ vero sit causa doloris, aperitur cum dicitur, *super eum*. Nam etsi multarum miseriarum ibi luctus erit, ad comparisonem tamen fletus ex visione claritatis Christi nullus erit; magis enim tunc dolebant infelices pro eo quod talem perdidit Dominum, quam quod in atrocissimum inciderunt tormentum; sed ecce cum interpositione juramenti quæ dicta sunt affirmat cum subdit: *etiam: amen*. Quod apud Latinos est *etiam*, hoc apud Hebræos *amen*. Utrumque autem adverbium est affirmandi: ait ergo *etiam amen*, ac si ingeminando diceret, verum est, verum est.

VERS. 8. — *Ego sum α et ω, principium et finis*,

dicit Dominus Deus qui est, et qui erat, et qui venturus est. Dicendo *sum*, aperte insinuat quia Deus per se loquebatur. Unde Apostolus: *An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus (II Cor. XIII, 5)?* Et David: *Attendite populus meus legem meam (Psal. LXXVII, 1)*; cum nec populus nec lex David fuerit. Hoc autem significat α et ω , quod principium et finis. Nam α apud Græcos principium est elementorum; ω vero finis eorumdem. Principium autem Christus dicitur, quia ab ipso omnis creatura initium accipit; finis vero, quia ipse quasi terminus omnia concludit. Aliter principium et finis vocatur, quia ipse est Deus ante sæcula, et homo in fine sæculorum. Unde Joannes: *In principio erat Verbum (Joan. 1, 1)*. Et item: *Verbum caro factum est (Joan. 1, 14)*. (VERS. 9.) *Ego Joannes frater, et particeps in tribulatione, et regno, et patientia Jesu, fui in insula quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei et testimonium Jesu.* Hoc loco Joannes, et specialiter suam, et generaliter Ecclesiæ personam designat. Et notandum quia regnum pertinet ad caput, tribulatio ad membra, patientia ad utrumque, quod totum in uno Jesu reperitur. Tribulationem namque patiebatur caput cum membris dicendo: *Saule, Saule, quid me persequeris (Act. IX, 4)?* Regnum in capite, ut illud: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. XXV, 34)*; quod est aperte dicere: *Venite membra, regnate cum capite, quia ego sum regnum.* Se enim dabit suis, ut scriptum est: *Jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis (Gen. 1, 75)*. Patientia vero nos expectat, juxta illud: *Ignoras quoniam benignitas Dei ad patientiam te adducit (Rom. 11, 4)?* Et nos in patientia nostra possidebimus animas nostras. Per Pathmos autem insulam, quæ fretus (*Ita cod.*) interpretatur, in qua Joannes erat religatus, persecutiones et angustie designantur, quas patitur Joannes et Ecclesia, id est species et genus; sed propter verbum Dei, non pro suis malis; juxta illud Petri apostoli: *Nemo vestrum patietur quasi fur, sed quasi Christi discipulus (I Petri IV, 15)*. (VERS. 10.) *Fui in spiritu in Dominica die.* Hinc jam singillatim de specie, singillatim de genere dicendum est. Non autem Joannis spiritus carnem funditus deseruit, quando hoc vidit, quia corpus sine spiritu non viveret, sed in extasi positus, nihil per corpus vel sentire vel intelligere potuit. Et nota quia non in sabbato, sed in Dominica die se in spiritu fuisse dicit, quia jam vetus illa, quæ mortem operabatur, lex transierat, et nova quæ vivificat in Christi resurrectione claruerat. Allegorice Ecclesia, quia in electis facta carnis spiritu mortificat, ut in novæ vitæ conversatione assurgat in spiritu, et Dominica dies esse demonstrat. Unde est illud Apostoli: *Vos in carne non estis, sed in spiritu (Rom. VIII, 9)*.

VERS. 11. — *Et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentem: Quod vides scribe.* Illud sciendum quia sicut Joannes in spiritu audivit, ita vox ad eum facta spiritalis fuit. Sed querendum est quod dorsum spiritus habere potuit, ut post se vocem audiret. Videtur itaque facies spiritus illius fuisse ipsa vis divinæ contemplationis; dorsum vero oblivio de presentibus. Idcirco ergo vocem in his quæ oblitus fuerat audivit, ut faciem mentis ad ea converteret, et quæque videret in libro, in libro scriberet. Ac si ei ipsa vox diceret: *Ea quæ in spiritu Dei videre incipis, hic ubi me audis sine sono sonantem, id est in terris, vel gesta vel gerenda sunt.* Sic autem dicitur quæ vides scribe; ac si diceret, quæ visurus es; necdum enim aliquid viderat. Allegorice Ecclesia de Christi ac sua copula vocem post se audit, a lege et prophetis, ut illud: *Erunt duo in carne una (Gen. II, 24)*. Vox autem hæc sive in Ecclesia sive in Joanne, recte magna dicitur, quia de summis mysteriis loquitur, quæque ideo tubæ comparatur, et per ora prædicantium diffusitur. Unde uni eorum dicitur: *Quasi tuba exalta vocem tuam (Isa. LVIII, 1)*. Hæc vox in Joanne Ecclesiam admonet, ut quæ videt acerbat, id est in memoria recondat.

Et mitte septem Ecclesiis, Epheso, Smyrnæ, Pergamo, Thyatiræ, Sardis, Philadelphia, et Laodicia. Dicendum quomodo interpretatio horum nominum universali conveniat Ecclesiæ. Ephesus interpretatur voluntas, sive consilium meum^a; et cujus? nisi ejus qui reprobatur consilia principum, consilium vero ejus manet in æternum (Psal. XXXII, 10). Ecclesia autem voluntas Dei est, cui per prophetam dicitur: *Vocaberis voluntas mea (Isa. LXII, 4)*. Et nota quia voluntas pertinet ad charitatem, consilium vero ad correctionem. Ille enim voluntas Dei est, qui non timore personali, sed sponte se Creatori subdit. Ille vero qui nec timore, nec amore, se conferre vult, divina agente clementia, sit ad eum correctionis sermo, ut relicto errore, consilium salutis percipiat. Smyrna in Latinum vertitur canticum eorum, id est electorum, canticum vero illud est mandatum novam. Ecclesia igitur canticum hoc quotidie cantat, cum mandatum novam diligendo Deum et proximum implet. Pergamum interpretatur dividendi cornua eorum. Et quorum nisi Christi, et diaboli? In cornibus itaque Christi regnum ejus ostenditur, id est Ecclesia. In cornibus vero diaboli, ejus etiam regnum, id est Impii. Audi igitur divisionem cornuorum: *Omnia cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua justi (Psal. LXXIV, 11)*. Thyatira dicitur illuminata; et quæ alia illuminata intelligitur nisi illa cui per Isaiam dicitur: *Surge, illumina, Hierusalem (Isa. LX, 1)*. Et apte illuminata dicitur Ecclesia, ut meminerit se tenebras fuisse. Unde Apostolus ad ejus membra: *Fuistis aliquando tenebre, nunc autem lux in Domino (Ephes. V, 8)*. Sardis Latine sonat principi pulchritudinis, ubi sobintelligendum est aptata, vel præparata. Princeps autem pulchritudinis ille est, de quo Psalmista ait: *Speciosus forma præ-*

^a Hanc et sequentes urbicorum nominum interpretationes quis eruditus probet?

filii hominum (Psal. XLIV, 5). Et quæ est huic præparata? nisi illa de qua eidem principi dicit Propheeta: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta varietate* (*Ibid.* vers. 10). Philadelphia interpretatur salvans hæreditatem Domino. Unde apte intelligitur electorum Ecclesia, quæ cum divino adjutorio se ipsam salvare contendit. De hac enim hæreditate dicitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam* (Psal. II, 8). Laodicia interpretatur tribus amabilis Domino, sive, fuerunt in vomitu; quæ interpretatio permistos bonos cum malis in Ecclesia ostendit.

VERS. 12. — *Et conversus sum ut viderem vocem quæ loquebatur mecum.* Dicendo *viderem*, ostendit non corporalem fuisse vocem, quæ videri non potest; sed spiritalem, quam nihil aliud est videre, quam audire. Allegorice Ecclesia conversa est ut vocem videret, quia mentis desiderio ad verba legis et prophetarum se contulit, ut eorum sacramenta impleta jam cerneret. *Et conversus vidi septem candelabra aurea*, (VERS. 13) *et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis.* Per septem candelabra septiformis Ecclesia designatur, in cujus medio est Christus, qui ideo similis filio hominis dicitur, quia jam erat immortalis; sive quia non cum peccato, sed in similitudine carnis peccati apparuit. In medio autem apparuisse legitur, juxta illud: *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth. XVIII, 20). Et apte per septem candelabra aurea Ecclesia figuratur. Nam septiformis operatio sancti Spiritus per numerum, et æternæ sapientiæ claritas per aurum figuratur. Sicut itaque aurum per ignem probatum, percussionebus perductum candelabrum efficitur; sic Ecclesia igne tribulationis ad purum excocta tentationum ictibus in longanimitatem extenta consummatur. Unde Isaias ait: *Dixit Dominus cujus est ignis in Sion, et caminus ejus in Hierusalem* (Isa. XXXI, 9). Præterea sciendum quia et per septem candelabra, et per filium hominis una designatur Ecclesia, quoniam una est Christi et Ecclesiæ persona. Unde idem Dominus qui vestitus podere in medio candelabrorum apparuit, indutus est ipsa candelabra. Quapropter hoc est vestis Christi quod septem candelabra, id est Ecclesia. Genus enim jungitur generi, cum et per septem candelabra, et per filium hominis intelligitur Ecclesia. Et nota quia ad nos pertinet similitudo filii hominis, quoniam sicut resurrexit caput nostrum in re, ita et nos in spe.

Vestitum podere. Podes Græce, Latine pedes dicuntur. Quid ergo per poderem, id est talarem tunicam, quam Zacharias sacerdotalem esse dicit, accipimus, nisi specialiter Christi carnem, et generaliter omnem Ecclesiam? Ipse quippe Deo Patri in cruce se offerendo sacerdotium gessit. Sed hæc sacerdotalis vestis usque ad talos est, quia corpus ejus, quod est Ecclesia, usque ad novissima membra, ea quæ desunt passionum Christi adimplet; vel certe vestis ejus usque ad talos, fuit opus charitatis usque ad passionem mortis. *Et præcinctum ad mamillas zona*

PATROL. C.

aurea. Illud sciendum quod Daniel vidit virum præcinctum renes, Joannes *ad mamillas*, quia Vetus Testamentum luxuriam carnis, Novum vero etiam mentis frenat. Duplex autem illa præcinctio non ad caput, sed ad membra redigitur, cum constet Redemptorem nostrum nec corporis nec cordis luxuria tactum. Hæc igitur zona bene aurea fuisse dicitur quia quisquis supernæ patriæ civis est, non timore supplicii, sed amore supernæ claritatis immunditiam deserit. Quod autem apostolis in Novo Testamento jubetur, *sint lumbi vestri præcincti* (Luc. XII, 55), in eorum persona eis jubetur qui necdum carnis fornicationem frenantes, ad vitæ veteris hominem pertinent. Nam ipsi prius carnis immunditiam deseruerant. Aliter, ad mamillas zona aurea angelus præcinctus, quia Ecclesia ex duobus populis veniens, in Christo charitatis compage unitur. (VERS. 14.) *Caput autem ejus et capilli erant candidi tanquam lana alba et tanquam nix.* Caput Christi est Deus Pater; unde Apostolus: *Caput Christi Deus* (1 Cor. XI, 3); cujus æternitas juxta morem humanæ locutionis in candore capitis demonstratur. Allegorice caput Ecclesiæ Redemptor ejus est; juxta illud: *Caput viri Christus* (*Ibid.*). Capilli præcipui sunt in Ecclesia, qui propter innocentiam agnis, id est lætæ, propter resurrectionem nivi comparantur. Et quia utrumque Christus in se ostendit, id est innocentiam et resurrectionem, quorum alterum imitari, alterum expectare jubemur; idcirco non solum capilli, sed et totum caput lætæ albæ et nivi assimilatur.

Et oculi ejus velut flamma ignis. Isti oculi illi sunt, de quibus inferius dicitur: *Vidi agnum tanquam occisum habentem oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei* (Apoc. V, 6). Nam quia Spiritus sanctus et ad fidem illuminat Ecclesiam, et in amorem Dei concremat; recte oculorum luminibus et flammæ ignis assimilatur. Possunt et per hos oculos spiritus angelus in Ecclesia designari, qui luce scientiæ eandem Ecclesiam illustrant, et amoris incendium præbent. (VERS. 15.) *Et pedes ejus similes aurichalco sicut in camino ardenti.* Aurichalci talis perhibetur effectus, quod æs in caminum missum, adhibito vehementi incendio, immisso etiam quodam medicamine, et firmiorem accipiat fortitudinem, et in auri convertatur fulgorem. Unde apte *pedes similes aurichalco* ad illa novissima Ecclesiæ membra rediguntur, quæ sub Antichristo nimio persecutionis incendio sunt excoquenda; sed adhibito medicamine tolerantæ, fortiora ac clariora reperientur. Et quia in Judæa vehementior erit vexatio, ubi Dominus ab impiis Judæis crucifixus est, idcirco alia translatio aurichalcum Libani posuit, qui mons in Judæa esse perhibetur. *Et vox ejus tanquam vox aquarum multarum.* Superius hujus qui apparuit vocem tubæ comparavit, nunc autem voci aquarum multarum, quia quod prius pauci prædicatores, postea totus mundus clamavit. Aliter per vocem tubæ, vox Veteris et Novi Testamenti; et per vocem aquarum multarum charitas potest intelligi, cujus multiplex lex est, ut illud:

Et scies quod multiplex est lex ejus (Job. xi, 6).

VERS. 16. — *Et habebat in dextera sua septem stellas.* Per septem stellas, ut idem angelus inferius exponit, angeli intelliguntur. Non autem illi cœlestis patriæ spiritus, in quibus nihil reprehensibile invenitur, sed Ecclesiæ prædicatores, de quibus dicitur: *Angeli pacis amare stebunt (Isa. xxxiii, 7)*, qui recte per stellas et angelos designantur, quia et in hujus sæculi nocte lucent per munditiam vitæ, et auditoribus suis cœlestia nuntiando, angeli veritatis existunt. Quia vero septem non numero sunt, sed significatione universitatis, omnes ecclesiæ prædicatores hæc species comprehendit. Unde in significatione non jam septem, sed unus angelus, id est perfectus ordo prædicatorum. Sicut et septem candelabra, non tantum Asiæ Ecclesiæ, sed universalem Ecclesiam designant. Et si subtiliter intendimus, in his septem stellis etiam candelabra invenimus; id est in sanctis prædicatoribus universalem Ecclesiam. Unde Dominus cum uni angelo loquitur, subdit: *Audiat quid spiritus dicat Ecclesiis (Apoc. ii, 29)*. Dextera in hoc loco summa beatitudo debet intelligi, quæ nunc in spe, tunc erit in re. Unde est illud Isaïæ: *Suscipiet te dextera justi mei (Isa. xli, 10)*. Cum ergo Ecclesiæ in dextera teneri audimus, a toto partem intelligere debemus, quæ in futuro ad dexteram collocanda est. *Et de ore ejus gladius utraque parte acutus exiebat.* Quid per gladium, nisi prædicatio Veteris et Novi Testamenti? ut illud Pauli: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi, 17)*. Qui bene utraque parte acutus dicitur, quia hinc culpas operis, illinc resecat illicitas cogitationes. Sive quia imperfectos juxta litteram exterius informat, et perfectos juxta mysticum intellectum interius erudit. *Et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.* Per faciem fulgentem ut sol, electi possunt accipi, ut illud: *Fulgebunt justi sicut sol (Sap. iii, 7)*. In qua sententia si solem istum visibilem volumus intelligere, sciendum quia tunc majoris erit claritatis quam nunc, et sanctorum tunc gloria major, Isaia attestante qui ait: *Erit lux lunæ sicut lux solis; et lux solis septemplex sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui (Isa. xxx, 26)*. Unde hoc loco additum est: *in virtute sua.* Aliter, quid per faciem angeli, nisi incarnatio Redemptoris manifesta, quæ velut ortum habuit nascendo, occasum moriendo, et item ortum resurgendo? Et quia jam ejus resurrectio per totum orbem claruerat, quasi sol meridianas horas conscenderat, cum Joannes ista cernebat; ideoque cum additamento ait: *sicut lucet sol in virtute sua.*

VERS. 17. — *Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes*

ejus tanquam mortuus. Joannes hoc loco Christi membra, angelus autem specialiter Christum significat. Joannes ergo quasi mortuus ad pedes angeli cadit, quia Ecclesia ut moriatur mundo, Christi vestigia sequitur. Et apte dicitur quasi mortuus, quia Ecclesia, etsi mundo et vitiis moriatur, vivit tamen Deo. *Et posuit super me dexteram suam dicens: Noli timere.* Per dexteram angeli hoc loco prædicatores designantur. Hinc per Moysen dicitur: *In dextera ejus ignea lex (Deut. xxxiii, 2)*; id est, in sanctis prædicatoribus doctrina Spiritus sancti. Siletur plane quid angelus superposita dextera fecerit; sed certa ratione colligimus, quia sive Joannem, sive Ecclesiam, in illo a terra levavit. Sed nunquid Ecclesia ab imitatione passionum Christi submota est? Absit. Angelum ergo Joanni tanquam mortuo ad pedes suos jacenti dexteram superponere, eumque a terra erigere, est Dominum Redemptorem Ecclesiam passionibus ejus imitantem a cordis mœrore ad spem futuræ gloriæ per sanctos prædicatores exhortando elevare; ut illud: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18)*. Et apte dicit, *Noli timere*; ac si Dominus Ecclesiæ dicat: *Accepta desuper fiducia, humanum timorem longe propulsa. (Vers. 18.) Ego sum primus, et novissimus; et vivus fui, et mortuus, et ecce sum vivens in sæcula sæculorum.* Hic declaratur quia angelus iste Domini Jesu Christi specialiter personam gessit, cui hæc omnia conveniunt. *Et habeo claves mortis et inferorum.* Per claves potestas divini judicii designatur, quam nullus effugere valet, sed cunctos ut clavis includit; juxta illud: *claudit et nemo aperit (Apoc. iii, 7)*. Per mortem vero ille, de quo scriptum est: *Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum (Sap. ii, 24)*. Et per inferos, hi qui ad eum pertinent exprimuntur. His itaque clavibus laxatur diabolus ad tentandum Ecclesiam, et istis religatur. Unde scriptum est: *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra quam potestis facere (I Cor. x, 13)*. (VERS. 19.) *Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc.* Transit a genere ad speciem. Hinc enim Joannes prædicatores specialiter designat. Et nota quia quæ jam dixerat repetit, ut culpa torporis amoveatur. *Scribe ergo, ait, quæ vidisti, tanquam diceret, in lege et prophetis futura de me; et quæ sunt, scilicet impleta per me, et quæ oportet fieri post hæc, id est quæ sunt adimplenda in membris meis. Sed hic liber jam debito sine claudendum est, ne ante lassemur in camporum planitie, quam ad hujus Apocalypsis subeundos montes veniamus.*

LIBER SECUNDUS.

Ut præcedenti libro jam diximus, hanc visionem alii spiritalem, alii intellectualem asserunt. Quod si intellectualis fuit, non in sua sed in aliorum dicit

[Cod., discit] persona. Si vero spiritualis, quibusdam locis quemodo intelligentiam visionis acceperit dicit, quibusdam autem tacet. Et hoc quidem moderate,

quia si per totum aperta visio esset, vilesceret; si A ex toto clausa, contemneretur. (VERS. 20.) *Sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea; septem stellæ, angeli sunt septem Ecclesiarum; et candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.* De his sufficienter jam dictum est.

CAPUT H.

VERS. 1. — *Et angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.* (VERS. 2.) *Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam.* Hoc loco beatus Joannes, vel ex propria, vel ex præcedentium prædicatorum persona, verba Domini ipso jubente scribit ad universalem Ecclesiam, quæ per angelum demonstratur. In quo angelo modo totum electorum corpus, quod ex sanctis prædicatoribus et bonis auditoribus constat, præconio laudis attollitur; modo etiam pars specialiter notatur in malis. Quid igitur est Dominum Redemptorem stellas in dextera tenere, nisi electos suos in prosperitatis beatitudine prædestinatos habere? Quid autem est eundem in medio candelabrorum ambulare, nisi unicuique sanctorum gratiam donorum largiendo per internam discretionem ubique præsentem adesse? Quod si per stellas et candelabra totum corpus Ecclesiæ accipimus, quod ex electis et reprobis constat; per dexteram Christi potentia divinitatis ejus intelligenda est, quam nullus potest evadere, quia in manu ejus sunt omnes fines terræ; qui inter candelabra ambulat, justos visitando, et injustos deserendo. Opera autem, et laborem, et patientiam sanctorum se Dominus scire perhibet, hoc est per electionis gratiam approbare. Sed ecce ad infirmantem specialem corporis partem sermo recurrit cum subditur:

Et quia sustinere non vales malos. Non enim laudis, sed magnæ infirmitatis indicia sunt, angelum malos sustinere non posse. Et notandum quia eidem angelo inferius dicit: *Sustinuisti propter nomen meum, quod huic loco contrarium non est, quia in uno infirmitas, in altero membrorum firmitas demonstratur. Et tentasti eos qui se dicunt esse apostolos, et non sunt, et invenisti eos mendaces.* Pullulasse credendum est tunc in Ephesi Ecclesia falsos apostolos, quos idem Joannes in epistola sua antichristos vocat, in quorum persona omnium hæreticorum perfidia notatur. Tentatio autem aliquando ad probationem pertinet, ut illud: *Tentat vos Dominus Deus vester* (Deut. xiii, 3). Ecclesia ergo falsos tentat, cum in prædicatoribus hæreticos de fide interrogat, utrum veritatis, an mendacii sint discipuli. (VERS. 3.) *Et patientiam habes, et sus inuisti propter nomen meum, nec defecisti.* Hæc quia manifesta sunt transeamus. (VERS. 4.) *Sed habeo adversus te quod charitatem tuam primam reliquisti.* (VERS. 5.) *Memor esto itaque unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac.* Absit ut is primam charitatem reliquisset credatur, quem in præcedenti versiculo tanta laude

prosecutus est. Sed ab hac specie ad aliam reflectit sermonem, quam dignam judicat reprehensione. Primam autem charitatem usu humanæ locutionis dicit prioris temporis.

Sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. Quid est impœnitenti dicere, *venio tibi*, nisi præsentiam iræ meæ sentire te faciam? Et quia angelus et candelabrum per significationem unum sunt, quid est dicere, *movebo candelabrum tuum de loco suo*, nisi movebo te? ubi non totus angelus, sed pars ejus impœnitens debet intelligi, cujus locus est Ecclesia. Nam quia non genus sed speciem in angelo tangit, ideo locum speciei in genere ostendit. Et notandum quia non ait, *projiciam*, sed *movebo*, ostendens impœnitentem quandiu in hac vita versatur, nequaquam ab Ecclesia funditus avelli; sed donum sanctitatis, quo ante humanos oculos lucebat, propter cor impœnitens non mereri. Movebo autem Dominus candelabrum dicitur, id est non statuere, sicut cor Pharaonis indurare. Quando igitur quisque crimen admittit, tunc in conspectu hominum movetur candelabrum ejus, qui si cito per pœnitentiam surrexerit, quia in eodem loco misericorditer collocatur, et ob hoc multo stant in conspectu Dei, qui in conspectu hominum jacere videntur. Dicit ergo, *movebo cito candelabrum tuum de loco suo*, nisi pœnitentiam egeris, id est munus sanctitatis post lapsum non recipies, nisi cor ad pœnitentiam emollire curaveris.

VERS. 6. — *Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi; ac si universali angelo diceretur: Non in ea specie, quam nunc terrui, sed in alia hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi.* Quæ sunt autem specialia facta Nicolaitarum, beatus Augustinus in libro de Hæresibus ostendit, dicens: « Nicolaus, ut fertur, unus fuit ex illis septem diaconibus qui ordinati sunt ab apostolis, quique, cum zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, purgandi se causa permisisse fertur ut ea, qui vellet, uteretur, quod ejus factum in sectam turpissimam versum est, qua placet usus indifferens feminarum. Sectatores etiam ejus, nec ab his quæ idolis immolantur dividunt cibos suos. » Generaliter autem omnes hæretici Nicolaitæ sunt. Nicolaus enim interpretatur stultus populus. Quicumque igitur de sapientia Patris, quæ est Filius, vera non sentiunt, etsi sapientes sint sæculo, secundum Deum stultos se esse demonstrant. Invenimus et in Ecclesia Nicolaitas; eos scilicet, quos stulte in terreno amore thesaurizare videmus. Notandum denique, quia non ait, *odisti Nicolaitas, sed facta Nicolaitarum*, quia non naturam, quæ bona in illis creata est, sed pessima facta Dominus, et qui ex parte illius sunt, in eis odisse probantur.

VERS. 7. — *Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Hoc dicto evidenter ostendit quia in una Ephesiorum Ecclesia, universitatem credentium comprehendit. Aures vero non corporis, sed cordis requirit; juxta illud: *Vobis dico, qui auditis.* Sed

cum angelus specialiter Filii personam gesserit, quid sibi vult quod non dicitur, quid Dei Filius, sed quid Spiritus dicat Ecclesiis? nisi quia ad instruendos mores hominum verba Filii, Spiritus verba sunt. Vel non specialiter Spiritus sancti persona, sed tota Trinitas in Spiritu accipienda est. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Lignum vitæ sapientia Dei Patris est, juxta illud Salomonis: *Beatus homo qui invenit sapientiam lignum vitæ (Eccli. xv, 13), et reliqua.* Et apte lignum vitæ vocatur, quia in præsentia electos suos ab æstu vitiorum protegit, et in futura beatitudine cibum æternæ contemplationis se desiderantibus præbet; unde est illud: *Satiabor dum manifestabitur mihi gloria tua (Psal. xvi, 15).* Qui ergo vicerit, id est qui in Christo, et per Christum antiqui hostis tentamenta superaverit, dabit ei Christus secundum humanitatem suam edere de ligno vitæ, quia ad iudicium veniens perducet ad contemplandam divinitatis suæ majestatem. Paradisus autem, in quo lignum est vitæ, vita est æterna, quæ est in ligno vitæ. Et nota quia Deum se habere dicit, secundum humanitatem loquens, quam pro nobis assumpsit. Præterea quia hunc angelum partim laudat, partim vituperat, secundum suum nomen; quia Ephesus, et lapsus magnus, et voluntas mea dicitur.

VERS. 8. — *Et angelo Ecclesiæ Smyrnæ scribe: hæc dicit primus, et novissimus, qui fuit mortuus, et vivit; (VERS. 9) Scio tribulationem tuam, et paupertatem; sed dives es.* Hoc tantum non uni, sed magis unitati sanctorum dicitur, quorum tribulatio multiplex est. Unde alia translatio, *tribulationes* plurali numero posuit. Paupertatem vero geminam intelligere debemus; altera enim est in terrenarum rerum abdicatione; altera in spiritus contritione, qua superbia minuitur, humilitas augetur; de qua Dominus dicit: *Beati pauperes spiritu (Matth. v, 3);* ille enim spiritu pauper est, qui cum bona agit, semper se inutilem attendit. Dicatur itaque: *Scio paupertatem tuam, sed dives es;* ac si diceret: *Unde te per humilitatem spiritus pauperem existimas, inde per omnia dives comprobaris.* Sic autem dictum est scio, tanquam diceretur, scire te facio. Potest etiam quilibet electus ideo pauper et dives vocari, quia cælestis patriæ divitias nondum habet in re, quas possidet in spe. *Et blasphemaris ab his qui se dicunt esse Judæos, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ.* Hoc universali Ecclesiæ dicitur, quæ in singulis membris per loca, et in toto corpore per orbem, ab inimicis blasphematur. Neque enim in sola Smyrnia vel fuisse vel esse Judæos blasphemantes credendum est. Quærendum vero est ubi Judæi proprium nomen amiserint, cum etiam post necem Redemptoris, eos sacra Scriptura ita nominet, ut in Actibus apostolorum. Sed sciendum quia nomen, quod juxta litteram exterius præterdunt, interiori spiritu amiserunt, cum Christum confiteri noluerunt. Nam Judæus confessor interpretatur. Secundum figuram vero, hæreticis

A ista conveniunt, qui falso sibi Judæorum, id est contentium, nomen assumunt.

VERS. 10. — *Nihil horum timeas quæ passurus es.* Juxta illud evangelicum: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Matth. x, 28).* *Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini, et habebitis tribulationem diebus decem.* Hic liquido ostenditur, diversas in uno angelo personas alloqui. Cum enim singulari numero præmiserit, *timeas*, plurali intulit *ex vobis;* et item, *ut tentemini;* sed nec aut tententur, vel habebunt; sed *ut tentemini, et habebitis:* ut hoc dicto insinuaret, in uno multos constare. Universas igitur pressurarum angustias nomine carceris designavit. Quod autem non ait, *vos, sed ex vobis, illos* vult intelligi qui ex illatis tribulationibus victores existunt.

B Sed quid sibi vult quod Ecclesiæ tribulationem decem dierum numero concludit? nisi quia contra varias persecutionum passiones, contra diversas cupiditatum illecebras, decalogi mandatis subdita configitur. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. Hoc generaliter omni Ecclesiæ, et specialiter unicuique fideli dicitur. Hinc Dominus in Evangelio: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x, 22).* (VERS. 11.) *Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: qui vicerit non laetetur a morte secunda.* Cum sacra Scriptura tres mortes ponere solita sit: unam scilicet peccati, alteram carnis, aliam vero damnationis, cur hoc loco ultima damnatio non tertia, sed secunda mors appellatur, nisi quia illæ hic poni videntur quæ nocere probantur? Mors scilicet peccati, et mors æterni supplicii, ad quarum comparationem, ista quæ carnis est, mors dicenda non est. Læisionis vero vocabulo, miseriarum debet intelligi corruptio.

VERS. 12. — *Et angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hoc dicit qui habet romphæam ex utraque parte acutam.* Hoc superius dictum est. (VERS. 13.) *Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ.* Hoc generaliter Ecclesiæ dicitur, quæ per orbem universum habitat, quo diabolus regnat. *Et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam, et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanæ habitat.* Hæc sententia aut scriptorum vitio corrupta est, aut per subauditiones debet explanari, ut iste sit ordo verborum. In diebus illis Antipas testis meus fidelis qui occisus est apud vos, non negavit fidem meam; vel certe in diebus illis exstitit Antipas testis meus, qui occisus est apud vos. In quo martyre omnes testes præconio laudis attolluntur. Apud vos autem dicit, non quo ab illis occisus sit; sed inter illos ab his in quibus Satanæ habitat. Et nota quia singulari numero præmittitur *tenes*, et plurali infertur *vos*, quia plures in una persona affatur. (VERS. 14.) *Sed habeo adversus te pauca: habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebatur Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, et fornicari.* Nequaquam ista illi conveniunt, cui præmiserat, *tenes nomen meum*, et reliqua. Sed in alteram speciem sermo

convertitur, doctrinam vero Balaam consilium vocat, quod dedit Balac ut poneret mulieres pulcherrimas coram filiis Israel, quarum speciebus delectati in amplexu illicitis ruerent, earumque blanditiis deliniti de sacrificiis Behelphegor manducarent; ac per hoc a Deo deserti coram inimicis suis caderent. Sed si a proprietate ad figuram recurrimus, qualiter post vel gesta vel gerenda sunt, invenimus. Balaam quippe interpretatur populus varius; unde apte designat hæreticos, qui diversis erroribus evanescent: Balac autem elidens, per quem hujus sæculi potestates exprimentur, quæ plerumque, hæreticis suadentibus, dignitatem Ecclesiæ ad tempus inclinant: per Israel vero, virum Deum videntem Dominum, electi figurantur. Docente itaque Balaam, mittit coram filiis Israel Balac scandalum mulierum, scilicet deceptionem cum quibus de idolothytis edant, et fornicentur, quia, hæreticis suadentibus, principes hujus sæculi, eorum sectas, quasi pulchras foris ostendunt in locutionibus, quæ intus omni spurcitiâ plenæ esse noscuntur. Aliq̄ter Balaam, id est diabolus, docet Balac, id est carnem, ut mittat mulieres, id est sæculi voluptates, quibus pereant animæ.

VERS. 15. — *Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.* De factis Nicolaitarum satis jam dictum est. Dum autem ait, non habes illic, sed habes et tu, ostendit a specie ad speciem sermonem converti. Et quia nihil interest utrum quis pro doctrina Balaam an pro Nicolaitarum tacuisse redarguatur, recte subjungitur: similiter pœnitentiam age; quo dicto illi etiam ad pœnitentiam latenter provocantur, quos idem torpentes prædicatores nequaquam correxisse notantur; unde et subditur: (VERS. 16) Sin autem venio tibi, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. Cur enim non ait pugnabo tecum, sed pugnabo cum illis? nisi quia, ut dictum est, illos etiam ad lamentum venire hortatur quos prædicatorum torpore perisse cognoverat. Quod tale est ac si diceret: Venio tibi, et pugnabo tecum, sicut alia translatio demonstrat. Vel venio vobis, et pugnabo vobiscum. Quid est autem dicere venio tibi, nisi respectum iræ meæ sentire te facio? Vel quid, pugnabo cum illis in gladio oris mei, nisi acutis eloquiorum meorum sententiis damnabo? (VERS. 17.) *Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: vincenti dabo manna absconditum.* Manna absconditum panem dicit invisibilem qui de cælo descendit, qui ideo factus est homo, ut panem angelorum manducaret homo. Quod manna nunc sumitur in sacramento per fidem, quandoque autem in veritate per speciem; juxta illud Psalmistæ: Satiabor dum manifestabitur mihi gloria tua (Psal. xvi, 15). Manna enim interpretatum sonat, quid est hoc; quod non dicimus, nisi de re quam ante non vidimus. Apte ergo illa satietyas cælestis gloriæ manna vocatur, quia juxta Pauli vocem, nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. iiii, 9).

Et dabo illi calculum candidum, et in calculo nomen novum, quod nemo novit, nisi qui accipit. Calculus

lapis est pretiosus, qui et carbunculus vocatur, quoniam sicut carbo succensus, qua magnitudine subsistit ea in tenebris positus fulget, ita et hic lapis facere perhibetur. Quid itaque per calculum candidum, nisi Christus Jesus designatur? qui sine ulla peccati offuscatione mundus inter homines apparuit, et divinitatis suæ luce tenebras nostræ mortalitatis illustravit. Et est sensus: de mortis auctore triumphantem coheredem meum in regno Patris efficiam. Alia vero translatio pro calculo margaritum posuit. Nomen novum dicit Christianum pridem inauditum, de quo per Isaiam Dominus Ecclesiæ dicit: *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini locutum est (Isa. lxxii, 2).* Sed cum multi a diabolo victi hoc nomine censeantur, quomodo solis vincentibus hoc se dare pollicetur? nisi quia datio hic illa accipienda est, qua prædestinatos ad vitam supernæ civitatis novimus electos. Ubi apte subditur, *quod nemo novit, nisi qui accipit*; tanquam diceret: nullus dignitatem nominis Christiani vita et moribus defendit, nisi qui hoc divina prædestinatione ad vitam æternam promeruit. Nomen enim Christi nomen, ad custodiam mandatorum pertinet; accipere vero, ad gratiam divinæ prædestinationis refertur.

VERS. 18. — *Et angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos ut flammam ignis, et pedes ejus similes aurichalco. (VERS. 19.) Novi opera tua, et charitatem, et fidem, et ministerium, et patientiam, et opera tua novissima plura prioribus.* Hæc universali Ecclesiæ dicuntur, cujus Dominus opera, charitatem et fidem novit, quia per electionis gratiam approbat. Sed hæc præpostere dicuntur; primum enim est credere, dehinc quod credis amare, postremum quod amor et credulitas compellat operari. Ministerium hoc loco vult intelligi impensam misericordiam extrema facultate: Sed quaerendum est cur Ecclesiæ opera novissima plura prædicentur quam priora. Sciendum itaque quia primo ab apostolis quatuor tantum capitula gentibus ad Christum conversis servari præcepta sunt: videlicet ut abstinerent se ab immolatis et fornicatione, suffocato et sanguine. At cum processu temporis parva spatia devoluta fuissent, creverunt ad culmen perfectionis; ita ut multi credentium cuncta mundi postpōnerent. Vel quia ab Antichristi persecutione amplior in ea virtus enitebit operationis. Quæ enim nunc ex gentibus sola laborat, tunc Judæos etiam ad fidem perducingens duplo laborabit.

VERS. 20. — *Sed habeo adversus te quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetem, docere et seducere servos meos, fornicari, et manducare de idolothytis.* Hæc non illi conveniunt, quem superius tanta laude prosecutus est; sed specialiter ad malos prædicatores, qui sua negligentia fornicationem et idololatriam in Ecclesia sinunt. Non autem credendum est usque ad illud tempus Jezabel uxorem Achab in corpore mansisse, quam equorum unguibus novimus comminutam; sed quia erant tunc in illa qui coitus illius imitabantur, idcirco in eis ipsa ma-

ter fornicationum notabatur. Reprobi enim vitiorum parilitate conjuncti, unum antiqui hostis corpus efficiunt : sicut electi virtutum compagine unum Christi corpus de se reddunt. Fornicatio vero Jezabel quadrimoda est. Est enim delectationis, ut illud : *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo* (Matth. v, 28). Est et operis, unde Apostolus : *Fugite fornicationem, fratres* (I Cor. vi, 18). Est idololatriæ, juxta illud : *Mœchatus est cum lapido et ligno* (Jerem. iii, 9). Est etiam avaritiæ, juxta illud : *Avaritia, quæ est idolorum servitus* (Col. iii, 5). Notandum quoque quod Jezabel propheten se dicit, et idcirco Dei servos seducit. Cum igitur quilibet continenti dicit : *Veni, fruamur concupitis*, quia si hoc Deus fieri nollet, marem et feminam non crearet, quasi prophetando Dei militem seducere quærit. Jezabel itaque interpretatur sanguinis fluxus, aut fluens, vel sterquilinium. Sanguinis vero nomine peccata figurantur, juxta illud : *Libera me de sanguinibus* (Psal. l, 16). Mulierum autem in patiendæ fluxum sanguinis ista consuetudo perhibetur, ut plurimorum dierum collectus humor sanguinis, cum menstruum tempus advenerit, superabundans egeratur. Sic universali Jezabel evenire probatur : diu enim congesta turpis delectatio, cum tempus advenerit, ad apertam operationis deformitatem prosilit. Deinde fit mens vehementius anxia, et ut cera ante faciem ignis pariter homo liquescit : unde recte fluens vocatur. Postremo et ipsa perpetrata luxuriæ iteratione longe lateque malæ opinionis fetor emittitur. Unde consequenter Jezabel sterquilinium interpretatur.

VERS. 21. — *Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, et non vult pœnitere a fornicatione sua.* Hinc de quolibet reprobo per beatum Job dicitur : *Dedit ei Dominus locum pœnitentiæ, et ille abutitur eo in superbiam* (Job. xxiv, 23). Sed cum præcedenti versiculo torpentem prædicatorem pro fornicatione Jezabel redarguerit, cur non dicitur, dedit tibi, et illi, sed tantum illi? præsertim cum testetur Apostolus : quia non solum qui faciunt malum, sed etiam qui consentiunt facientibus, æterna sunt morte plectendi (Rom. i, 32). Sciendum ergo quia sermo Dei a specie ad genus transit, et in eo partem speciei reprobam quasi ex occulto impositentem redarguit, quam supra aperte increpaverat; quatenus una eademque species modo rea, modo digna appareat, cum et aperte negligens, et non aperte impœnitens redarguitur. Hoc autem idcirco, ne pars speciei quæ in sanctis prædicatoribus constat, illi quæ in reprobis est, videretur conjuncta. (VERS. 22.) *Ecce pono eam in lectum, et qui mœchantur cum ea in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam egerint ab operibus ejus.* (VERS. 23.) *Et filios ejus interficiam in mortem.* Jezabel ac mœchantes in ea et filii ejus unum sunt corpus Satanæ, quod in lecto ponitur non ut quiescat, sed ut pœnesim incurrat; lecti enim nomine audacia ac securitas delinquendi accipitur. A Deo autem poni dicitur, non quo ipse impellat, sed quo ab hac

A securitatis deceptione flagellando non eripiat. Et quia incrementa vitiorum, quasi quædam supplicia sunt, bene ipse lectus tribulatio magna vocatur. Potest etiam per lectum, æternum supplicium designari. Unde mihi alter interpret pro lecto luctum posuisse videtur. *Et scient Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes et corda.* In renibus ipsam vult intelligi corporalis luxuriæ perpetrata nequitiam, quia humanæ conceptionis semen de lumbis egreditur virorum; cordium autem vocabulo spiritualis adulterii incentiva. Unde Psalmista : *Ure renes meos et cor meum* (Psal. xxv, 2). Sed nunquid prius quam Dominus idololatrias et fornicatores in publicum prodat et trucidet, nescit hunc Ecclesia occultorum cognitionem esse? Aut quomodo Ecclesia dici potest, si hoc exitu rerum, et non potius fide cognoverit? Certa ergo fide tenendum est, quantum ad præsentis temporis qualitatem abdita eos morte puniri. Ut sit iste sensus : cum in abditis atque occultis reprobos condemnno, etiam tunc cunctorum me acta cognoscere fideles non ambigunt. *Et dabo unicuique vestrum secundum opera sua.* Redit a specie ad genus. Illic autem quod exponi debeat amplius non est, sed quod magis timeri.

VERS. 24. — *Vobis dico cæteris qui Thyatiræ estis : qui non habent doctrinam hanc, qui non noverunt altitudinem Satanæ.* Hoc loco ad electos verbum recurrit. Altitudo autem Satanæ ruinosa illius superbia intelligenda est, qua primus contra Deum elatus tumuit; quam electi ignorare dicuntur, id est nullo consensu imitandam recipere; sicuti sacra Scriptura innuptas mulieres dicit non cognovisse viros, id est nequaquam fuisse expertas opera virorum in concubitis; et sicut hominem veracem dicimus ignorare mentiri. Quemadmodum dicunt, Non posam super vos aliud pondus. Qui sunt illi qui dicunt, nisi populi Judæorum, qui super credentium humerum cæremonias veteris legis dicunt imponi? Unde Lucas evangelista : *Quidam descendentes a Judæa docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvi fieri* (Act. xv, 1). (VERS. 25.) *Tamen id quod habetis tenete, donec veniam.* Id est enus leve ad quod vocati estis, gratiam scilicet Redemptoris abjicere nolite. Dicendo autem *donec veniam*, ostendit Ecclesiam usque ad restaurationis tempora sub gratia manere. (VERS. 26.) *Et qui vicerit, et qui custodierit opera mea usque in finem, dabo illi potestatem super gentes.* (VERS. 27.) *Et reget illas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur.* (VERS. 28.) *Sicut et ego accepi a Patre meo.* Hanc potestatem Filius a Patre, non in divinitate, sed in humanitate accepit, qua minor est a Patre. Unde illud : *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra* (Matth. xxviii, 18); et quia electi membra ejus sunt, et ipsi hanc potestatem in capite suo accipiunt, juxta illud : *Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum et in cælo* (Matth. xviii, 18), et reliqua. Per virgam ferream regimen prædicatorum exprimitur. Virga enim ferrea rectitudinem sine mollitie habet. Sic

et sancti prædicatores nec sibi nec aliis contra vitia parcere noverunt; sed in se et in aliis tantum justitiæ tramitem dirigere student. Unde Christo dicitur: *Virga recta est virga regni tui (Psal. XLIV, 7)*. Et apte credentes vasis fictilibus comparantur; vasa enim sunt portando thesaurum a sæculis absconditum; fictilia autem, quia carnis corruptione gravantur. Unde Apostolus: habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (*II Cor. iv, 7*). Quod autem hæc vasa tactu virgæ confringi narrantur, pars vasorum debet intelligi quæ adhuc dissipatur ut in melius reformetur. Hinc humani generis figulo dicitur: *Verte impios et non erunt (Prov. xii, 7)*; subauditur impii, sed plii. Sed quid sibi vult quod præmittitur, *qui vicerit, et custodierit opera mea usque in finem*? Nunquid non regit credentes aliquis priusquam de diabolo triumphet perveniendo usque ad finem? aut forte postmodum reget? Quapropter sciendum quia futuro Dominus pro præterito utens, per gratiam prædestinationis jam vicisse, jam opera sua usque ad finem custodisse designat, quibus se potestatem super gentes daturum pronuntiat; ac si diceret: illi bene regendi effectum ministrabo quem victorem et opera mea usque ad finem perseveraturum perspexero. Et hæc ideo, quia futura apud illum præsentia sunt. *Et dabo illi stellam matutinam*. In Scriptura sacra singulari numero stella matutina Christum significat. Unde inferius: *Ego sum stella matutina*; plurali vero angelos. Matutinam ergo stellam Dominus vincenibus dabit, quando corpus humilitatis nostræ reformabit, scilicet quando omnes qui in monumentis au-

A intra sinum Ecclesiæ, qui vitam ab omni crimine custodientes, vivi apud homines æstimantur: quia intentio recta non procedit, apud Deum mortui deputantur; quibus dicitur: *Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant*; ac si diceretur: Si vis ut compago virtutum vivat, cave intentionem operationis, elatio vivet. *Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo*. Id est quia caput elanguit intentionis, nequaquam plena vel pingua vigent membra virtutum, sed macilenta ac pene mortua tabescunt.

B *Vers. 3. — In mente ergo habe qualiter acceperis et audieris, et serva, et penitentiam age*. Hæc sententia ad utrumque redditur sensum. Audierat enim: Qui observaverit *totam legem, offenderit autem in uno, factus est omnium reus (Jacob. ii, 10)*; item, *Si oculus tuus nequam est, totus corpus tenebrosus erit (Matth. vi, 23)*. *Si autem non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur*, et non scies quando veniam. Vigilare est a peccati somno per penitentiam fletum ad justitiam exurgere. Apta autem hic furis comparatio introducit, qui dum improvidus advenit, dormientes quosque reperiens jugulat, et bona eorum deprædat: sic cælestis iudex dum insperatus occurrit impoenitentes animadversionis sententia perimit, eorumque acta velut fortissimus prædo disperdit. (*Vers. 4.*) *Sed habeo pauca nomina in Sardis qui non inquinaverunt vestimenta sua, et ambulabunt mecum in albis quia digni sunt*. Illi vestimenta sua sordibus non intingunt, qui post baptismatis sacramentum mortale crimen non admittunt. Sed quia rari sunt, idcirco præmittitur, *pauca nomina*. Quo igitur, Domine, tecum ambulaturi sunt? Unde, et quo, nisi de te in te? Tecum enim quotidie ambulant, quia passionis tuæ vestigia sequentes observant. Tu quippe præcedis exempla dando, illi hæc eadem imitando sequuntur. *Digni* autem dicit, aut mundi, aut mea dignatione condigni. Sed nunquid desperandum est his qui post baptismum vitam coinquant? Absit. Currant itaque ad sanguinem agni, non quo rursus aqua baptismatis in eo tinguantur, sed lacrymarum fonte a peccatorum maculis abluantur. Unde mox sequitur:

CAPUT III.

Vers. 1. — Et angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei et septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, sed mortuus es. (Vers. 2.) Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant. Aliter Dominus septem spiritus, aliter habet stellas. Habet enim septiformem Spiritum æqualem sibi in natura divinitatis: habet septiformem Ecclesiam subjectam sibi tanquam ancillam in ditione potestatis. Sed si sola fidei confessione sive in prædicatoribus, seu in quibusdam suis auditoribus, hæc angelum nomen habere quod vivat, operibus vero mortuum designat, quomodo eidem admonendo subinfert: *Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant*? Sciendum itaque quia mortuum ex parte criminibus, ex parte vero bonis operibus vivum ostendit. Sed quomodo ex parte vivit, qui vel uno crimine mortuus est? nisi quia si per penitentiam a peccato surrexerit, nec illa bona quæ mortuus gessit, post vivens amittit, quia cum illo et ipsa vivificantur; et ideo audit: *Esto vigilans, et confirma cætera quæ moritura erant*. Id est si ea parte qua mortuus es reviviscis, cætera quæ adhuc in te vivunt, ne moriantur, confirmas. Aliter, multi sunt

D *Vers. 5. — Qui vicerit, sic vestietur albis*. Id est qui pro recipiendis vestibus cum inimico dimicans vicerit, ita rursus eisdem indutus splendebit, ut illi qui eas immaculatas servarunt. Potest hoc et infidelibus aptari, qui hortantur ut vincant, id est credant in Christum; quia hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. *Et non delebo nomen ejus de libro vitæ*. Magna nobis hoc loco oritur quæstio. Sic enim verba sonare videntur, ac si ejus qui non vincit nomen de libro deleatur, cum constet non alios nisi electos in cæli libro beatæ prædestinationis stylo teneri ascriptos. Restat itaque ut secundum usitatum sacræ Scripturæ locutionem intelligamus reproborum nomina de libro vitæ deleri; id est per meritum reprobationis nequaquam scribi; quemadmodum cor Pharaonis a Domino dicitur indurari. Liber autem

iste est vis quædam divina, quæ electorum numerum certum ac definitum ante sæcula prædestinavit in gloria futurum. Dicatur ergo de victore: *Non delebo nomen ejus de libro vitæ*; ac si diceret: quem victorem futurum scio, nomen ejus jam scriptum in caelis tenco. *Et confitebor nomen ejus coram Patre meo et angelis ejus*. Quid est Filio Dei victoris nomen coram Patre et angelis confiteri, nisi bonis operibus unitur: sibi illum ostendere qui vicerit? quod tunc principaliter fiet cum electis dicturus est: *Venite, benedicti Patris mei* (Matth. xxv, 34), et reliqua.

VERS. 7. — *Et angelo Philadelphie Ecclesie scribe: Hæc dicit Sanctus et Verus, qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit.* (VERS. 8.) *Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere*. Idcirco Dominus singulariter sanctus ac verus dicitur, quia ad ejus comparationem nullus est sanctus vel verax. Scriptum est enim: *Nemo mundus a sorde*. Et item: *omnis homo mendax* (Psal. cxv, 11). Clavem autem David incarnationem Redemptoris nostri accipimus, quam sumpsit ex semine David. Ostium quod eadem clavis aperit aut claudit, ipse est Christus; juxta illud: *Ego sum ostium*, et cætera. (Joan. x, 9.) Sic enim clavis et ostium sicut in Evangelio pastor, et ostiarius simul et ostium vocatur. Ostium itaque apertum est Christus secundum carnem natus, et passus, ac die tertia resuscitatus; apertum vero non incredulis, sed credentibus. Hoc ostium claudere nitebantur Judæi, cum cæsis apostolis nuntiarent ne in nominae Jesu loquerentur; sed quia illo aperiente nemo claudit, continuo responderunt: *Non possumus nos quæ audivimus non loqui* (Act. iv, 20). Hoc Asianis clausum apostoli aperire tentaverant; sed quia eo claudente nemo aperit, prohibuit eos spiritus Jesu. Potest et per ostium apertum Scriptura intelligi, per quam fidei gressibus ad Christum intramus. Aperit itaque ostium clave David, et nemo claudit, quia Scripturæ sacræ eloquia, quæ per gratiam incarnationis suæ electos spiritaliter intelligere facit, nullo Judæorum velamine in eorum cordibus adumbrare valet. E contrario Judæis non credentibus claudit, et a quoquam aperiri non potest. Hoc etiam moraliter discuti valet: *quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum*. Hic non parva oritur quæstio; quomodo modicam habeat virtutem, qui verbum Dei servat, et nomen ejus non negat. Sciendum igitur quia juxta æstimationem humanæ infirmitatis dictum est, quia electi cum multa per Christum possunt, parum se posse præsumunt. Sic enim dicitur, *modicam habes virtutem*, tanquam diceretur, parvam te putas habere virtutem.

VERS. 9. — *Ecce dabo de synagoga Satanæ, qui se dicunt esse Judæos, et non sunt, sed mentiuntur*. *Ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos, et scient quoniam ego dilexi te*. Hoc loco fides prædicatur Judæorum, juxta illud: *donec plenitudo gentium introeat, et sic omnis Israel fiat salvus* (Rom.

xv, 25); qui nunc Judæos se esse dicant, sed non sunt, quia nomen quod exterius secundum litteram gerunt, intus secundum spiritum amiserunt. Judæorum quippe nominis expressio, Christi est confessio. Elia autem et Enoch prædicantibus, ante pedes Ecclesie adoraturi venient, quia actionis ejus exempla imitando venerabuntur. (VERS. 10.) *Quoniam servasti verbum patientiæ, et cætera*. Verbum patientiæ est quod Dominus exemplo monstravit, cum in cruce positus pro persecutoribus oravit, et verbis docuit dicens: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi, 19). Quod autem sequitur, *et ego te servabo ab hora tentationis quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra*, ad Antichristi tempora referendum est, sub quo tanta erit tribulatio, quanta non fuit ab initio sæculi. Dura quippe erunt corporum vulnera, sed graviora adversariorum jacula [Cod., miracula]. Sed sancti a tentatione deceptionis reservabuntur, quia non provocabuntur ad Christi negationem. (VERS. 11.) *Venio cito, tene quod habes*. Cito se Dominus venturum dicit, de quis in certamine deficeret. Cito enim fit omne quod transit. Tenere autem illum admonet cælestis vitæ conversationem, et reddit causam, subjungens: *ut nemo alius accipiat coronam tuam*. In qua sententia electorum numerum certum ac definitum videmus complecti; stupenda prorsus consideratione intuentes, huic nec addi quemquam posse nec minui.

VERS. 12. — *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei*. Templum Dei Ecclesia est, juxta illud: *Templum Dei sanctum est quod estis vos* (I Cor. iii, 17). Et quia non solum prædicatores, sed et boni auditores, de antiquo hoste triumphant; atque in hoc versiculo omnis qui vicerit, columna in templo Dei fieri perhibetur, fateri cogimur hoc esse columnam quod templum, id est universalem Ecclesiam. In eo vero quod subditur: *et foras non egredietur amplius*, aperte ostenditur quia Ecclesia jam pridem in juniore fratre ab unitate fidei et operationis, quam in prophetis sub lege tenuit, ad errorem perfidie et pravæ actionis transierat; sed occisione vituli saginati recepta est. Aliter, in Adam omnes exivimus tam Judæi quam gentes; sed introducti victores ad secundum Adam, columna templi Dei efficiamur; quia per sanguinem ejusdem mediatoris nostri, antiqui hostis tentamenta superantes, illa mandatorum stabilitate in superna sanctorum gloria solidamur, quam in primo Adam amissis probamur. Sed nequaquam amplius foras egredimur, quia nullis inimici suasionibus ab illa cælestis patriæ communi felicitate avellemur. Et nota quia Deum se dicit habere, secundum humanitatem loquens. *Et scribam super illum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Hierusalem quæ descendit de caelo a Deo meo, et nomen meum novum*. (VERS. 13.) *Qui habet anres, audiat quid Spiritus dicat Ecclesie*. Nomen Patris supra vincentem scribi, est per adoptionem Spiritus Filium ejus effici. Quo enim stylo scribitur, nisi amborum gratia Spiritus? Unde Aposto-

lus : *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei (Rom. viii, 16)*. Hierusalem vero, visio pacis interpretatur, quæ de cælo a Deo descendere perhibetur, quia electorum Ecclesia, quæ ad visionem supernæ pacis passibus amoris tendit, cum Domino, cujus corpus est, in uterum Virginis prædestinata descendit : vel quia cælesti gratia quotidie ejus numerus augetur. Nova autem ideo vocatur, quia per baptismum et dilectionem terreni hominis vetustate exspoliatur, et cælesti novitate vestitur. Unde est illud : *transierunt vetera,*

A *et ecce facta sunt omnia nova (II Cor. v, 17)*. Hierusalem ergo nomen super victorem scribitur, cum sanctorum numero sociatur. Unde nobis hæc omnia sint, aperitur cum subditur, *et nomen meum novum, subauditur, scribam* ; illud scilicet quod eidem mediatori accessit ex tempore, id est Christus. Hinc nobis dignitas, hinc celsitudo provenit, hinc filii Dei, hinc nova Hierusalem, hinc Christiani vocamur. Igitur ubi totius summa salutis sonat, ibi tandem liber debitum finem accipiat.

LIBER TERTIUS.

VERS. 14. — *Et angelo Laodicæ Ecclesiæ scribe : Hæc dicit : Amen, testis fidelis et verus, qui est principium creaturæ Dei. Amen, verum interpretatur, quod ad illam Veritatem redigendum est quæ de se ipsa ait : Ego sum veritas (Joan. xiv, 6)*. Cum autem Dominus multos et fideles et veros habeat testes, apte singulariter ipse fidelis et verus dicitur, quia in ejus comparatione nullus est fidelis et verax : ille enim natura fidelis, et verax, et bonus est, nos vero ejus participatione. Quomodo vero solus Filius testis dicatur, cum tres sint qui testimonium dicunt, in primo libro jam dictum est. Principium denique creaturæ Dei Filius dicitur, quia ab illo habent cuncta existendi initium. Nam, sicut scriptum est : *Omnia per ipsum facta sunt (Joan. 1, 3)*. (**VERS. 15.**) *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Utinam calidus esses, aut frigidus!* (**VERS. 16.**) *Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.* Frigidi sunt quos aut Judæorum perfidia, aut error gentilium tenet astrictos, quoniam ille eos sua glacie constringit qui dixit : *Sedebo in lateribus aquilonis (Isa. xiv, 13)* ; e contra calidi sunt quorum corda auster, id est Spiritus sanctus adveniens calore fidei tangit, ut resoluta incredulitatis duritia, et amisso erroris frigore, bonorum operum flagrantiam emanent. Tepidus autem et ex frigidus solet fieri et ex calido, quia et alius a frigore iniquitatis conversus ad perfectum justitiæ fervorem non transit ; et alius a calore justitiæ descendit ad torporis ignaviam. Omnes igitur experimento didicimus, quia frigidum quid vel calidum facile in corpus trajicitur ; tepidum autem cum nausea ab ipso ore projicitur. Sic sic (*Ita cod.*) doctores facilius possunt infidelem ad fidem, aut perversum Christianum ad fervorem boni operis trahere, quam tepidum ; ideoque deserunt eum, velut agricolâ infructuosam terram linquit, et illam excolit de qua jam spinas eruit et est fructuosa, vel illam quæ adhuc plena quidem est spinis, sed fructuosa futura prævidetur.

VERS. 17. — *Quia dicitis quia dives sum, et locupletatus, et nullius ego, et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus.* Quisquis pro rectæ fidei confessione se divitem jactat, nisi mala agere desistat, non dives, sed pauper est ; quod quia teipi-

B *dorum quilibet non intelligit, recte miser, et miserabilis, et pauper, et nudus et cæcus a Domino redarguitur ; miser, quia semetipsum decipit ; miserabilis, quia non illud intelligit, quod se ipsum illudit ; pauper et nudus, quia veris virtutibus vacuum ; sed pejus quia nec conscius, unde et merito cæcus.* Sed quia divina pietas aliquos ex tepidis ad fervorem justitiæ vocat, recte subjungitur : (**VERS. 18**) *Suadeo tibi emere aurum ignitum probatum, ut locuples fias.* Per aurum hoc loco incarnata Dei sapientia intelligitur, de qua alibi dicitur : *Accipite sapientiam sicut aurum.* Et bene hoc aurum probatum et ignitum vocatur, quia Redemptor noster igne passionis examinatus est. Et est sensus : *Si vis virtutibus dives existere, me imitandum assume, ut fias et ipse aurum igne excoctum.* Et quod pro hoc auro pauper pretiam dabit, nisi devotum petitionis affectum ? Cui ad hæc subditur : *et vestimenti albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ.* Ad operiendam nuditatis confusionem vestimenti albis induitur, qui aurum ignitum probatum mercatur, qui ad devitandum tepiditatis pudorem in novæ vitæ conversionem transfertur, qui novo cælestique homini imitationis virtute inhærere meretur. *Et collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Ac si diceretur : *Adhibe divina præcepta ad mentem cæcam, quatenus virtutum nuditatem quam pateris, videns operire festines.* Nisi enim divina præcepta collyrium essent, Psalmista non diceret : *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos (Psal. xviii, 9)*. Potest per collyrium quod ex terra fit, et terræ pulverem ab oculis ejicit, assumpta pro nobis Redemptoris nostri temporalis egestas designari. Qui ergo cæcatos oculos pulvere habet, collyrium superimponat, ut lumen recipiat ; id est qui per terrena delectamenta defluit, temporalem Redemptoris sui egestatem ad mentem reducat, ut interioribus oculis contempletur futura sanctorum præmia.

VERS. 19. — *Ego quos amo, arguo et castigo.* Redargutio ad verba, castigatio pertinet ad flagella. In hac autem sententia amplius quod exponi debeat non est, sed quod libenter amplecti. Æmulare ergo, et penitentiam age. Ac si diceret : *nisi temporaliter cum illis hic flagella susceperis, sine illis æternis cruciatibus subjacebis.* (**VERS. 20.**) *Ecce sto ad os-*

ium, et pulso. Si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum. Status hic non corporalis, sed sine loco accipiendus est, quia quem Dominus inhabitat, non deserit ad alium transcendo. Ostium autem mentis aditum significat, quem aut per se sine socio inspirando Dominus pulsat: cuius vocem audit quisquis amore dilectionis præceptorum illius monita custodit. Et januam aperit cum ad videndum summum æternitatis bonum cor dilatata. Aperta denique janua, Dominus ad illum intrat, quia per internam dulcedinem desiderio animam æstantem illustrat. Cœnat igitur caput quia faciendo voluntatem Patris quotidie membra cum capite, quæ ut voluntatem Patris faciant, quotidie moriuntur cum illo; ut illud: *mortui enim estis*, et reliqua. (VERS. 21.) *Qui vicerit, faciam illum sedere in throno meo, sicut et ego vici, et sedeo cum Patre meo in throno ejus.* Vincens Dominus in throno Patris sedet, quia post passionem et resurrectionem æqualem se Patri esse indicavit. Et nos sedere dicit, quia iudicii potestatem in Filii virtute percipimus; juxta illud: *Vos qui secuti estis me, sedebitis super thronos, et reliqua (Matth. xix, 28).* Nec abhorret a vero quod alibi super duodecim thronos, hic vero in throno suo perhibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim, universale iudicium; per thronum vero Filii, singulare culmen iudiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis, quod uno throno Filii designatur. Sed quærendum est quomodo [Cod., quando] omnes victores iudicare dicat, cum non omnes iudicaturi sint, sed alii ex vincentibus iudicabunt, alii iudicabuntur? Sciendum igitur quia potestatem quam in se ipsis non habent, habebunt in aliis, sicuti totum hominis corpus potestatem habet loqui per os, videre per oculos. Sed si subtilius hanc sententiam intuemur qua dicitur, *sicut ego vici, clariores in victoria atque excellentiores per eam designari invenimus.*

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Post hæc vidi, et ecce ostium apertum in cælo.* Recapitulata Redemptoris nativitate, quæ jam dicta fuerant sub aliis diversisque figuris; ac si quis unam rem diversis modis enarret, narrationes habebunt diversum tempus, non ipsa res quæ uno in tempore gesta est. Sed quærendum est, cum alii prophete per reges soliti sint manifestare quantum intervallum fuerit inter visionem et visionem, cur Joannes tempus prophetiæ non manifestat? Ob hoc scilicet, quia totum Ecclesiæ tempus ad illam continuatam resurrectionis diem docet referendum, de qua dicitur: *Beatus qui habet partem in resurrectione prima (Apoc. xx, 6).* Prima enim resurrectio, id est qua a morte peccati ad vitam justitiæ animæ resurgunt, toto nunc tempore agitur. Sed quibus oculis Joannes ostium hoc vidit? Nimirum quantum ad figuratam ostensionem, non carnis sed mentis; quantum vero ad ipsius rei veritatem, quæ jam Domino apparente in carne manifestata erat, non solum ocu-

lis carnis vidit, verum etiam manibus contractavit. Per ostium autem apertum Christus designatur, nascendo, moriendo, resurgendo, cunctis jam fidelibus manifestatus; quod apte in cælo, id est in Ecclesia, videtur, quia Redemptor noster natus, et passus, suscitatus, atque ad cælos ascendisse in ea prædicatur et creditur. *Et vox prima quam audiivi tanquam tubæ loquentis mecum dicens: Ascende huc.* Quo? nisi ad ostium et cælum, id est Christum et Ecclesiam? et quibus gressibus, nisi fidei? Et recte Joannes ad hoc a voce prima invitatur, quia unusquisque electorum, ut inoffenso credulitatis pede per Evangelium ad veræ fidei sacramenta pertingat, Veteris Testamenti doctrina, quæ novam præcedit, roboratur. Et recte hæc vox tubæ comparatur, quia ad bellum provocat spiritale. Unde est illud: *Quasi tuba exalta vocem tuam (Isa. lviii, 1).* In eo vero quod subditur: *ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc, non negat dum esse exaltationes Ecclesiæ, sed ostendit quod permaneant usque in finem sæculi.*

VERS. 2. — *Et statim fui in spiritu.* Hoc si ad Joannem referatur, in extasim eum dicit assumptum; si vero ad Ecclesiam, hoc dicto spiritualis ejus conversatio declaratur. *Et ecce sedes posita erat in cælo, et super sedem sedens.* Tam per cælum quam per sedem Ecclesia designatur; sic enim genus jungitur generi, ut non duo, sed unum intelligatur. Sedes ergo in cælo ponitur, cum ipsum cælum, id est Ecclesia, a Domino præsideri meretur. *Sedens autem super sedem, nil aliud est quam filius hominis in medio candelabrorum aureorum apparens: nisi quod illic ambulat, id est dona tribuit; hic vero sedet, id est pro collatis muneribus iudicium exercens singulos dijudicat.* Nam quod per sedentem hoc loco Filius designetur, declaratur cum subditur: (VERS. 3) *Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis jaspidis et sardini.* Per jaspidem, qui ex virenti specie constat, illa paradisi virentia pascua designantur. Et quæ sunt illa, nisi Christi divinitas, in qua omnia vivunt? Ut idem Joannes: *Qui habet Filium, habet vitam (Joan. iii, 36).* Per sardinum vero, qui terræ rubræ similitudinem habet, humanitas nostri Redemptoris exprimitur, quia veritas de terra orta est. Potest etiam per horum lapidum species Ecclesia designari. *Et iris erat in circuitu sedis, similis visionis smaragdinae.* Per irin, quæ Græca Latinaque lingua arcus vocatur, reconciliatio mundi designatur per incarnati Verbi dispensationem facta. Sole quippe nubem illustrante iris apparuit, quia cum Patris Verbum, quod sol justitiæ est, humanam naturam suscipiendo irradiavit, ipsa humanitatis ejus susceptio, quæ a propheta *nubes* vocatur, reconciliatio facta est mundi. Cujus rei ipsa interpretatio nominis consonat. Si enim una littera addita irini (*ειρηνή*), dicas pax a Græco in Latinum interpretatur. Cum solida sanctorum corda quæ nubes sunt vocata, illuminat, arcus speciem reddunt, quia orando Deum ad pietatem infectuntur. Et apta figurarum connexio, quia infe-

rius fulgora et tonitrua de throno tanquam de nube procedere narrantur. Igitur quia arcus duobus principaliter coloribus resplendet, aquæ scilicet et ignis, designatur vel baptismus aquæ et Spiritus sanctus; vel iudicium præcedens per diluuium, ac subsequens per ignem. Ut per eum hoc loco repropitiata mundo divinitas apertius ostendatur, idcirco visioni smaragdina comparatur. Hic enim lapis viridissimi coloris est, qui divinitatis naturæ non inconvenienter aptatur.

VERS. 4. — *Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et super thronos viginti quatuor seniores sedentes.* Cum Dominus in Evangelio duodecim thronos commemoret, quid sibi vult quod Joannes viginti quatuor dicit? nisi quia propter geminum Testamentum numerus etiam duodecim tribuum duplicatur. Igitur quantum ad distinctionem utriusque Testamenti, viginti quatuor sunt throni, totidemque seniores; quantum vero ad unitatem et concordiam eorundem, tantum duodecim. Sed nec debemus tantum carnaliter sapere, ut aliud æstimemus unam sedem, aliud viginti quatuor thronos. Nam quia singulariter ac principaliter universam Dominus iudicabit Ecclesiam, idcirco seniores et throni una sedes esse dicuntur; quia vero sancti prædicatores utriusque Testamenti cum eodem subditas plebes examinant, consequenter in circuitu sedis super viginti quatuor thronos totidem sedent seniores. Quod autem de senioribus subditur: *circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronæ aureæ*; ad omnem Ecclesiam pertinet, quæ vestimentis albis induitur, id est inviolatis baptismi sacramentis. Coronas aureas in capite habet, quia veraciter de mortis auctore triumphat. Aliter, potest per hunc numerum sancta Ecclesia figurari propter senariam perfectionem, quæ per quatuor Evangelii libros consummatur; vel certe quia Veteris Testamenti viginti quatuor utitur libris.

VERS. 5. — *Et de throno procedunt fulgora, et voces, et tonitrua.* Hic aperte ostenditur per thronum Ecclesiam figurari, cui hæc omnia conveniunt. In fulgoribus enim miraculorum signa accipimus. Unde Psalmista: *Illuxerunt fulgora tua orbi terræ* (Psal. LXXVI, 19). Per voces autem et tonitrua prædicatio veritatis exprimitur, sicut idem Psalmista dicit: *Vox tonitruus tui in rota* (Ibid.). Et nota quia quasi ex obliquo ab una figura ad aliam transiens, de sede hæc dicit procedere, cum non sedi, sed nubi convenient. Ipsam ergo sedem nubem vult intelligi. Bene autem iustorum Ecclesia per nubem figuratur, quia prædicatores ejus et verbis pluunt, et comminationibus tonant, et miraculis coruscant. *Et septem lampades irrdentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei*; VERS. 6) *et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo.* Aptè Spiritus sanctus lampadibus comparatur, quia ad amorem Dei et proximi electorum nimos accendit. Quid autem per mare vitreum, nisi baptismus figuratur? Et quare vitreum, nisi quia ides per eum transeuntium tropica locutione demonstratur? Ab efficiente scilicet illud quod efficitur. sicut enim in vitro nihil aliud videtur exterius, quam

quod gestatur interius; ita Ecclesiæ fides intus simplex est credulitate, et foris verax ostenditur confessione. Sed ne fragile putaretur ut vitrum, additum est *simile crystallo*. Sicut enim glacies hiemali frigore pressa post multos annos in similitudinem lapidis obdurata crystallum efficitur, ita fides sanctorum inter pressuras per incrementa temporum solidatur. *Et in medio sedis et in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante et retro.* Nulli dubium est quin per hæc quatuor animalia quatuor figurentur evangelistæ. Sed si in medio sedis, quomodo in circuitu sedis esse perhibentur? præsertim cum in medio sedis Dominum, et in circuitu sedis viginti quatuor seniores sedere jam dictum sit. Quapropter sciendum quia in Domino animalia, et in animalibus seniores inveniuntur. Potest et quatuor animalium specie designari generaliter Ecclesia. Plena itaque sunt animalia oculis, quia quot sunt sacrarum Scripturarum eloquia, tot sunt electorum spiritalia lumina, quibus ad fidem illuminantur. Ante autem et retro sunt oculi, quia Veteris et Novi Testamenti sacramenta in se continent. Ante enim hoc loco pro præterito ponitur. Aliter, ante et retro habent oculos, quia quædam impleta, et quædam implenda denuntiant; vel quia præterita peccata plangunt, et futura cavent.

VERS. 7. — *Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilæ volanti.* Quærendum est quare Joannes primum animal leoni simile dixerit, cum Ezechiel hominis speciem primo animali inesse perhibeat. Igitur aut ordo historicus mutatus est, quem mystica Scripturarum eloquia non semper servant; vel quia non propter nativitatem, aut passionem crediderunt in Christum homines, sed propter resurrectionem, quæ in Ione figuratur, ejus speciem primam posuit. Denique quia ab humana generatione cœpit, recte per hominem Matthæus; quia a clamore in deserto, recte per leonem Marcus; quia a sacrificio exorsus, bene per vitulum Lucas; qui vero a divinitate cœpit, digne per aquilam Joannes. Possunt et hæc ad Christum referri, et ad cuncta membra ejus. Sed hæc brevitatibus causa dixisse sufficiat. (VERS. 8.) *Et quatuor animalia, singula eorum habebant senas alas.* In aliis quatuor animalium, duorum Testamentorum eloquia accipimus. Cum ergo duæ sint hæc alæ, propter geminatum tamen duodenarium numerum, qui in tribus Israel et in apostolis invenitur, duodecies multiplicantur, et viginti quatuor de se reddunt. Sic etiam propter Triplicitatis notitiam, quam toto orbi diffundunt, ter multiplicantur, et sex in solidum apparent. Aliter, possunt per sex alas sex leges intelligi. Prima naturalis, secunda Moysi, tertia prophetarum, quarta gratiæ, quinta apostolorum, sexta synodorum, quibus Ecclesia volat ad cælum. *Et in circuitu, et intus plena oculis sunt,* quia sancta Ecclesia prædicationis lumen ostendit credentibus, infidelibus

claudit : vel quia sancti prædicatores parvulorum A
mentibus tanquam foris per solam historiam, et perfectorum quasi intus per allegoriam iter fidei et sanctitatis ostendunt; vel quia indesinenter conspiciunt ut foris bona exempla fratribus præbeant, et intus recta intentione persistent.

Et requiem non habent die ac nocte dicentia : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui est, et qui erat, et qui venturus est. Requiem non habent, id est a clamore non cessant. Unde claret quod animalia quatuor totam Ecclesiam designant : quia non soli evangelistæ, sed et omnes fideles die ac nocte, id est in prosperis et in adversis, Deum laudare non cessant. In eo autem quod ter dicunt *sanctus*, tres personas designant. Dicendo vero, *Dominus Deus omnipotens*, unius substantiæ Deum in his tribus ostendunt. Sed quomodo Trinitati congruere potest quod in præfata laude dicitur, *qui venturus est*, cum solus Filius ad judicandum in humanitate venturus sit? Sciendum igitur quia invisibilis Trinitas per assumptam Filii personam justos et peccatores examinabit. Veniet autem non de loco ad locum transeundo, sed per susceptam hominis formam, quæ de cælo ad inferiora descendet, manifestam potentiam ostendendo. Potest et hoc loco præsens divinitatis adventus, quo sancti ejus quotidie illustrantur, intelligi. (VERS. 9.) *Et cum darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum viventi in sæcula sæculorum; (VERS. 10) procidebant viginti quatuor seniores, et adorabant viventem in sæcula sæculorum.* Hæc animalia non jam genus, sed speciem signant, id est evangelistas. At vero per viginti quatuor seniores universalis Ecclesia in prælatis et subjectis exprimitur. Dant ergo animalia gloriam et honorem sedenti super thronum, cum sancti evangelistæ docent pro omnibus bonis laudandum; ut est illud : *datum optimum*, et reliqua. Illis ita dicentibus, viginti quatuor seniores, id est omnes sancti, cadunt, humilia de se sentiendo. Ubi autem cadunt, ibi adorant; quia unde sibi nihil tribuunt, inde Deum honorant. Casus autem et adoratio spiritalis intelligenda est, juxta illud : *Deus spiritus est, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare (Joan. iv, 24). Et vittebant coronas suas ante thronum, dicentes*, et reliqua. Hoc ipsum repellit. Seniores enim ante thronum coronas suas ponere, est electos pia mentis confessione ante conscientias suas, quibus Deus præsidet, de acceptis virtutibus tumorem superbiæ deponere, et præsidenti sibi cuncta tribuere; unde et dicunt : (VERS. 11) *Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem, et virtutem.* Ac si dicant : Tibi principaliter ista conveniunt, a quo et per quem et in quo est gloria et honor et virtus sanctorum. Sed quid est quod sequitur : *quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt?* Si enim creata sunt, quomodo antequam crearentur, erant? Sciendum ergo quia erant in prædestinatione, priusquam fierent in opere.

CAPUT V.

VERS. 1. — *Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus et foris.* Per sedentem in throno, Patris persona ostenditur : per dexteram vero sedentis, ejusdem Patris Filius per quem facta sunt omnia, et de quo paterna voce dicitur : *Tollam in cælum manum meam, et jurabo per dexteram meam.* Liber autem scriptus *intus et foris*, utrumque Testamentum, Vetus scilicet et Novum, continere videtur; et Vetus quidem juxta litteram foris patebat, sed juxta mysticum intellectum intus Novum occultabat. Sive intus liber scriptus ostenditur allegoria, foris historia. Idcirco autem Vetus et Novum Testamentum unus liber dicitur, quia nec Novum a Veteri, nec rursus Vetus a Novo valet distingui. Et recte in dextera liber esse dicitur, quia principalis divinarum *Scripturarum* intentio ad dispensationem nostri Redemptoris refertur. *Signatum sigillis septem.* Septenarius numerus universitatem sæpe designat. Septem autem sigillis liber signatus esse perhibetur, quia dispensatio Domini Salvatoris antequam revelata in plenitudine temporum fuisset, in divinis voluminibus omnifaria mysteriorum latentium plenitudine abscondebatur. Si alicui iste intellectus non sufficit, noverit, in septem sigillis septem modos verborum comprehendendi. Indicativum, ut illud quod quærenti prophetæ dicitur : *Ego Dominus qui loquor justitiam (Isa. xlv, 19).* Pronuntiativum, ut illud : *Audi me Jacob et Israel quem ego voco, et reliqua. (Isa. xlviii, 12.)* Imperativum, ut illud : *Clama, ne cesses (Isa. lviii, 1).* Optativum, juxta illud : *Utinam attendisses mandata mea (Isa. xlviii, 1)!* Conjunctivum, ut illud : *Si custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium (Exod. xix, 5).* Infinitivum, ut illud : *Continere a malo intelligentia est.* Impersonale, ut est : *Quis loquetur volentias Domini (Psal. cv, 2)?*

VERS. 2. — *Et vidi angelum fortem prædicantem voce magna : Quis dignus est aperire librum, et solvere signacula ejus?* Per angelum fortem præco legis debet intelligi; labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quoniam angelus Domini exercituum est. Quid est autem requirere, quis dignus sit solvere librum, nisi anxie Christum desiderare? qui possit in se ostendere legem esse impletam et revelatam, quatenus non jam carnaliter, sed spiritaliter debeat servari et intelligi. Et recte prius liber aperitur, deinde septem ejus signacula solvuntur, quia ante in Christo diviniæ legis præconia impleta sunt, deinde in toto corpore quadam ratione, sicut declarat singulorum apertio sigillorum. Et quia necdum Christus advenerat, recte subjungitur : (VERS. 5) *Et nemo poterat neque in cælo, scilicet angelus; neque in terra, id est homo; neque sub terra, id est anima, aperire librum, neque respicere illum.* Nam nullus horum humanæ salutis dispensationem perficere poterat. Sed, beate Joannes, quomodo nemo potuit respicere librum, cum tu ipse dicas : *Vidi librum in dextera Dei? forte nec in*

cælo, nec in terra, nec sub terra fuisti? Ne ergo contrarium sit, *respicere pro comprehendere* accipiendum est. Quis enim comprehendere sufficit, quomodo incarnatur sine semine Deus? Quomodo clauso exitit utero virginis homo Deus? Quomodo Dominus gloriæ crucifigatur, cum sola caro moriatur?

VERS. 4. — *Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.* Nequaquam Joannes in sua persona flevisse creditur, qui post hujus libri apertionem ista scribebat, sed in ejus Ecclesiæ quæ ante adventum Christi fuit, quæ gravata oneribus peccatorum, mediatoris sui præsentiam anxie quærebat. In cujus etiam persona David dicit: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus (Psal. xli, 4)?* Cui consolatio dirigitur in eo quod subditur: (VERS. 5) *Et unus de senioribus dicit mihi, Ne flevieris. Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere signacula ejus.* Per unum seniore[m] ordo intelligitur prophetarum, quorum oraculis consolabatur Ecclesia; juxta illud: *Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est.* Et nota quod hic Christus leo dicitur, quia diabolum vicit: in sequenti versu agnus, quia semetipsum offerens mundum redemit. *Radix autem David, id est genus et filius David.* Notandum præterea quia dicendo *vicit*, præteritum pro futuro posuit; juxta illud: *Foderunt manus meas, et reliqua. (Psal. xxi, 17.)*

VERS. 6. — *Et vidi, et ecce in medio throni et quatuor animalium, et in medio seniorum agnum stantem quasi occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.* Ut jam dictum est, thronus, et animalia, et seniores Ecclesiam significant, in cujus medio agnus stat, juxta illud: *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te (Psal. xxi, 25).* Non autem contrarium est quod alibi legimus: *Dominus in circuitu populi sui (Psal. cxxiv, 2),* quia et in medio præsidens regit et judicat, et in circuitu ambiens protegit et defendit. Sed quare hic stare, superius autem sedere legitur? nisi quia ibi examen et regnum, hic autem auxilium ostenditur. Sedere enim regnantis est et judicantis, stare vero adjvantis. Et nota quod non occisus, sed tanquam occisus cernitur; quia etsi crucifixus est ex infirmitate, vivit tamen ex virtute Dei. Aliter, toties non occiditur, sed quasi occiditur Christus, quoties membra ejus aut se sponte mortificant, aut persecutiones tolerant, ut in se impleant ea quæ desunt passionum Christi. Per septem cornua, ut ipse exposuit, septiformis sancti Spiritus operatio designatur, quæ non solum in capite quiescit, sed etiam totum corpus illustrasse probatur: unde hoc loco septem spiritus Dei in omnem terram missi narrantur. Hæc autem septiformis operatio, quæ propter regnum et fortitudinem figuratur, recte propter illuminationem Ecclesiæ etiam per oculos designatur. Aliter, possunt per cornua, quæ carnem excedunt,

eminetiores in Ecclesia intelligi, quibus dicitur: *Vos in carne non estis, sed in spiritu (Rom. viii, 9).* (VERS. 7.) *Et venit et accepit librum de dextra sedentis in throno.* Idem est dextera sedentis in throno, qui et agnus tanquam occisus in medio throni; quia Dei Filius, per quem creatus est mundus, et hominis filius, per quem redemptus est, non duo, sed unus est Christus. Quamobrem agnus, id est hominis filius a seipso, id est a sua divinitate, accepit librum, id est humanæ salutis dispensationem, cui omnes Scripturarum paginæ attestantur.

VERS. 8. — *Et cum aperuisset librum, quatuor animalia et viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno habentes singuli citharas, ac phialas aureas plenas odoremorum, quæ sunt orationes sanctorum.* Tunc agnus librum aperuit, cum opus voluntariæ passionis implevit. Quid vero est animalia et seniores citharas habere, nisi electorum Ecclesiam ea quæ desunt pressurarum Christi implere? Aptè autem per citharas passiones Christi figurantur. In cithara enim alix fortius, alix chordæ lenius tenduntur; sed tamen dissimiliter tensæ, nequaquam dissimile canticum reddunt. Sic sic diversa in Christi corpore membra passiones ejus alia plenius, alia minus, imitantur; sed unam concordix resonant laudem. Cum citharis ergo animalia et seniores ante agnum cadunt, quia omnes sancti quidquid pro Christo patiuntur, Christo, non sibi, ascribunt. Per phialas aureas charitas intelligitur; quæ non solum pro amicis, verum etiam pro inimicis novit exorare: unde plenæ fuisse memorantur. Et bene post citharas phialæ ponuntur, quia prius Dominus patibulum crucis subiit, et sic pro persecutoribus incomparabili charitate oravit dicens: *Pater, d'mitte illis, et reliqua. (Marc. xxiii, 34.)* (VERS. 9.) *Et cantabant canticum novum dicentes: Dignus es, Domine Deus noster, accipere librum, et cætera.* Cantavit Christus canticum novum, verbis prædicando, et factis imitando. Quid est autem dicere, *Dignus es, Domine Deus noster, accipere librum, et aperire signacula ejus, quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione,* nisi ad comparisonem nostrarum victoriarum tua sola judicatur victoria, qua nos de mortis principe et maledicto legis sumus redempti? In eo vero quod quatuor animalia, et viginti quatuor seniores, ex omni tribu, et lingua, et natione redemptos se dicunt, aperte ostenditur per eos universalem Ecclesiam designari. (VERS. 10.) *Et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes et regnabimus super terram.* Reges sunt electi, dum corpora sua frenando, quasi super subiectam terram lege virtutis regnant: unde et super terram regnum accepisse confirmant. Sacerdotes sunt, quia seipos quotidie castigando, Deo offerunt, juxta illud: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus (Psal. l, 19).*

VERS. 11. — *Et vidi, et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum.* In eo quod se vocem audisse dicit, qualis hæc

visio fuerit ostendit. Visus enim ille audit, et auditus videt. Sed si in circuitu sedis, ut jam dictum est, animalia sunt et seniores, quomodo in circuitu ejusdem angelus, nisi quia eadem animalia et seniores angeli sunt? De quibus dicitur: *Angeli pacis amare stebunt* (Isa. xxxiii, 7). Licet cœlestis quoque militia angelorum nomine possit intelligi; sive tamen de his, sive de illis innumerabilis ostenditur multitudo cum subditur: *Et erat numerus eorum millia millium, (VERS. 12) dicentium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem, (VERS. 13) et omnem creaturam, quæ in cœlo est, et super terram, et sub terra, et mari, et quæ in eo sunt. Mare, et quæ in eo sunt, præsens sæculum designat. Omnes audivi dicentes: Seden*

A in throno et Agno, benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Dicendo omnes, illos repetit ex quibus superius totam Ecclesiam constare dixit; id est animalia, et seniores, et angelos. In sedente vero et Agno, id est in Patre et Filio, secundum jam dictam regulam, etiam Spiritus sanctus intelligitur. Et quatuor animalia dicunt: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt, et adoraverunt viventem in sæcula sæculorum. Quia animalia et seniores unum sunt, id est una Ecclesia, cum senioribus animalia cadunt et adorant, et ipsas laudes seniores cum animalibus veras esse asserunt, sermone confirmationis respondentes, amen. Cassus autem et adoratio, ut jam dictum est, spiritualis accipi debet. Ne itaque longo progressu ultra modum lassemur, hunc librum isto fine claudamus.

LIBER QUARTUS

CAPUT VI.

VERS. 1. — *Et cum aperuisset Agnus unum ex septem sigillis, audiui unum ex quatuor animalibus dicens tanquam vocem tonitruum magni: Veni, et vide.* Apertio sigilli, revelatio est sacramenti. Verum quia non unum, sed multa sunt sacramenta, et de singulis longum est tractare, possunt universa in his tribus modis comprehendere, id est locutionis, cognitionis, et actionis. Locutio omnia præcepta in se concludit. Cognitio regulariter adhibita intelligentiæ formas insinuat. Actio vero utrisque concordat. Aperto vero uno ex septem sigillis, unum ex quatuor animalibus in modum tonitruum magni Joannem invitat, ut veniat, et videat; quia manifestata veritate præcedens in apostolis Ecclesia subsequentem ad fidem provocat. (**VERS. 2.**) *Et ecce equus albus, et qui sedebat super eum habebat arcum.* Per equum album Christi humanitas designatur sine peccati offuscatione, quam Verbum Patris singulariter voluit præsidere; sive omnes electi. Per arcum vero Vetus et Novum Testamentum exprimitur, ex quo tot procedunt jacula, quot sunt Testamentorum eloquia. De hoc arcu eidem sessori dicitur: tendens et extendens arcum tuum super sceptrum. Quod vero sequitur: *et data est illi corona*, non solum ad caput, sed etiam ad corpus refertur. *Et exiit vincens ut vinceret.* Unde exiit nisi ex aperto sigillo? Nam ex revelato Scripturarum sacramento, ipsa sacramenti veritas manifeste apparuit. *Exiit autem vincens, primum caput, ut post in corpore vinceret* quotidie diaboli tentamenta, et malorum hominum persecutiones.

VERS. 3. — *Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal dicens: Veni, et vide.* Quid est quod in causa dissimili similis sit admonitio? nisi quia sicut ibi lætitia de peracta victoria, sic etiam hic sollicitudo de futuro certamine ministratur. (**VERS. 4.**) *Et exiit alius equus rufus, et qui sedebat super eum, datum est ei ut sumeret pacem de*

terra. Equus rufus antiqui hostis est corpus; omnes scilicet reprobi animarum interfectione sanguinei. Et quidem sessor electorum dicit: *Pacem meam do vobis* (Joan. xiv, 27); sessor vero reproborum pacem sumit de terra, quia ille concordie auctor est, iste vero discordie. Et nota quod non de cœlo, sed de terra, id est terrena quærentibus, pacem aufert. *Et ut invicem se interficiant.* In hac sententia non carnalis sed spiritualis interfectio debet intelligi. Unde autem se reprobi interficiant, aperitur cum de Judæorum principe subditur: *et datus est illi gladius magnus*, id est spiritualis, et malignus, quo non corpora, sed animæ reproborum jugulantur. Hunc gladium diabolus duobus modis exercet; cum aut per se spiritali locutione interius decipit, aut per carnalium suorum linguam exterius pulsans ad occisionem animæ pertingit. Hæc autem omnia illi data dicuntur, id est Deo justo cuncta disponente permissa.

VERS. 5. — *Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal dicens: Veni, et vide. Et ecce equus niger, et qui sedebat super eum habebat stateram in manu sua.* In hujus equi nigredine illa malorum esuries designatur, qua Christi corpus inhiante devorare, et in malitiæ suæ ventrem trajicere concupiscunt: quorum sessor habet stateram in manu sua, quia temporalibus stipendiis bonorum vitam mercari quærit, ut suam suorumque esuriam satiare possit. Hanc stateram in manu tenuit quando unum ad manducandum obtulit pomum, et totum ad perendum mercatus est mundum. Nam sciendum: quia diabolus prius audiendi verbum Dei alimentum subtrahit, ut spiritualis cibi inedia affectos in augmentum sui corporis facilius sumat. Unde per prophetam Dominus dicit: *Ecce ego mittam famem in terram; non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei* (Amos, viii, 11). Hoc enim Dominus agit deserendo, diabolus invadendo. Sed quomodo possunt pati hanc famem qui sunt frumentum Dei, vinum et oleum? Imo patiantur hanc pa-

leæ, vinacia, et amurca; et ipsi occurrant ad statenam nullo pretio digni, non illi qui Christi sunt sanguine redempti. Unde mox subditur:

VERS. 6. — *Et audivi tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentem: Bilibris tritici denario uno, et tres bilibres hordei denario uno, et vinum et oleum ne læseris.* Tunc in medio quatuor animalium, id est in medio Ecclesiæ, hæc vox sonuit, quando adunatis in fide gentibus, divina potentia diabolus ab electorum læsione compescuit; ac si ei per irrisionem diceretur: frumentum et hordeum, vinum et oleum ablato denario sessor equi albi præelegit et comparavit; paleas autem, vinacia, et amurcam, tibi reliquit. Una igitur bilibris, quæ sit ex duobus sextariis, Ecclesia est ex duobus Testamentis in Dei proximitate dilectione consistens. Sed in hoc loco unam Ecclesiam in sanctis prædicatoribus, vel magnarum virtutum viris, non generaliter in cunctis intelligere debemus. Non enim sine causa hic post frumentum, hordeum ponitur. Designet itaque una bilibris tritici ex duobus populis novos Ecclesiæ prædicatores, et eminentiores virtutibus viros, qui tribulationum molendino confracti, et persecutionum igne decocti, panis pulcher Christi et candidus fieri meruerunt. Designent tres bilibres hordei subjectorum et infirmantium vitam, ex utroque populo venientium. Et nota quia unum et pretium tritici et hordei, quoniam etsi dispar est sanctorum labor, uno tamen sunt pretio empti, et unum sunt post laborem denarium accepturi. Notandum præterea quia eadem sententia repetitur cum subditur: *vinum et oleum ne læseris.* Quomodo [Cod., quando] enim Ecclesia vinum et oleum non est, quæ in pressurarum torculari ut uva calcatur, et in angustiarum prelo ut oliva contusa liquatur?

VERS. 7. — *Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni et vide: (VERS. 8) Et ecce ejus pallidus, et qui sedebat super, nomen illi Mors; et infernus sequebatur eum.* Ipsi designantur per equum pallidum qui et per rufum, quorum nunc spiritualis mors in ipsius equi pallore figuratur. Supra quos bene mors, id est diabolus, contra vivos pugnaturus sedere dicitur; quia per officium eorum, quos jam spiritualiter occidit, electorum vitam extinguere quærit. Infernus illi dicuntur, in quibus habitat mors. Infernus ergo sequitur mortem, quia mali imitantur diabolus. Possunt et specialiter per equum pallidum hæretici intelligi. *Et data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terræ.* Duæ sunt in hoc mundo partes, id est Christi et diaboli; sed Christi pars non est divisa; juxta illud: *Una est columba mea (Cant. vi, 8).* Pars vero diaboli in quatuor dividitur partes, in paganos, Judæos, hæreticos, et malos catholicos. Tot igitur sunt plagæ quot diaboli partes. Sed quomodo gladio, et fame, et morte interficiat, jam dictum est. Per bestias autem designantur efferrati motus animorum. Bestiis ergo hostis noster reproborum animas interimit; quia dum divinorum

A præceptorum caveis carnales animi motus non retinentur, efferrati ut ita dixerim impulsu diabolice suggestionis per abrupta quæque miserorum vitam præcipitant.

VERS. 9. — *Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare Dei animas occisorum propter verbum Dei, et testimonium quod habebant.* In occisorum animabus omnium electorum animas intelligimus, qui sive corporalibus sive spiritualibus a reprobis impugnationibus angustantur. Martyrum enim duo sunt genera, unum in aperto, alterum in occulto. Per altare vero Christus intelligitur: in quo Deo Patri sacrificia nostra offerimus, cum unigenitum ejus Filium imitantes, hostia viva in conspectu illius apparemus. Sub altare igitur animæ occisorum sunt, quia mediatori nostro subsunt. Si vero per altare ipsi electi intelliguntur, sub se sunt; quia neeum corporis immortalitate vestiti sunt. (VERS. 10.) *Et clamabant voce magna dicentes: Usquequo, Domine (sanctus et verus), non vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Quid est animas sanctorum vindictam sanguinis de persecutionibus exposcere, nisi diem extremi judicii præstolari? Non autem per organum gutturis folle ventris attracto animarum verba formantur; sed magnus earum clamor magnum est desiderium. Sed cum aliter moveri solet mens quæ petit, aliter quæ petitur, et sanctorum animæ ita Deo inhæreant ut inhærendo quiescant, quomodo dicuntur petere, quas et voluntatem Dei certum est, et ea quæ futura sunt, non ignorare? Sciendum ergo quia in ipso positæ ab ipso petere aliquid dicuntur, non quia vindictam desiderant quod ab ejus quem cernunt voluntate discordet; sed de se ipso accipiunt, ut ab ipso petant quod eum facere velle noverunt. (VERS. 11.) Et data sunt illis singulæ stolæ albæ, et dictum est illis ut requiescerent modicum adhuc tempus, donec compleatur numerus conservorum et fratrum eorum qui interficiendi sunt sicut et illi.* Quid per stolas albas, nisi præmium martyrum? Ante resurrectionem quippe stolas singulas accepisse perhibentur electi, quia in sola adhuc anima æterna beatitudine perfruuntur. Et nota quia animarum vox est hoc quod amantes desiderant; respondere Dei est ut collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus expectandi moras libenter infundere. Optant ergo corporum resurrectionem; sed audiunt ut libenter expectent fratrum collectionem.

VERS. 12. — *Et vidi cum aperuisset sigillum sextum, terræmotus factus est magnus; et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus; et luna facta est sicut sanguis.* Per terræmotum, ultima sub Antichristo persecutio debet intelligi. Magnus autem dicitur, quia, juxta Domini vocem, erit tunc tribulatio, qualis nunquam fuit, sed nec fiet. Sol autem Christus est, juxta illud: *Vobis qui timetis Deum orietur sol justitiæ (Malach. iv, 2),* qui novissimis obcurabitur, cum hi qui quasi in Christi corpore lucere videbantur, ad aperti erroris tenebras devolventur. Po-

test et per solem fulgens vita prædicantium demonstrari. In extremo ergo tempore sol quasi saccus cilicinus erit, quia fulgens vita prædicantium ante reproborum oculos aspera et despecta monstrabitur. Cilicium quippe criminosis et peccatoribus congruit. Per lunam versam in sanguinem, agnoscimus sanctam Ecclesiam in electis cruore passionis infectam. Tota autem infecta dicitur, quia nullus illa novissima persecutione expers erit qui in fide mediatoris permanserit; unde Joel: *Sol, inquit, convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies magnus et manifestus* (Joel. 11, 31). (VERS. 13.) *Et stellæ cæli ceciderunt super terram, sicut ficus mittit grossos suos cum a vento magno movetur.* Cælum est sanctorum Ecclesia, quæ in nocte vitæ præsentis, dum innumeras sanctorum vitas continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Stellæ ergo de cælo in terram cadere, est eos qui videntur sanctorum fidei vel operibus inhærere, ex amore terreno ad iniquitatem aperti erroris ruere. Hoc est etiam ficum grossos suos mittere: quasi enim arbor fici a magno vento movetur, cum extrema persecutione omnis Ecclesia concutitur. Porro alia translatio *acerbos* posuit.

VERS. 14. — *Et cælum recessit ut liber involutus.* Sicut reprobi ab Ecclesia, non corpore sed transgressionibus cadunt, sic eadem Ecclesia in electis suis non abscessu corporis, sed fide et operatione de medio malorum recedit. Bene autem per librum Ecclesia designatur, quia totius vitæ cælestis mandata in se continet, non in membranis tantum calamo, sed etiam in tabulis cordis carnalibus Dei spiritu scripta. Et nota quia involutus liber dicitur; sicut enim non videtur quid liber involutus contineat, nisi ab illis quibus voluntate aperitur; sic electorum Ecclesia persecutionis tempore intima sua et extraneis claudit, et suis discrete intus aperit.

Et omnis mons et insulæ de locis suis motæ sunt. Per montes præcelsæ dignitatis viros debemus intelligere, qui alios verbis et virtutibus transcendunt. De quibus dicitur: *Levavi oculos meos ad montes* (Psal. cxx, 4). Per insulas vero minoris justitiæ homines accipimus adhuc in tribulationibus fluctuantes. Quod ergo montes et insulæ de locis suis motæ dicuntur, ad superiorem sensum pertinet, quo sanctorum Ecclesia fide et opere a malorum recedit consortio. Quasi enim locus ejus erat permixta conversatio malorum. (VERS. 15.) *Et reges terræ, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber, absconderunt se in speluncis, et in petris montium.* Reges sunt qui se ipsos bene regunt. Similiter et principes, qui non sicut reges, tamen ut possunt vitiis resistunt. Similiter tribuni jam minoris sunt potestatis, quam principes; verumtamen et ipsi, ut possunt, resistunt diabolo. Divites dicit virtutibus, non rebus; fortes quoque non corpore, sed animo. Hi igitur extrema persecutione nihil de suis virtutibus præsumentes in cavernis et in speluncis montium se abscondunt, quoniam sanctorum suffragia quæ-

runt, qui recte montes vocantur, quia virtutibus alti terrena despiciunt. Recte petræ, quia fortes sunt robore; utique in Christo, qui est petra, roborati. Hinc Dominus in Evangelio dicit: *Tunc qui in Judæa sunt fugiant ad montes* (Matth. xxiv, 16). Et Salomon: *Lepusculus plebs invalida collocat in petra cubile sibi* (Prov. xxx, 26). Et Isaias: *Introibunt, inquit, in speluncas petrarum, et in voragine terræ, a facie fortitudinis Domini, et a gloria majestatis ejus, cum resurrexerit percutere terram* (Isa. 11, 19). Quod etiam agendum admonet dicens: *Ingredere petram, abscondere fossa humo* (Ibid., vers. 10). Possunt et per hæc supernæ virtutes intelligi; juxta quod in libro Job legitur: *In petris manet, et in præruptis silicibus commoratur et inaccessis rupibus* (Job xxxix, 28). Quid vero sive ad angelos sive ad sanctos homines fugientes dicant, audiamus.

VERS. 16. — *Et dicunt montibus, Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni.* Ac si aperte dicant: *Misericordia animi flectite, nosque piis interventionibus ab ira judicantis tegite.* Non autem a facie parcentis, sed a facie nos abscondite irascentis. Cur ita pertimescant, adhuc subjungunt: (VERS. 17) *Quoniam venit dies magnus iræ ejus, et quis poterit stare?* Tanquam dicant: *Si illius Dei iram sanctus pertimescit, quis nostrum subsistet?* Præteriri possunt hæc omnia quæ de sanctis dicta sunt, et de reprobis intelligi: montes enim, superbi sunt; insulæ, cupidi; juxta illud: *Taceat qui habitatis in insula, negotiatio Sidonis* (Isa. xxiii, 2). Reges, et principes, et tribuni reprobos designant, juxta qualitatem sui. Divites illos dicit, qui non indigent alieno adjutorio ad malum: fortes autem ad miscendam ebrietatem: servum peccati, liberum justitiæ. Hoc omnes non dubium est imminente futuro judicio ad auxilium dæmonum currere, cum desperati ad quemlibet sanctorum non præsumunt accedere. Hoc est enim eos in speluncis et petris montium latibula quærere. Sed quomodo alios ab ira furoris defendent qui hanc primi excipient? Denique hæc omnia etiam juxta litteram magnum audientibus timorem incutiunt; sed non propterea figuratæ elocutiones violenter ad litteram inflectentæ sunt.

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Et post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque super ullam arborem.* Notandum quia a primo usque ad sextum sigillum perveniamus ordinem custodisse videtur. Sed prætermissis septimo, ad initium incarnationis Christi redit, et ea quæ exsecutus fuerat, mutatis ænigmatum figuris breviter recapitulat: atque easdem duas narrationes septimo sigillo concludit, quæ recapitulatio non semper isto modo, sed diversis fit. Quid itaque per quatuor angelos figurari, nisi corpus antiqui hostis intelligimus? Propter quatuor autem principalia mundi

regna, Assyriorum scilicet, Medorum, Persarum vel Macedonum atque Romanorum, in quibus diabolus per idololatriæ culturam regnavit, quatuor in reprobam partem angeli ponuntur. Hinc Nabuchodonosor statuum vidit, cuius caput erat ex auro, pectus autem et brachia de argento, porro venter et femora ex ære, tibiarum autem ferreæ. In auro enim Assyriorum, in argento Medorum, in ære Persarum vel Macedonum, in ferro Romanorum regnum figuratur. Non autem mirum per angelos malos homines figurari, cum de Juda dictum sit: *Unus ex vobis diabolus est* (Joan. vi, 70). Sciendum quoque hoc esse quatuor angelos quod quatuor ventos; juxta Danielis prophetiam dicentis: *Ecce quatuor venti pugnabant in mari magno; et quatuor bestiarum descendebant de mari diversæ inter se* (Dan. vii, 2). Ventos enim et bestias unum esse designat, id est quatuor præfata regna. Igitur cum angeli ventos tenent, seipsos utique tenent; et quia omnes hujuscemodi corpus diaboli sunt, et ipse in eis intelligitur. Quid itaque fuit quatuor angelos terræ quatuor ventos, ne flarent, tenere? nisi occultum adversarium, ejusque totum corpus ita se unire atque constringere, ita os omnium præfocare, ut nullus auderet contra idololatriæ culturam verbum veritatis efflare. In terra autem diversitas provinciarum; in mari numerositas designatur insularum. In arboribus quoque, quia genus siluit (*Ita cod.*), pro earum diversitate, diversa hominum officia præsignantur. Sed quia a diabolo suffocabantur, Domini sui adventu erepti sunt. Unde mox sequitur:

VERS. 2. — *Et vidi angelum alterum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi, et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ et mari, (VERS. 3.) dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quousque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.* Christus est angelus, quia novæ vitæ gaudia mundo nuntiasset cognoscitur, de quo scriptum est: *Magni consilii angelus* (Isa. ix, 6, sec. LXX). Ascensus autem ab ortu solis ille intelligitur quo ab ipsa resurrectione, quæ tanquam novus sol emicuit, totum mundum crescendo replevit, et evangelica doctrina illustravit. Illa etiam voce quatuor angelorum noxiam potestatem a læsione prohibuit, et in auctoribus simul et ministris confregit. Unde et Nabuchodonosor lapidem de monte præcisum sine manibus præfatum statuam percussisse vidit in pedibus ferreis, et comminuisse. Per quem Dominus Jesus Christus designatur de stirpe Judaica sine maritali opere procreatus, qui in pedibus statuam percussit, et cecidit; quia verbi prædicatione extremitatem regni Romanorum tetigit, et præfata sæculi regna salubriter erigenda convertit. Idem autem mediator signum Dei habere dicitur, id est crucis mysterium. Quod autem non ait, signem, sed *signemus*, ostendit plures in se esse per quos illud mysterium adimpletur. Dicendo vero *in frontibus*, interiorem ostendit; nam sanguine agni utrumque postem linalus, nec prodest exterius

PATROL. C.

A quemquam portare, nisi accipiat et interius; quia fides sine operibus otiosa est.

VERS. 4. — *Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.* Finitus est numerus pro infinito: nec ad duodecim tantum tribus Israel pertinet; sed omnis Ecclesia per hunc in electis designatur. Nam ternarius in Scriptura sacra perfectus est numerus, præsertim quia Trinitatem ostendit; similiter et quaternarius propter quatuor mundi partes vel quatuor Evangelia sive quatuor principales virtutes: his per se ductis ad duodenarium pervenimus, qui et ipse propter duodecim tribus vel duodecim apostolos sacratus est: millenarius autem universitatem designat, juxta illud: *In mille generationes.* B Ecclesia igitur quia ex universis gentibus Trinitatis notitia aggregatur, et quatuor Evangeliorum libris irrigatur, recte in duodenis millibus figuratur. Sed ut in eo quod creditur perficiatur, necesse est ut duodenarius millium numerus quadra soliditate jungatur. Ducantur ergo duodecim millia per quatuor, et quadraginta et octo millia fiunt. Ut vero ad id quod creditur, id est ad Trinitatis contemplationem, pertingat, quadraginta et octo millia tripliciter multiplicentur, et de se centum quadraginta et quatuor millia reddunt.

VERS. 5 seq. — *Ex tribu Juda duodecim millia signati; ex tribu Ruben duodecim millia signati; ex tribu Gad duodecim millia signati; ex tribu Aser duodecim millia signati; ex tribu Nephthali duodecim millia signati; ex tribu Manasse duodecim millia signati; ex tribu Simeon duodecim millia signati; ex tribu Levi duodecim millia signati; ex tribu Issachar duodecim millia signati; ex tribu Zabulon duodecim millia signati; ex tribu Joseph duodecim millia signati; ex tribu Benjamin duodecim millia signati.* Si ad Genesios historiam recurramus, horum nomina juxta singulorum nativitatem, nequaquam hoc ordine inserta invenimus; nam Judas ibi quarto, hic primo ponitur loco. Ruben ibi primo, hic secundo. Gad ibi octavo, hic tertio. Aser ibi nono, hic quarto. Nephthali ibi septimo, hic quinto. Manasses ibi nono, hic sexto. Simeon ibi secundo, hic septimo. Levi ibi tertio, hic octavo loco subrogatur. Issachar tantum, Zabulon, Joseph, atque Benjamin, sicut ibi, ita hic ponuntur. Dan vero quintus Jacob filius in hoc spiritali catalogo omnimodis non recipitur. Sed hoc cur factum sit, facile animadvertimus si a carnis nativitate mentis intentionem revocemus, et cum interpretationibus nominum spiritalem in eis prosapiem requiramus. Judas itaque confessio interpretatur, sive laudatio, cuius nominis interpretatio, quid aliud designat, quam confessionem peccatorum, et laudem virtutum? Quamvis confessionis vocabulum pro laude poni videatur; unde Dominus nullam omnino habens peccatum ait: *Confiteor tibi, Pater*, et reliqua. (*Matth. xi, 25.*) In Ruben vero, qui videns Filium vel videntes Filium dicitur, ipsa virtutum opera designantur; sæpe enim filiorum vocabulo honorum

operum fructus figuratur; juxta illud: *Videas filios A filiorum tuorum* (Psal. cxvii, 6); hoc est virtutes ex virtutibus natas: et quia virtutum opera aliorum proventibus deservire debent, recte videns filium appellatur. Scilicet ut ea in quibus nos profecisse videmus, aliis videnda manifestemus; juxta aliud Domini: *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est* (Math. v, 16). Bene igitur primo Judas ponitur.

Deinde Ruben succedit; quia nisi per confessionem renuntiemus actibus malis, non informamur rectis et placitis. Quis itaque jam non videat quod si a primogenito carnis inchoasset, et quarto loco Judam posuisset, spiritalem Ecclesiae prosapiem utique confudisset? Verum quia bene operantes semper tentatio solet probare, jure post Ruben Gad, id est tentatio subrogatur. Et quia contra eandem divina virtute praecincti fortes existunt, recte eis convenit quod idem Gad etiam accinctus vocatur. Quia vero bonorum certaminum finem ad Deum non ad faciem humanae laudis retorquere debemus, ob hoc praedictus Gad latrunculus vocatur, tanquam bona cordis latenter acquirens Deo offerat approbanda, non humanis obtutibus detegat praeferenda. Igitur quia illata tribulatio electos probat, et post probationem coronat, recte post Gad Aser ponitur, qui beatus vocatur. Et quia beatitudinis promissione roborati bellatores Ecclesiae, inter ipsos malos dilatantur visceribus charitatis, bene post Aser Nephthalim ponitur, qui latitudo vocatur. Quia per hoc amplissimum dilectionis praecipuum currentes, et ea quae retro sunt obliviscuntur, et ad aeternas divitias, quae venturae sunt, extenduntur; digne post Nephthalim Manasses interseritur, qui oblitus vel necessitas intelligitur: oblitus scilicet, quia unum quod retro fuerat, dimisit; necessitas vero, quia ad hoc quod extenditur, nondum pervenit. Quorum desiderium quia saepe in longum differtur, jure post Manassem collocatur Simeon, qui audiivi tristitiam interpretatur. Sed qui audiunt tristitiam, audiant necesse est et nomen habitaculi, quod idem Simeon sonare videtur; ut qui moerent in tabernaculo corruptionis, gaudeant in habitaculo aeternae quietis.

Quales autem omnes isti sint, Levi subjunctus indicat, qui additus sonat. Multa enim tales generalia transcendentia praecipua, addunt nou jussa, ut est caelibatus sanctae virginitatis, et caetera hujusmodi; quae dum non jubentur, sed admonebuntur, utique non jussa consilio superadduntur. Quibus jure congruit quod Issachar post Levi adnectitur, qui interpretatus dicitur merces: nam ista agentibus praecipua et specialis merces debetur. Unde cuidam eorum Jeremias dicit: *Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis, quia est merces operi tuo, ait Dominus* (Jerem. xxxi, 16). Sed talia facientes priusquam remunerentur solent illatae persecutiones probare, non autem superare. Unde non immerito Zabulon post Issachar sequitur, qui habitaculum fortitudinis appellatur; tunc enim quilibet horum habitaculum

efficitur, quando virtus in infirmitate perficitur. Itaque quia non solum pacis tempore amicis, verum etiam in ipsa persecutione talentum divini verbi gratis erogant inimicis, apte post Zabulon Joseph adnectitur, qui augmentum interpretatur. Ut enim de accepta pecunia lucrum referant, nec ipsis inimicis hanc erogare dubitant. Igitur ut hos omnes in dextera regis aeterni locandos intelligas, pulchre Benjamin, id est filius dexteræ, postremo loco subrogatur, tanquam ipse sit finis ordinis, in quo felicitas promittitur aeternae mercedis.

Sancta ergo Ecclesia confessione laudabilis in Juda. In Ruben piis operibus claret secunda. In Gad tentationum exercitiis probata. In Aser post devictas tentationes beata. In Nephthalim charitatis amore dilatata. In Manasse ea quae retro sunt oblita, ad ea vero quae ventura sunt extenta. In Simeon quasi tristis adhuc in convalle plorationis, sed spe gaudens de supernorum civium habitaculis. In Levi virginitate decora, misericordia pietatis uberissima. In Issachar futurae mercedis expectatione suspensa. In Zabulon martyrio coronata. In Joseph duplicato spiritualis substantiae talento ditata. In Benjamin dexteram felicitatis aeternae comprobatur sortita. Non autem quispiam duodecim in Ecclesia professiones aestimet, cum tres tantum sint, id est virginum, continentium, ac bonorum conjugatorum, virtutes. Inter haec autem nequaquam praetereundum est, cur Dan Jacob utique filius sive in Genesi, sive in Exodo, cum cunctis fratribus annumeretur, in hac Apocalypsi de catalogo spiritali fuerit ejectus; Manasses vero inter alienigenas natus, utique non filius, quanquam in filium adoptatus, sexto videatur loco subrogatus. Dan igitur interpretatur iudicium, sive iudicans Hebraeorum transeuntium. Et quid est hoc iudicium transeuntium Hebraeorum, nisi reprobatio veteris sacerdotii? Dan ergo de spiritali catalogo ejectus, ipsa nominis sui interpretatione docet, quia in sexta mundi aetate occulto quidem, sed justo iudicio, Judaica plebs perfida prorsus sedibus expulsa sacerdotii dignitatem perdidit; atque in ejus loco Manasses, id est gentium populus, per gratiam meruit subrogari.

Vers. 9. — *Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis. Hic liquido manifestatur quia praedictus numerus non solummodo Judaeorum est, sed omnium electorum. Hi enim per innumerabilem turbam, qui per centum quadraginta quatuor millia signatos designatur. Innumerabilis autem haec turba non Deo, sed nobis est. Nam ipse ait: Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur* (Peal. cxxxviii, 18). *Stantes ante thronum.* Cum ipsa innumerabilis turba thronus Dei sit, idcirco tamen ante thronum stare dicitur, quia visio figuris obumbrata variatur, cum tamen res figuris ostensa nequaquam varietur. Sed nunquid aliquid significat quod haec turba stare dicitur, cum superius per circuitum throni cum senioribus

ipsa sedisse describatur? Significat plane; sedet A namque cum per quædam membra sua aliorum facta examinat; stat vero cum in cunctis suis electis animum in soliditate fidei et dilectionis roborat. *Et in conspectu Agni amicti stolis albis.* Quid per stolas albas, nisi habitus mentis designatur? Quæ tamen ante Domini adventum albæ non erant, quia humani generis corda originalium peccatorum maculis erant respersa. Et palmæ in manibus eorum. Per palmas, victoria; per manus, operatio exprimitur. Palmas itaque in manibus habere, est de antiquo hoste et mundi voluptatibus triumphare.

VERS. 10. — *Et clamabant voce magna dicentes.* Clamor hic non corporis, sed cordis intelligitur. Magna enim hæc vox, magnus est devotionis affectus; quia voce tanto magis quisque clamat, quanto amplius Deum amat. *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno.* Et est ordo, Deo nostro, et Agno qui sedet super thronum salus. In quibus et Spiritus sancti persona juxta jam dictam regulam intelligitur. Et nota quia mirabili genere locutionis unam in Patre et Filio substantiam et duas personas ostendunt. Præterea sciendum quia dum omnem suam salutem Deo referunt, Pelagii atque Coelestii [Cod., Coelestini] dogma evacuatur, qui in tantum liberum arbitrium defendunt, ut dicant homines sine gratia Dei posse salvari. (VERS. 11.) *Et omnes angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium, et ceciderunt in conspectu throni in facies suas.* Tam per angelos, quam per thronum, et seniores, nihilominus et per animalia C Ecclesia figuratur. Unam ergo eandemque rem diversis modis significat. Nam quod Christus singulariter in Ecclesia regnat et judicat, recte omnes sancti per unum thronum figurantur; et quia ipsa etiam Ecclesia aliorum facta examinat, digne per seniores: et quia virentibus paradisi pascuis in quibusdam suis membris adhuc per fidem tantum inhæret, in quibusdam vero jam per speciem fruitur, bene per animalia. Quia vero ventura quæque prædicando annuntiat, apte per angelos; et quia ex diversis gentibus aggregatur, jure per turbam figuratur. Hi ergo ceciderunt in facies suas in conspectu throni; id est in secreto mentis suæ, quo internus judex sedet. *Et adoraverunt* (VERS. 12.) *dicentes, Amen; benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, et honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæcularum;* quæ cuncta Trinitati apte conveniunt. (VERS. 13.) *Et respondit unus de senioribus* **D** *dicens mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, et unde venerunt? Cum nullius interrogatio præcesserit, quid sibi vult quod unus de senioribus respondisse perhibetur? Sed mos est sacræ Scripturæ hoc verbum ita ponere; nil autem significationis habere videtur, unde nec ejus ignorantio inutilis est nec laudabilis scientia. In uno igitur seniore unitas prædicatorum utriusque Testamenti, sive ipse senior senioribus, Dominus scilicet Jesus Christus accipitur, qui idcirco Joannem interrogat*

ut ipse quærat, quærens audiat, et intelligat, et ad imitandum semetipsum accendat. In stolis autem albis, et mentis candor, et ea quæ eis in futuro tribuetur gloria. Ad hæc cum beatus Joannes ex persona bonorum auditorum respondisset: *Domine mi, tu scis;* rursus ille ex persona Domini vel bonorum prædicatorum ejus subinfert:

VERS. 14. — *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et reliqua.* In *venerunt* tria tempora continentur, pro eo quod est, *venerunt, veniunt, et venturi sunt.* Quia igitur omnis electorum numerus hac sententia terminatur, valde metuendum est ne, si aliunde quis veniat, ad electorum consortium non pertingat. *Tribulationes autem justorum,* ut ait Psalmista, *multæ sunt* (Psal. xxxiii, 20); ex quibus illa generalis est qua nemo nostrum novit si ad electorum consortium pertingat, Salomone attestante, qui ait: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit; sed omnia reservantur in futurum incerta* (Eccle. ix, 1, 2). *Et laverunt stolas suas, et dealbaerunt eas in sanguine Agni.* Omnes electi stolas suas in sanguine Agni candificant; id est in Christi passionibus habitum mentis exornant, eumque ad accipienda futura gaudia præparant. (VERS. 15.) *Ideo sunt ante thronum, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus, et qui sedet in throno habitat super illos.* Ac si diceret: *Idem thronus Dei, et templum sunt,* quia talibus indumentis vestiti, et sanguine Agni videntur abluti. Et nota quia non ait, *habitat in illis, sed super illos,* ut eos thronum simul ostenderet, et templum. *Die autem et nocte dicit, in prosperis et in adversis.* (VERS. 16.) *Non esurient, neque sitient amplius, et non cadet super illos sol neque ullus æstus:* (VERS. 17) *quoniam Agnus, qui in medio throni est, regit illos, et ad vitæ fontes aquarum deducet eos;* idcirco nihil incommoditatis sustinent, quia Agnus regit eos. Sed quo eos perducit, nisi ad fontem aquarum? scilicet ad Trinitatem, quæ significatur per fontem. Et per quam viam, nisi per se? Ipse enim ait: *Ego sum via* (Joan. xiv, 6). Notandum etiam quia unus idemque fons, et esuriam aufert quia panis vivus est, et sitim quia potus est vitæ. Nam ut ait Apostolus: *Erit Deus omnia in omnibus* (I Cor. xii, 6). Unus igitur fons dicitur propter unitatem naturæ Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Aquarum vero fons introducit, ut multiplicitas donationum Dei in sanctis per hanc sententiam exprimat. Itaque qui Agno regente ad hujus aquæ satietatem perducitur, nec solem, nec ullum æstum patitur, quia vitiorum calore non uritur. *Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* O miræ pietatis affectum! Patrem se demonstrat, matrem ostendit, qui plangentium filiorum lacrymas abstergit. Unde merito Isaias dicit: *Tu enim Pater noster, et Abraham nescivit nos; tu Domine Pater noster* (Isa. lxiii, 16). Sed quæ sunt hæc lacrymæ? Scilicet quia alius plangit inani quod egit, alius quia bonum non fecit, et alia multa similia. Hæc autem lacrymæ filiorum tunc abster-

gendæ erunt, cum de exsilio ad patriam redierint. A

CAPUT VIII.

VERS. 1. — *Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi media hora.* Cœlum, ut frequenter diximus, Ecclesia vocatur, quæ dum a frequentia rerum corporalium per quædam membra sua secessum intimæ contemplationis petit, quasi silentium Deo parat; quod quia in hac vita non potest esse perfectum, quasi media hora dicitur factum. Et nota quia ibi recapitulationem finivit ubi ait: *Post hæc vidi turbam magnam, nunc autem septimo sigillo concludit narrationem.* (VERS. 2, 3.) *Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei, et datæ sunt illis septem tubæ. Et alius angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum.* Hoc loco narrationis ordinem præposterat, et interdicit; sicut enim sequentia demonstrabunt, prius ille cum thuribulo veniens ante altare stetit, quam septem tubas accepissent. Interdicit vero, quia antequam de illis fuisset, hunc cum thuribulo medium interseruit. Quid itaque in septem angelis intelligimus nisi sanctam Ecclesiam in suis prædicatoribus, qui sunt æternæ vitæ annuntiatores? Recte etiam septem dicuntur, quia septiformi Spiritu replentur, vel quia universitati credentium præponuntur. In conspectu autem Dei stare perhibentur, qui terrenis cupiditatibus calcatis divinæ contemplationi inhærent. Quid autem per septem eorum tubas, nisi perfecta Veteris ac Novi Testamenti prædicatio declaratur? juxta illud: *Quasi tuba exalta vocem tuam* (Isa. LVIII, 1). In eo autem quod sacerdotis officium est altari assistere, et aptatum aromatibus thymiana cremare, agnoscimus quia angelus iste mediator est Dei et hominum, septem angelorum angelus, et ut ita dixerimus septem sacerdotum pontifex; de quo propheta: *Magni consilii angelus* (Isa. ix, 6, sec. LXX). Unde aperte colligimus prius hunc venisse, quam septem angelos tubas accepisse. Per altare vero electi designantur, in quibus spiritale sacrificium celebratur. Venit ergo angelus per carnem, stetit per divinitatem. Quid quoque per thuribulum nisi humanitas Christi? Et apte aureum dicitur, quia caro a verbo Dei suscepta una cum eo est sapientia, de qua dicitur: *Accipite sapientiam sicut aurum* (Prov. xvi, 16). Potest per thuribulum, quo cremantur aromata, Ecclesia figurari, quæ igne divini amoris succensa quotidie dicit: *Dirigatur oratio mea sicut incensum, et cætera.* (Psal. cXL, 2.) Recte autem singulariter de Christo subjungitur:

Et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum super altare aureum, quod est ante thronum; (VERS. 4) *et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo.* Sicut fumus ex crematis aromatibus egreditur, sic virtus compunctionis gignitur ex studio orationis. Sed ut Deo flant accepta, angelo dantur incensa, id est Redemptori nostro committantur orationum studia. Nec omnino ad Deum potest loqui corpus, nisi

officio capitis. Quod vero super altare aureum incensa offeruntur, ostendit quia non alibi, nisi in corpore Christi, quod totum divini verbi sapientia resplendet, orationum sacrificium ab eo accipitur. Et nota quia thronus, et ante thronum altare, non duas, sed unam Ecclesiam significant; sicut arca Noe, et octo animæ in ea. (VERS. 5.) *Et accepit angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, et misit in terram.* Tunc angelus thuribulum accepit, cum Dominus sibi intra uterum Virginis humanam naturam conjunxit; sive de corpore intelligamus, cum primum in Judæa discipulos elegit. Cum autem et angelus, et thuribulum, et altare, unum sint corpus, quia thuribulum de igne altaris dicitur impletum, intelligendum est quasi diceret: Et caput, et corpus non alieno, nisi proprio igne succensum est, id est Spiritu sancto. *Misit autem in terram, id est, in hanc gentilitatem perduxit;* unde apto subditur: *et facta sunt tonitrua, et voces, id est prædicationum terrores: et fulgura, hoc est miraculorum signa: et terræmotus, id est persecutiones.* (VERS. 6.) *Et septem angeli præparaverunt se ut tuba canerent.* Quid est sanctos doctores ad canendum se præparare, nisi divina eloquia scrutari, ut sciant quid, cui et qualiter loqui debeant? Admonendus itaque lector est ut in sequentibus non plus septem, quam unum angelum intelligat; sed semper in singulis septem cognoscat, cum propter figuratas locutionum causas, quæ non possunt sub uno narrari, in septem distinctos inveniat.

VERS. 7. — *Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis mistus sanguine, et missus est in terram, et tertia pars arborum combusta est, et omne fenum viride combustum est.* Per grandinem ira omnipotentis Dei exprimitur, juxta illud: *Ira Domini sicut grando descendens.* Per ignem zelus vel odium designatur; et recte mistus sanguine dicitur, quia juxta Joannis vocem: *Qui odit fratrem suum homicida est* (I Joan. III, 15). Ab hoc igne non posse comburi Ecclesiam Dominus per Isaiam pollicetur dicens: *Cum ambulaveris per ignem, non combureris, et flamma non ardebit in te* (Isa. XLIII, 2). Notandum autem quia cum tertiam partem deperisse dicit, non duas partes in electis remansisse existimare debemus, contra illud: *Multi sunt vocati, pauci vero electi* (Matth. xx, 16). Non enim ad qualitatem litteræ, sed ad quantitatem figuræ pertinere videtur numerus iste; quod ipsa immutatio demonstrat, quæ uno loco duas tertias, altero tres, alio unam tertiam in reproborum sortem venisse narrat: et quidem superius in quatuor partes distinxit totum diaboli corpus, nunc in duobus tertiis, post in tribus, deinde in una; sed non est una tertia minor a duabus vel tribus. Nam cum in quatuor partes distinguit diaboli corpus, unam vult intelligi in Ecclesia, in falsis fratribus, et tres foris, id est hæreticos, Judæos et paganos. Cum vero totum corpus in tribus tertiis describit, una intus intelligenda est in pravis fidelibus simplex, altera foris in Judæis atque hæreticis duplex, tertia foris in

gentibus et ipsa simplex. Cum vero unam corporis partem eodem ternario tertiatoque numero figurat, duas omnino ex tribus tertiis partes constituens, et occultos simul, et apertos intelligi vult hæreticos. Restat una tertia intus et foris, quæ omnium in se retinet formas. Cum vero in duabus tertiis, unam simplicem vult intelligi intus in malis Christianis; alteram triplicem foris in Judæis, hæreticis atque paganis. Et sciendum quia hoc est terra quod arbores, id est malorum summa in duabus tertiis comprehensa, quarum una simplex, altera triplex est: terra enim sunt peccatores, quia terrena quærentes; et arbores quia instabilitate nutantes, de quibus per Judam dicitur: *Hi sunt arbores autumnales, infructuosæ, eradicatæ, bis mortuæ* (Jud., 12). Missa itaque grandine, et igne cum sanguine, duæ tertiæ comburuntur; una illibata servatur, quia exaggerante ira superni judicis, societas antiqui hostis dum prædicatione sanctorum non colligitur, odii sui flammis succenditur. Congregatio vero Christi ipso malorum odii exercetur, sed non consumitur. Quod autem obditur: *Omne fenum viride combustum est*, repetitio sententiæ videtur. In duabus scilicet tertiis *omne fenum viride combustum est*, id est memorata malorum pars odii sui flammis consumpta. Viriditas enim feni hoc loco propter illecebras ponitur carnis; juxta illud: *Omnis caro fenum*, et reliqua. (Isa. xl, 6.) Unde contra turbæ, quæ a Domino pascuntur, super fenum sedere memorantur; id est voluptates carnis premendo subigere.

VERS. 8. — *Et secundus angelus tuba cecinit, et tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, (VERS. 9) et mortua est in eo tertia pars creature, quæ habent animas, et tertia pars navium interit. Mons magnus diabolus dicitur, sive quia similis illi esse voluit, de quo dicitur: Erit in novissimis diebus præparatus mons* (Isa. ii, 2); sive quia in novissimo extolletur supra omne quod dicitur, aut quod colitur Deus. *Ardens* autem, quia malitia sua atque invidia torquetur, quia angelo tuba canente, id est Ecclesia prædicante a sanctis ejectus, in mare, hoc est in incredulos, mittitur; non quo in eis ante non erat, sed quia ab istis ejectus, amplius illis incipit dominari. Videtur autem in una tertia, quæ in sanguinem versa est, genus mortis quo duæ tertiæ Intereunt figurari; ut in una mors, in duabus numerus morientium assignetur. Aqua in sanguinem versa, sapientia carnalis est, quæ animas occidit: unde Apostolus: *Sapere secundum carnem mors est* (Rom. viii, 6); quæ sapientia, et malam credulitatem, et pravam operationem significat. Nam pro pravo dogmate dicitur: *Littera occidit* (II Cor. iii, 6); pro pravo opere: *Libera me de sanguinibus* (Psal. i, 16).

VERS. 10. — *Et tertius angelus tuba cecinit, et cecidit de caelo stella magna tanquam facula ardens. Diabolus sive pro prima dignitate, sive quia transfuratur se in angelum lucis, stella vocatur. Magna autem, quia cæteris angelis prælatus est. Ardens vero*

facula propter malitiæ fervorem. Casus iste non ille intelligendus est, quo prius de supernis sedibus ejectus est; sed quo angelo canente, id est Ecclesia prædicante, ab electis exclusus est. Nam cælum est Ecclesia, quam Dominus præsidendo inhabitat. Et cecidit in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum; hoc est in humanam naturam, quæ ab ortu suo carnalium voluptatum undis præterfluens decurrit ad mortem. (VERS. 11.) Et nomen stellæ dicitur Abstinthius. Quia a veritatis dulcedine diabolus resiliens in amaritudinem mendacii commutatus est, jure abstinthii vocabulum sortitus est. Et quia malorum exemplis plurimi pereunt, apte subjungitur: Et multi hominum mortui sunt ex aquis, quoniam amaræ factæ sunt. Quasi enim ex amaris aquis moriuntur homines, cum perversorum dogmatibus, vel operationum exemplis carnales illecti spiritualiter pereunt.

VERS. 12. — *Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum, ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret pars tertia, et nox similiter. Per solem, et lunam, et stellas Ecclesia figuratur, quorum obscuritas proprie ad hæreticorum perfidiam refertur. Et quamvis duæ partes sint ex tribus tertiis confectæ, una scilicet diei per solem, altera noctis per lunam atque stellas; unam tamen duæ faciunt, aut una in duabus subdividitur. Ad hoc scilicet ut apertum ejus errorem per diem, et occultum designet per noctem; publicas videlicet hæreticorum conflictationes, et obstrusas machinationes. Ideo autem non dicitur, percussa est tertia pars et obscurata, sed percussa ut obscuraretur congruo tempore, quia tunc veraciter obscurantur hæretici, cum aperte ab Ecclesia separantur. Nam prius quasi occulte vulnerantur. Percutuntur autem ex lumine fidei et divini verbi claritate. Quæ perditio non ad Deum redigenda est, sed sic intelligenda, sicut de indurato corde Pharaonis. (VERS. 13.) Et vidi, et audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cælum, et discentis voce magna: *Væ, væ, væ habitantibus terram. De cæteris vocibus tubarum trium angelorum, qui erant tuba canituri, tam Joannes, quam aquila, quamque angeli, Ecclesiæ figuram gerunt: quæ bene una aquila dicitur, quia in unitate fidei consistit, et calcatis terrenis voluptatibus ad cœlestia sublevatur. Ipsa ergo in Joanne se ipsam videt. Ipsa in aquila volat; ipsa in tribus angelis postremo tempore mala ventura denuntiat. Et nota quia in spiritali visione hoc est videre quod audire. In eo autem quod non de præcedentibus vocibus, sed sequentium angelorum dicitur lugere, ostenditur Ecclesia venturas plagas diversæ calamitatis diversis temporibus lugere et prædicare; lugere scilicet in aquila, prædicare in angelis. Per medium itaque cælum volare dicitur, quia hinc inde orbem terrarum possidet, cujus prædicatio ideo vox magna vocatur, quia in toto mundo personit.**

CAPUT IX.

VERS. 1, 2. — *Et quintus angelus tuba cecinit, et vidi stellam cecidisse de caelo in terram, et data est illi clavis putei abyssi: et aperuit puteum abyssi, et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ. Quid puteum per angelum et stellam designatur, jam dictum est. Per abyssum iniquorum corda signantur errorum tenebris obscurata: per puteum abyssi, prædicatores errorum debent intelligi. Si enim os abyssi puteus est, recte illi signantur per puteum, per quos malorum iniquitas venena sui cordis effundit. Per clavem putei potestas temporalis exprimitur, qua antiquus adversarius ad perversa dogmata reproborum ora resolvit; quæ dogmata recte fumo comparantur, quia lumen veritatis sibi in caliginem vertunt, et claritatem fidei etiam in aliis obscurare videntur. Fornax autem magna, Antichristi est persecutio, de qua fumus egreditur, id est perversa doctrina, quæ pereuntium animas in caliginem vertat. Sed quomodo fumus iste similis dicitur fumo fornacis magnæ? cum Dominus de illa tribulatione dicat: *Erit tunc tribulatio magna*, et reliqua (*Matth. xxiv, 21*). Sciendum ergo quia non propter tormenta vel falsa dogmata immanior omnibus illa dicitur, in quibus ista similis est, sed propter miraculorum signa per quæ magis decipiet. *Et obscuratus est sol et aer de fumo putei*. Ecce quintus angelus jam factum dicit in sole et aere, quod quartus in sole, luna et stellis futurum prædixerat. (VERS. 3.) *Et de fumo exierunt locustæ in terram*. Digne per locustas hæretici designantur. Sicut enim ille nec perfecte ut aves volantes, nec gradatim passibus pergentes, sed saltus dantes terræ sata videntur corrodere; sic isti nec plenæ scientiæ volatum, nec perfectæ operationis gressum habentes, sed solis elationum saltibus moti, inaudita prædicando pravorum animas necant. De fumo igitur locustæ exeunt, cum ex hæreticis hæretici nascuntur.*

Et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Potestas scorpionum in cauda est extrema corporis. Sic temporalitas a semetipsa deficiens a tergo relinquitur; quasi enim retro est omne quod transit, ante vero quod permanet. Locustæ ergo ut scorpiones terræ nocendi potestatem accipiunt, quia hæretici temporalibus fulti potestatibus, per ea tantum quæ retro sunt nocent. (VERS. 4.) *Et præceptum est illis ne læderent fenum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis*. Superior sensus repetitur, ubi angelus ab ortu solis ascendens, quatuor angelis qui nunc in locustis intelliguntur præcepit, ne nocerent terræ, et mari, neque arboribus. Nam per fenum, quod non hominum, sed animalium cibus est, parvuli in Christo designantur, de quibus Apostolus: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei* (*I Cor. ii, 14*). Per virentia vero, ex quibus plurima in victum hominum solent, in fide proficientes, et ad paradisi virentia desideranda quodammodo aptiores. Per arbo-

res autem robusti, et inter tentationum ventos quadam stabilitate radicati. Quid hoc omne viride, vel omnem arborem locustæ lædere prohibentur? A toto pars intelligenda est, quæ ab illa læsione servatur. Homines itaque signum Dei in frontibus non habentes, sunt qui ea fide quæ per dilectionem operatur, non polent. (VERS. 5.) *Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarentur adhuc mensibus quinque*. Si reprobi sunt qui signum non habent, quomodo ab eorum interfectione locustæ prohibentur? An forte qui signum Dei non habent, vivunt? Quapropter ad superiorem sententiam fit subauditio. Dicatur ergo: *Datum est eis ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque*; id est ut hæretici non possint signatos decipere; sed cruciando in præsentī vita probare, quæ quinque sensibus corporis regitur, quibus apte congruit quod sequitur:

Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii cum percussit hominem. Ut videlicet electi posteriora contemnentes, et ad ea quæ ante sunt semetipsos extendentes, ex eo ab aliis affigi credantur, quod ipsi per contemptum sæculi respuisse videntur; id est vel potestate sæculari vel malæ credulitatis errore. (VERS. 6.) *Et in diebus illis quærent homines mortem, et non invenient, cupient mori, et fugiet mors ab eis*. Dies isti ab adventu Domini usque ad finem sæculi decurrunt. Mortem quippe electi quærent, cum secreta conversatione Deo inhærere cupiunt: sed fugit mors ab eis, quia eos aut regiminis insolubile vinculum, aut inferioris gradus astringit. (VERS. 7.) *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium, et super capita eorum tanquam coronæ similes auro*. Propter velocem discursum, recte hæretici in equis exprimuntur. Parati autem sunt in prælium adversus eos de quibus in Habacuc dicitur: *Misisti in mare equos tuos turbantes aquas multas* (*Habac. iii, 15*). Sed quia Domino favente non superant, ideo non coronas, sed quasi coronas habere dicuntur. Ac si diceretur: *Nec coronæ nec ex auro, sed quoddam falsitatis figmentum erant*. *Et facies earum sicut facies hominum*, (VERS. 8) *et habebant capillos mulierum*. Facies locustarum similis faciei humanæ, simulatio est rationis. Capilli vero mulierum, sunt effeminati mores hæreticorum. Aliter, per facies hominum, viri; per capillos mulierum, ipse sexus potest intelligi. Nam et feminarum favor hæreticis fuit. *Et dentes earum ut leonum erant*. Dentes leonum naturalem solent afferre pudorem, in quibus hæreticorum fetor ostenditur. Quod autem sequitur: (VERS. 9) *Et habebant loricas sicut loricas ferreas*; obfirmata contra veritatem et dura ipsorum corda demonstrat, ne sagitta veritatis penetrentur. *Et vox alarum sicut currum, vox equorum multorum currentium in bellum*. Per alas locustarum, elatam hæreticorum scientiam intelligimus, quarum vox bene currum multorum equorum et simul in bellum currentium similis esse dicitur: et dogmatibus hæretici semetipsos dividant, et uniti contra Ecclesiam dimicant. (VERS. 10.) *Et habebant caudas similes scorpionum, et aculei in cau-*

dis earum. Potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. De caudis scorpionum jam dictum est. Et nota quod Apostolus *aculeum* peccatum dicit. De quinque mensibus in superiori jam dictum est. Sed illic de bonis, hic de malis dicit, quia illos cruciant, sed non occidunt; istos autem non cruciant, sed nocendo perimunt, aut doctrina perversa, aut temporali potentia. (VERS. 11.) *Et habebant super se regem angelum abissi, cui nomen Hebraice Abbaddon, Græce Apollyon, et Latine nomen habet Exterminans.* Antiquus hostis non adeo perversorum rex dicitur, quia creavit, aut regit, sed quia Deo juste permitte tyrannidem dominationis exercet. Et nota quia, ut jam dictum est, ipsi sunt abyssus. Igitur quia fallaciter sibi Christi nomen per damnatum hominem nititur usurpare, propterea trium linguarum vocabulis profertur, quibus [Cod., quarum] Redemptoris nomen a Pilato expressum in titulo fuisse evangelica testatur auctoritas. Sed quia beatus Hieronymus in Hebræorum nominum interpretatione non *Abbaddon*, sed *Labbaddon* dicit, constat quia scriptorum vitio primam litteram amisit, et apte diabolus *exterminans* dicitur, quia multi per eum ab electorum termino eliminantur, et ad perpetuæ mortis exsilium deducuntur.

VERS. 12. — *Væ unum abiit.* Id est narratione præcessit, vel in operatione præteriti temporis impletum est. *Ecce veniunt duo væ post hæc,* id est narratione, vel opere in futuro implenda. (VERS. 13.) Post hæc *et sextus angelus tuba cecinit, et audiri vocem unius ex cornibus altaris aurei quod est ante oculos Dei* (VERS. 14) *dicentem sexto angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.* Altare Ecclesia est; aureum vero, quia superna sapientia illustratur. Et nota quia ante Dei oculos est altare, quoniam oculi Domini super justos. Cornua altaris sunt sancti prædicatores. Per unum vero cornu princeps intelligitur prædicatorum, id est Christus. Hic dicit sexto angelo tuba canenti, id est Ecclesiæ prædicat ut solvat quatuor angelos, quia potestatem ei ligandi et solvendi et in caelis et in terra tribuit; secundum illud: *Quæcunque ligaveris* (Matth. xvi, 19), et cætera. In quatuor autem angelis universum reproborum corpus cognoscimus, quod ex malignis spiritibus et pravis hominibus constat; natura quidem discretum, sed iniquitate conjunctum. Quaternarius enim pro universitate poni solet; unde in fine sæculi a quatuor cæli ventis electi per angelos assumi perhibentur. Per Euphraten, qui in mala significatione poni solet, designatur mundani regni potentia, Christo Ecclesiæque contraria: in qua ideo antiquus hostis cum corpore suo alligatus dicitur, quia quantum nocere vult non permittitur. Dicatur ergo: *Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate;* ac si Ecclesiæ diceretur: Et in angelis homines, et in hominibus angelos solve. Et attende quantum persecutionis angustias æquanimitè ferre debeas, quas adversarii inferre non valent,

nisi tuo iudicio, quod in capite constat, quodque pro te et in te clamat: *Data est mihi omnia potestas in cælo et in terra* (Matth. xxviii, 18).

VERS. 15. — *Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, et diem, mensem et annum, ut occiderent tertium partem hominum.* Horum angelorum solutio novissimæ persecutionis initium designat. *Parati* dicit, quia diabolus semper defectum exspectat honorum. In hora, die, mense et anno, quatuor tempora, id est triennium, et sex menses, quibus illa persecutio crassabit, per metalepsin intelligimus. Tertia pars hominum, quæ occidi narratur, in prælatis et subditis; id est in suasoribus et suasione constat, quia mortui mortuos occidunt. (VERS. 16.) *Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia audiui numerum eorum.* Hic numerus sic ad errorum prædicatores specialiter refertur, ut tamen seductæ plebes in seductoribus intelligantur, qui contra electorum numerum veniens duplex simul et his millies multiplicatus ostenditur. Nam de electis dicitur, *Currus Dei decem millia* (Psal. lxxvii, 18); de istis vero, *vicies millies dena millia.* Duplex itaque est, quia ex malignis spiritibus et reprobis hominibus constat. Restat ergo ut contra geminum malum dimicet simplex bonum. (VERS. 17.) *Et ita vidi equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas.* Equi isti, id est errorum prædicatores, in quibus et seducti intelliguntur, sessores dæmones habent, non ad regimen, sed ad præcipitium. Loricarum nomine impiorum tormenta figurantur dura, et nulla prece evacuanda. Hyacinthinas autem fumeas debemus intelligere, ex igne enim fumus egreditur. Hoc etiam ipse color hyacinthinus indicat, qui speciem aeris tenet.

Et capita equorum erant ut capita leonum. Capita equorum auctores errorum, qui et fortes sunt ad conterendos infirmos, et fetoribus pleni. Unde recte subditur: *et de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur.* (VERS. 18.) *Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, et fumo, et sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.* Scilicet quia malorum prædicatio suis sequacibus æterna supplicia præparat, quæ per eam tropice figurantur; ab eo quod procurat, illud quod procuratur. (VERS. 19.) *Potestas equorum in ore eorum est, et in caudis eorum.* In ore, doctorum scientia; in cauda vero postponenda, temporalis potentia designatur. In ore ergo et in cauda potestas eorum est, quia perversa suadendo prædicant; sed temporalibus potestatibus fuki, per ea quæ retro sunt exaltantur. *Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, et his nocent.* Hic e contrario per caudas, iniqui doctores; per capita vero, ipsa sæcularis potentia designatur. Et apte falsi prædicatores similes serpentibus, quia illius voce mala suadent, cujus sibilo delectata est Eva. Et quia potentium favore fulti multos violenter ad illicita pertrahunt, recte capita habere dicuntur, quæ iuxta aliam interpretationem *capita draconum* vocantur.

Et ut ostenderet gentiles etiam ad hoc corpus pertinere, subiunxit : (VERS. 20) *Et cæteri homines, qui non sunt, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, et simulacra aerea et argentea et ærea et lapidea et lignea, quæ* **A** *neque videre possunt, neque audire, neque ambulare.* (VERS. 21.) *Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque a fornicatione sua, neque a furtis suis. Ac si diceretur: et hi tales ad supradictum numerum pertinere videntur.*

LIBER QUINTUS.

CAPUT X.

Cum per cæteras prophetias quam multa quæ mediatori nostro conveniant in terrenis rebus, et pauca in cœlestibus reperiamus, Joannes in hac adventum ejus sæpius per angelum designavit. Ut quid? nisi ut uberiorem aliis hanc prophetiam ostendat. Unde nunc dicitur: (VERS. 1) *Et audiavi alium angelum fortem descendentem de cælo amictum nube.* Et jure angelus dicitur, quia æternæ vitæ novus hominibus nuntius apparuit, de quo legimus: *Magni consilii angelus: fortis* autem, quia aerias potestates moriendo vicisse probatur; unde est illud: *Dominus potens in prælio* (Psal. xxiii, 8). Quod dicit alium non est rei diversitas, sed consuetudo recapitulationis; alium angelum vidit, quia aliam visionem repetivit. Nube amictus apparuit angelus, quia carne indutus inter homines visus est Dominus; cujus de cœlis descensio, ipsa carnis assumptio. *Et iris erat in capite ejus.* Caput Christi, ut dicit Apostolus, ipsa est divinitas. Iris autem arcus vocatur, per quam mundi reconciliatio, quæ per incarnati Verbi dispensationem facta est, figuratur; cujus mysterium supra dictum est. Et nota quod descripto novissimo certamine, ac prætermissis septimo sigillo, sub quo et finis consummationis, et Domini secundus speratur adventus, ad initium incarnationis Christi, unde modo dictum est, redit, et prædicationem ejus describit. Hac narratione finita, ad ea quæ paulisper omiserat redit. Meminerimus autem cum hanc narrationem ad finem usque perduxerit, debere finem ordini conciso subjungi; locus enim ille, quo in sequentibus dicitur *væ secundum abiit*, ad hunc subauditionem habet, quo præcedentis libri termino de nequissimorum equorum ac gentium perditione tractavimus. Et nota quia in hac narratione non solite agens, ambas narrationes non uno fine, sed duobus determinat, quia et ordinem prætermissum, et recapitulationem singillatim distinguit, sicut post paululum apparebit

Et facies ejus sicut sol. Facies angeli incarnatio est Christi, qua a mortalibus est cognitus; de qua Psalmista: *Ostende faciem tuam, et salvi erimus* (Psal. lxxix, 4). Hæc facies soli non propter claritatem, qua incomparabiliter major est, comparatur, sed quia ut sol ortum habuit nascendo, occasum moriendo, et rursus ortum resurgendo. Unde Salomon: *Oritur sol et occidit*, et cætera. (Ecl. 1, 5.) Possunt et sancti per faciem intelligi. *Et pes ejus tanquam columna ignis.* Pedes angeli sunt prædicatores, quibus incarnata Dei

sapientia totam mundum ut ita dixerim perambulavit; qui bene columnæ et igni comparantur, quoniam et superpositum ædificium ecclesie portant, et Spiritu sancto accensi auditorum corda ad amorem Dei prædicando inflammant. (VERS. 2.) *Et habebat in manu libellum apertum.* Manus angeli operatio est nostræ salutis, id est incarnatio Christi. Libellus apertus declarata gratia est Novi Testamenti. Et nota quia nisi prius facies angeli refalsisset, libellum apertum in manu non teneret, quia in ejus dispensatione omnis Scripturarum summa revelata est. *Et posuit pedem suum dexterum super mare, sinistrum vero super terram.* Hac sententia distinctio prædicatorum ac temporum ostenditur: quasi pes dexter fortiores sunt, quos nec prospera levant, nec adversa dejiciunt, dicentes: *Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus* (Psal. cxxxviii, 12). Hi super mare ponuntur, id est ad perferendas malorum persecutiones. Sinister vero pes, minoris virtutis sunt, qui dum pacis tempore mittuntur, quasi in terræ soliditate ponuntur. Sicut enim rex contra fortiores dirigit, ita et Christus.

VERS. 3. — *Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit.* Sicut leonis clamor timorem incutit bestiis, sic Christus per sanctos prædicatores minando timorem incutit bestialibus hominibus: juxta illud: *Leo rugit, quis non timebit* (Amos iii, 8)? *Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.* Hoc significant septem tonitrua, quod vox leonis, id est verbi prædicationem; ut illud: *Vox tonitruum tui in rota* (Psal. lxxvi, 19). Et nota quia post leonis vocem, locuta dicuntur tonitrua, quia quod Dominus docuit, hoc etiam Spiritus septiformis docuit apostolos prædicare: unde *Filii tonitruum* dicuntur. Suas autem voces locuta sunt, quia non Judæorum fabulas, non philosophorum nœnias sancta doctrina in suis dogmatibus recipit. Sed valde nobis perplexa quæstio generatur in eo quod subditur: (VERS. 4) *Et quæ locuta sunt septem tonitrua scripturus eram, et audiavi vocem de cælo dicentem: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere.* Si enim sancta prædicatio scripta non fuisset, ad nos unde venisset? Videtur ergo hoc loco quamdam descriptionem intelligi debere. Nam sciendum quia ideo aliquid nos sub sigillo claudimus ne cunctis pateat, sed congruo tempore quibus credimus solvatur; quod autem palam scribimus, ad cunctorum notitiam deducimus. Jubemur ergo eloquiorum Dei sacramenta non omnibus indiscrete propalare; sed ad mensuram, et quasi de sub sigillo, prout idoneos ad accipiendum vide-

mus, ea subministrare; et aliis potum lactis, aliis solidum cibum dare. Clauduntur etiam divina sacramenta sub custodiæ signo, ne pandantur minime creditoris, quia cum ea non recipiunt, incipiunt irridere.

VERS. 5. — *Et angelus, quem vidi stare supra mare et supra terram, levavit manum suam ad cælum, (VERS. 6.) et juravit per viventem in sæcula sæculorum.* Cum Dominus jurare prohibeat, quid sibi vult quod ipse jurat? nisi quia homines sæpe juramento falluntur, ipse vero qui veritas nunquam fallitur. Levare igitur ad cælum angelo manum, fuit Redemptorem nostrum sua virtute ad sedem paternam suam humanitatem evehere. Jurare vero per viventem in sæcula sæculorum, se ipsum quod est Patris Verbum, et carnem, quæ totum hominem, qui constat ex carne et anima demonstrat, unam personam Dei et hominis Deum verum ostendere; vel certe per Patrem jurat, quia omnia illi tribuit. In eo quod subditur: *qui creavit cælum et ea quæ in illo sunt, terram et ea quæ in ea sunt, et mare et ea quæ in eo sunt*; hæreticorum errorem destruit, qui quædam a bono, quædam a principe tenebrarum facta non verentur asserere. Quid autem juraverit, audiamus: *Quia tempus jam non erit; (VERS. 7) sed in diebus septimi angeli, cum ceperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas.* Septimus angelus ac septima tuba finis est ecclesiasticæ prædicationis; in cujus consummatione secundas Domini speratur adventus. Sed si tempus jam non erit, cum sancta prædicatio finem acceperit, quomodo Psalmista dicit: *Erit tempus eorum in æternum (Psal. LXXIX, 16)?* Sciendum ergo quia justis, quos æternitas immortalitatis suscepit, nequaquam tempus varietatis succedit; et injustis, quos æternus defectus assumet, quasi tempora mutabilitatis occurrent: quia enim tempus per momenta deficit, congrue nomine temporis malorum defectus vocatur. Quod ergo de justis Dominus denegat, hoc de injustis Psalmista confirmat. Denique quod dicit sacramentum Dei consummari, non a consumptione, sed a perfectione dictum est. Quod per prophetas prædictum dicit, quia pene omnis eorum intentio de primo et secundo Domini adventu ac consummatione sæculi fuit.

VERS. 8. — *Et vocem quam audivi iterum loquentem mecum et dicentem: Vade, accipe libellum de manu angeli stantis supra mare et supra terram.* Vox illa, quæ superius propter non credituros vel parvulos, voces tonitruorum claudere jusserat, nunc ad apertum librum sanctam ecclesiam in suis prædicatoribus invitat. Vox autem ista spiritalis intelligitur, qua Deus corda prædicatorum instruit, ut legis et prophetarum manifestatam intelligant veritatem, quæ omnino perituris vel in septem tonitruis vel in septem sigillis clauditur. Gressus vero quibus sancta Ecclesia ad angelum pergit, non corporales sunt, sed spirituales, mentis scilicet desiderium quo Deo propinquare videtur. Igitur quia jubentis vocem paratissimi-

mus sequitur sanctorum affectus [*Cod., effectus*], recte subditur: (VERS. 9) *Et abii ad angelum dicens ei ut daret mihi libellum. Et quia is qui ad promissa invitat, neminem fallit, apte subinfertur; et dicit mihi: Accipe libellum, et devora eum.* Libellum devorare, est Scripturarum intelligentiam in secretis recondere. Sciendum nempe quia sacra Scriptura in obscuris locis cibus nobis est, quæ nisi exponendo mandantur, deglutiri non possunt; in apertis vero potus, quæ non exposita facile ut inveniuntur bibimus. Unde quamvis sancti prædicatorum in Joannis persona jam revelata Scripturarum sacramenta de Domino intelligerent, tamen quia adhuc qualiter ad eum pertinerent, expositione indigebant, nequaquam de aperto libello dicitur: *Accipe librum, et bibe, sed devora.* Ac si diceretur: quasi mandens pertracta, et intellige, deinde degluti.

Et faciet amaricari ventrem tuum; sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel. Ordo præposterus est, qui tamen paulo inferius recte invenitur. Nam sequitur: (VERS. 10) *Et accepi libellum de manu angeli, et devoravi eum, et erat in ore meo tanquam mel dulcis; et cum devorassem eum, amaricatus est venter meus.* Recte per os, ex quo prædicatio emanat, hi exprimuntur, qui in lege Dei die ac nocte meditantur: quique cum Psalmista dicunt: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua (Psal. CXXIII, 82)!* Per ventrem vero, de quo stercore exeunt, carnales terrenis voluptatibus dediti, de quibus electi dicunt: *Adhæsit in terra venter noster (Psal. XLIII, 25).* Tanquam ergo per os in ventrem cibus descendit, cum per Ecclesiæ prædicatorum Scripturarum notitia ad eos etiam pervenit, qui carnaliter vivunt. Unde liber in ore dulcis, in ventre amarescit. Quid enim illis amarior quam quod Dominus jubet, *Non concupisces uxorem proximi tui (Deuter. v, 21)*, et omnia quæ illius sunt? Aliter, in ore liber dulcis est, cum legentibus in eogaudia æterna promittuntur, ut illud: *Fulgebunt justi sicut sol (Matth. XIII, 43).* In ventre, id est mentis secreto, amarus, cum austeris præcepta in illo opponantur; ut illud: *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum (Matth. XXVIII, 3).* (VERS. 11.) *Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare populis, et gentibus, et regibus, et linguis multis.* Hoc specialiter Joanni, et generaliter prædicatoribus dicitur, qui idcirco iterum prophetare, id est prædicare, jubentur, ut quod prædicant ore, factis iterato clament.

CAPUT XI.

VERS. 1. — *Et datus est mihi calamus similis virgæ dicens: Surge et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo.* Hoc generaliter in prædicatorum loquitur persona. Per calamus, qui Latine arundo dicitur, tropice divina prædicatio, quæ per eum scribitur, designatur: *similis autem virgæ dicitur, quia sancta prædicatio non est flexibilis, sed recta.* Templum Dei fideles sunt, quibus dicitur: *Vos estis templum Dei vivi (II Cor. VI, 16).* Altare in templo est vita religiosorum in plebe fidelium, in

quibus principaliter et continue permanet indeficiens ignis sanctæ compunctionis. Adorantes in eo dicit in templo et altari, quo dicto ipsi exprimentur. Quid est ergo de arandine templum et altare metiri, nisi sancta prædicatione donorum gratiam largiri? quod utique Ecclesia in Christo, id est in capite suo, facit. Et nota quod is qui templum Dei metiri debet, surgere admonetur, id est ad excelsa virtutum fastigia per exercitium operis exsurgere, quatenus eo quod metitur ædificio altior fiat. (VERS. 2.) *Atrium autem quod foris templum est ejice foras, et ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus. Quod foris est, foras ejice*, dicit illo locutionis genere, quo pulsantem si intrmittere nolumus, foras eicere jubemus. Quid igitur atrium, nisi Judæos, hæreticos, et gentiles intelligimus? quod datum gentibus dicitur, quia omnes ad incredularum gentium numerum transeunt. *Et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus*. Civitas sancta, hoc est templum, et altare, id est celestis Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas. Quid est ergo sanctorum Ecclesiam ab his qui foris sunt calcari, nisi verbis et tormentis persequi? Quadraginta et duo menses, tempus, et tempora, et dimidium temporis, id est Antichristi tempus significant; nihilominus et omne tempus vite præsentis propter septem ætates, et septem quibus volvitur dies. Sexies enim septem quadraginta et duo faciunt. Hoc etiam significabat, quod filii Israel quadragesima secunda mansioe terram repromissionis intrarunt.

VERS. 3. — *Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis*. Victorinus martyr duos testes Eliam et Jeremiam intelligit; dicit enim quia nusquam Jeremiam legatur interitus. Sed melius alii Eliam et Enoch. Nos autem in specie genus intelligamus; id est per duos testes Ecclesiam, et per dies mille ducentos quadraginta, non solum Antichristi tempus, sed etiam retroacta tempora volvuntur. Et bene per duos testes Ecclesia, propter duo Testamenta, duos populos, duo mandata dilectionis, et duo martyrii genera. Per saccum vero intelligimus humilitatis confessionem, vel despectam malis claritatem sanctorum. (VERS. 4.) *Hi suat duæ olivæ, et duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes*. Ecclesia sive in illis duobus, sive generaliter in omnibus prædicatoribus propter actionem sancti Spiritus, per olivam; propter lumen fidei et operationis, per candelabra exprimitur. Cum autem una sit ex duobus populis, oliva et unum candelabrum propter duo Testamenta duæ olivæ et duo candelabra dicuntur. In conspectu Domini stant, quia intima contemplatione conditori suo inhaerent. Hinc Elias, cui specialiter ista ascribuntur, dicit: *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto* (IV Reg. III, 14). Potest hoc sub alio intellectu specialiter ad Eliam et Enoch referri, qui humanis aspectibus subtracti Deo secretius inhaerent. (VERS. 5.) *Et si quis eis voluerit nocere, ignis exiet de ore illorum, et devorabit inimicos eorum: et si quis eos vo-*

luerit lædere, ita oportet eum occidi. Quid per ignem, nisi sancta prædicatione Spiritus sancti facibus inflammata? Non autem mirum si ex prædicatione mali moriantur, cum Apostolus dicat: *Christi bonus odor sumus Deo in his qui pereunt*, et cætera (II Cor. II, 15). Aliter de ore testium ignis exiens inimicos eorum interficit, quia Ecclesia in malo perseverantes anathematis fulgore percutit. Aliter, potest a toto illa pars intelligi, quæ ideo uritur ut in melius convertatur. Exit ergo ab Ecclesia ignis claritatis, quo mali in melius convertuntur.

VERS. 6. — *Hi habent potestatem claudere cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum*. Quid per cælum, nisi quod per duos testes, id est sanctos Ecclesie prædicatoribus, intelligimus? qui dum cælum ne pluat claudunt, seipsos utique claudunt. Claudunt autem non ut omnino non pluant, sed ne super terram spinosam, et maledicto proximam: quam potestatem in capite possident membra. *Et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem*. Gladius litteræ quo spiritaliter utens Ecclesia electorum corda transfigit, ut ea spiritu vivificet in cordibus male intelligentium hominum, hunc sanguinem emanare facit. *Et percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint*. Quotiescunque fidelibus divina mysteria claudunt, toties eos insanabili plaga percutiunt. Quotiescunque vero fidelibus Dei sacramenta pandunt, toties alios ad vitam, alios ad mortem pertrahunt. Et nota quia non habituri, sed jam habere potestatem dicuntur, ut hoc non de illis duobus tantum, sed jam et de præsentibus intelligamus prædicatoribus dictum. (VERS. 7.) *Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyso faciet adversus illos bellum, et vincet et occidet illos*. Cum finierint, id est, cum ad calcem finiendi testimonium, hoc est ad Antichristi tempus, pervenerint. Unde claret, ante novissimam persecutionem hæc fieri: propter brevitatem enim illorum dierum, de quibus Dominus dicit, *propter electos breviabuntur dies illi* (Matth. XXIV, 22), cum illo ventum fuerit, quasi jam finitum Ecclesie testimonium perhibetur. Bestia igitur, id est totum diaboli corpus, de abyso ascendere dicitur, quia divino judicio effari permittitur: *judicia enim Domini abyssus multa* (Psal. XXXV, 7); inde ergo ascendit, unde levare permittitur. Si vero per bestiam solum Antichristum accipiamus, ascensio de abyso carnalis nativitas est ex profundissime impietatis Judæorum populo, id est de tribu Dan. Pugna autem et corporalis erit et spiritalis. In eo itaque quod dicitur, *et vincet eos*, pars est quædam admista corpori Christi, quæ sive terroribus, sive blanditiis vinci posse narratur. Unde nequaquam præmissa sententia de duobus tantum testibus prolata est. Si enim esset, quod absit, bestia illos vinceret. Hi ergo in illa parte Ecclesie intelligantur de qua dicitur, *et occidet illos*; id est in parte electa quæ occidi potest, sed vinci non potest.

VERS. 8. — *Et jacebunt corpora in platea civitatis magnæ, quæ vocatur spiritaliter Sodoma, et Ægyptus, ubi*

et Dominus eorum crucifixus est. Per hoc quod sanctorum Ecclesia in platea civitatis magnæ mortua jacere describitur, vehementer afflicta et Dei iudicio spiritualiter hostibus suis substrata monstratur. Et nota quod non illorum solum corpora, qui ferro occiduntur, sed et illorum, qui adhuc vivunt, oporteat intelligi; de qualibus Apostolus: *Mortui enim estis*, et reliqua. Et quia Hierusalem crudelior erit persecutio, ideo dicuntur ibi esse sanctorum martyria; ubi ostenditur quia Judæi principaliter Antichristo adhærebunt, quousque Elia et Enoch prædicante, qui salvandi fuerint convertantur. Ægyptum autem, et Sodoma spiritualiter civitas illa vocatur propter ipsorum imitationem. Et quia illa persecutio in toto mundo erit, totus orbis contra Ecclesiam sæviens per hanc civitatem potest intelligi. Nam et Dominus non intra illam civitatem, sed extra portas ejus passus est, ut in toto mundo crucifixus, et totum mundum occupasse crederetur. Per Ægyptum et Sodoma persecutorum iniquitas designatur. (VERS. 9.) *Et videbunt de populis, tribubus, et linguis, et gentibus, corpora eorum tribus diebus et dimidio, et corpora eorum non sinent poni in monumentis*. Sicut sepulcra ab humanis oculis corpora, sic sanctos a tribulatione contegit tranquillitas temporis. Quia ergo pax sanctis non erit, ideo dicuntur insepulti manere. Nulli vero sit contrarium, si mortuos non solum occisos, sed etiam afflictos dictum est intelligi posse, quoniam tropice a corporibus totos indicat homines. Itaque trium dierum et dimidii spatio, triennium et sex mensium summa describitur; a parte scilicet totum. (VERS. 10.) *Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, et jucundabuntur, et munera mittent invicem, quia hi duo cruciaverunt eos qui habitant super terram*. Quomodo ab eis crucientur, paulo superius diximus; scilicet devoratione ignis spiritualis, suspensione salutaris pluvie, et conversione aquarum in sanguinem.

VERS. 11. — *Et post tres dies et dimidium, spiritus vitæ a Deo intravit in eos, et steterunt super pedes suos*. Generalis hoc loco omnium sanctorum resurrectione post illam persecutionem novissimam ventura declaratur. Spiritus autem vitæ a Deo intrabit in illos, non quo alium accipiant, sed quia eundem quem habuerunt recipient. Super pedes vero stare, est nulla jam rerum spiritualium mutabilitate nutare. D Sanctis itaque evigilantibus, quid reprobi patiantur audiamus: *et timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos*. Nec mirum si reprobos timor invadat, cum ipsi etiam electi, etsi securo timore, tamen pavebunt. (VERS. 12.) *Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem illis: Ascendite hac*. Vox hæc illa est de qua Apostolus dicit: *Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cælo (1 Thess. iv, 15). Et ascenderunt in cælum in nube, et viderunt illos inimici eorum*. In nube ascendunt, id est, in potestate judicantis. Hinc est quod Dominus, devicta morte, in nube ad sedem paternam ascendit. Quod autem ex vivis et mortuis duorum

A testium corpora constare præmisimus, ad hoc confirmandum Paulum idoneum testem introducimus dicentem: *Nos qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus (Ibid. v, 16)*. Si ergo, ut Apostolus dicit, vivi qui inveniantur in nubibus obviam Christo in aera rapiemur, ergo mendax est Psalmista dicens: *Quis est homo qui vivit, et non videbit mortem (Psal. lxxxviii, 49)?* Et liber Genesis: *Terra, inquiens, es, et in terram ibis?* Sed absit. Nam, ut Pater Augustinus dicit, in ipso raptu nubium momentaneam mortem gustabunt. Hoc est autem corpus in terram reverti, quod exente anima remanere corpus, quod utique terra est. Quam autem velox sit utraque immutatio, Apostolus indicat, qui omnia in ictu oculi (1 Cor. xv, 52) fieri confirmat.

VERS. 13. — *Et in illa hora factus est terræ motus magnus*. Ostensa resurrectione, a novissima persecutione recapitulat. Non autem mirum si propter electos abbreviatum tempus horam vocet, cum alibi de toto hoc tempore dicat: *Filioli, novissima hora est (1 Joan. ii, 18)*. Et nota quia magnum dicit terræmotum, quoniam juxta Domini vocem, *erit autem tribulatio qualis non fuit ab initio (Matth. xxiv, 21). Et decima pars civitatis cecidit*. Decima pars civitatis in illis cadit, qui ad electorum numerum non pertinent. Electi enim novem ordinibus angelorum juncti ruinas dæmonum sua numerositate instaurant, et decimum ordinis sui locum adimplent. Non itaque tota decima, sed pars decimæ, debet intelligi, quæ cadit, id est illa quæ ad novem ordines angelorum non pertingens, locum decimi ordinis minime tenet. *Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia*. In his pars illa intelligenda est, quæ nunc inter agnos latitat, sed agente novissima persecutione ad publicam errorem deducta in corpus bestie devoranda trajicitur. *Reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo cæli*. Quos reliquos dicit? Illos qui in fide permanserunt, an illos qui negaverunt et post reversi sunt? an illos qui sine fide fuerunt, et post prædicantibus Elia et Enoch sunt credituri? Vere omnes possumus intelligere. (VERS. 14.) *Væ secundum abiit, ecce væ tertium venit cito*. Hic finis est duplicis recapitulationis; sed non huic secundum væ ascribitur. Dictum enim fuerat superius, peracto prælio locustarum; væ unum abiisse, et alia duo ventura esse. Atque enarratis quæ ad secundum væ pertinebant, id est in solutione quatuor angelorum et cæteris, non est redditum væ secundum. Hoc autem idcirco, quia recapitulatio ab adventu Christi sequebatur; ne putaremus, si ibi dictum fuisset væ secundum abiit, tertium væ ad recapitulationem pertinere. Væ ergo secundum non ad hunc, sed ad superiorem locum subauditionem habet. Enarrata enim recapitulatione quæ ordinem concidit, ordini conciso redditur. Quid sit autem væ tertium, aperitur cum subditur:

VERS. 15. — *Et septimus tuba cecinit, et factæ*

suas voces magnæ in cælo. Apparente Domino ad iudicium, hic septimus angelus tuba canit; in quo Ecclesia intelligitur non jam prædicans, sed misericordiam et iudicium Domino decantans. Hinc est quod angelus super terram et mare stans jurat quod jam non sit tempus, sed in tuba septima consummatio. Voces autem magnæ in cælo, id est in Ecclesia, gratiarum sunt actiones; et bene magnæ, quia de magnis rebus magnum exoritur desiderium. Sed unde sint hæc voces, Joannes ostendit, qui subdit: *dicentes: Factum est regnum hujus mundi; id est, in quo prius antiquus hostis regnabat Dei et Christi ejus. Et regnabunt in sæcula sæculorum.* In his, id est in Patre et Filio, Trinitas intelligitur. (VENS. 16.) *Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, occiderunt in facies suas.* De senioribus jam dictum est quia prædicatores significant, quod in specie genus intelligi debeat. Bene autem viginti quatuor pro duodecim tribus, et duodecim apostolis. Per sedes et seniores una Christi sedes intelligitur, in prælatis et subditis. Recte autem seniores in conspectu Dei sedere perhibentur, quia subjectorum facta examinantes, non humanam per hoc gratiam, sed Dei gloriam quaerunt. In faciem cadunt, quia omne bonum non sibi, sed Deo tribuunt. *Et adoraverunt Deum, dicentes: (VENS. 17) Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, qui eras, et qui es.* In eo quod non dicunt, qui venturus est, claret hæc omnia in extremo iudicio dicenda vel agenda. Quod autem sequitur:

VENS. 18. — *Quia accepisti virtutem tuam magnam, et iratæ sunt gentes; ad primum ejus adventum pertinet.* Accepit virtutem magnam in humanitate, quam semper habuit per divinitatem. Quod vero subditur, *quia advenit ira tua et tempus mortuorum,* de secundo dicitur. Sed cum Dominus dicat, *Diligite inimicos vestros (Matth. v, 44),* quomodo de adventu iræ ejus in reprobos isti gratias agere referuntur? Non ergo pro malorum perditione, sed pro sua gaudent resurrectione et glorificatione, quam sciunt nequaquam posse impleri, nisi damnatio præcesserit impiorum. Juxta hunc intellectum, animæ occisorum sub altare Dei clamare perhibentur, *Usquequo, Domine, et cætera (Apoc. vi, 10).* Non enim vindictam exposcunt, sed [Cod., in pro sed] quo ipsi post malorum vindictam remunerentur. Hinc Psalmista: *Lætabitur justus cum viderit vindictam (Psal. LVII, 11).* Ira igitur iudicis, non perturbationem mentis, sed rectitudinem significat. Qualem itaque consentiam quis tulerit, talem eum videbit. *Judicari et reddere mercedem servis tuis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis, et magnis.* Cum Apostolus dicat gratia nos salvatos, quomodo Dominus hic mercedem dicitur reddere? Sciendum ergo quia cum Deus mercedem servis suis reddit, sua in eis dona remunerat. Opus enim mercedis habere nequimus, nisi ab illo ut operaremur accepissemus. Et nota quod in prophetarum nomine apostoli designantur. Interea nullus de sua perfectione desperet, si tamen perfecta

A agere contendit, et non valet, quia etiam pusilli ad illam mercedem pertingunt. Unde beatus Job: *Parvus et magnus ibi sunt (Job. III, 19).* *Et exterminandi eos qui corruperunt terram.* Idcirco non occidi, sed exterminari dicuntur, ut perpetuum damnationis exsilium æterna illorum demonstraretur inopia. Terram corrumpere est iniquis operibus vitam depravare. Hinc itaque pendet tertium væ malorum, quod in septimo angelo prædictum est cito venturum.

VENS. 19. — *Et apertum est templum in cælo, et visa est arca testamenti ejus in templo ejus.* Hæc locutio ad initium fidei recurrit, et conflictus Ecclesie sub aliis figuris iatexit. Quid enim Dei templum, nisi Christam significat? in quo omnis plenitudo divinitatis inhabitat corporaliter (Col. II, 9). Apertum vero dicitur, quia jam natus, passus, suscitatus et elevatus est Christus; quæ omnia quia in Ecclesia Christus fecisse prædicatur, ideo in cælo templum aperire dicitur. Arca testamenti Ecclesia vocatur, in qua duorum Testamentorum virtus digito Dei scripta est; quæ juxta fidem Exodi quatuor circulos aureos habet, in quibus quatuor vectibus portetur, id est quatuor Evangelia, per quæ a sanctis prædicatoribus gubernatur: in qua est urna aurea manna continens, id est divini verbi sapientia cum pabulovite: nec non et virga Aaron, id est approbatio regalis sacerdotii. *Et facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua, et terræ motus, et grandio magna.* Fulgura sunt miraculorum signa, quibus percussæ infidelium mentes, humilitati se subdiderant. Unde Psalmista: *Fulgura multiplicabis, et conturbabis eos (Psal. XVII, 15).* Bene autem post fulgura voces, id est prædicatores, ponuntur; quia prædicatores, ut loquendo incredulos ad fidem perducerent, prius nova miracula exhibuerunt. Post verba autem sequuntur *tonitrua*, ut qui voces despiciunt, terrore iudicii quatiantur. Deinde *terræ motus*, id est persecutio, quæ per grandinem signatur. Sicut enim grandio fruges terræ comminuendo comminuitur, et terra denuo fructificat; sic furens turba gentilium, dum nomen Dei de terra auferre conata est, ipsa ad nihilum reducta est, aut viribus aut commutatione in melius. Plures enim de his ad fidem Christi redierunt.

CAPUT XII.

D VENS. 1. — *Et signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus.* Mulier amicta sole heata virgo Maria est, obumbrata Altisimi virtute, in qua etiam genus, id est Ecclesia, intelligitur; quæ non propter molliorem mulier dicitur, sed quia novos quotidie populos parit, ex quibus generale Christi corpus conformatur. Ecclesia itaque sole amicta est, juxta illud: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis (Gal. III, 27).* Christus est enim sol justitiæ, et *candor lucis æternæ (Sap. VII, 26).* Per lunam vero, quæ per incrementa temporum deficit, mutabilitas temporis exprimitur, quam Ecclesia quia despiciit quasi sub pedibus premit. Et nota quia sunt quedam in sequentibus quæ

non speciei, sed generi conveniunt. *Et in capite ejus corona stellarum duodecim.* Duodecim stellæ quibus corona aptatur, duodecim sunt apostoli, per quos primo caput Ecclesiæ, id est Christus, victoriam reportavit. Stellæ autem vocantur, quia tenebras ignorantiae ratio veritatis illustrat. (VERS. 2.) *Et in utero habens clamat parturiens, et cruciatur ut pariat.* Hæc beatæ Mariæ specialiter aptari nequeunt, sed Ecclesiæ quæ, dnm eos quos jam pepererat, iterum parturit, quamdam partus difficultatem hic patitur; quousque, juxta Apostoli vocem, *Omnes occurramus in virum perfectum (Ephes. iv, 13).* (VERS. 3.) *Et visum est aliud signum in cælo; et ecce draco magnus rufus habens capita septem, et cornua decem, et in capitibus suis septem diademata.* Diabolus propter malitiam draco; propter multipliciter insidiarum magnus; propter homicidium rufus vocatur. In cælo autem, id est in Ecclesia videtur, non quo possideat, sed quia ei adversatur. In capitibus et in cornibus totum ejus regnum ostenditur; tanquam septem capita contra septem Ecclesias, septem spiritus nequam contra septiformem spiritum Dei, decem cornua contra decem præcepta legis venientia. Sed de his latius in sequentibus dicitur. (VERS. 4.) *Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, et misit eas in terram.* Cauda draconis sunt perversi prædicatores, juxta illud: *Propheta docens mendacium, ipse cauda est (Isa. ix, 15).* Eos qui foris studio vitæ cælestis videntur inhærere, ex amore terreno per falsos prædicatores ad aperti erroris iniquitatem devolvi, de quibus Joh: *Obscurentur stellæ caligine ejus (Job. iii, 9).* Quia vero cauda finis est corporis, potest per eam Antichristus ejusque prædicatores intelligi, ut præteritum pro futuro accipiamus. Et revera tunc manifestior erit harum stellarum dejectio.

Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset filium ejus devoraret. Stetit tunc draco ut natum caput deglutiret; stat semper ut membra capitis deglutiat. Sed, ut sequentia demonstrant, ideo mulieris filius morsum draconis evasit, quia ad thronum Patris raptus est. Unde gravis oritur quæstio. Neque enim mox ut Christus natus est, et ab Herode quæsitus, corporaliter cælos conscendit; nec ejus membra ideo draconis dentes cavent, quia corpus funditus deserentes ad caput suum perveniunt. Sciendum ergo quia fides recta, quæ vitæ præcepta conservans per sacras Scripturarum paginas declaratur, ascensus mentis est ad Deum, quo draconis malitia vitatur. Ac per hoc non corporaliter ascensum dicit. Et nota quod non retro, sed ante stare illis dicitur, a quibus ejus astutiæ cognoscuntur. (VERS. 5.) *Et peperit filium masculum.* Illa caput peperit, hæc membra capitis gignit. Sed quare masculum addidit, cum præmiserit filium? Scilicet quia aut in bono dicitur pro excellentia fortitudinis, aut in malo pro immensitate sceleris. Sicut enim hic in bono, sic pro malo ponitur in Jeremia dicente: *Maledictus homo, qui annuntiavit patri meo dicens, Na-*

tus est tibi puer masculus (Jerem. xx, 15). Cæterum Ecclesia non effemiatur, non remissum generat. *Qui rectorus erit gentes in virga ferrea.* Hoc et ad caput, et ad corpus redigitur. Per virgam rectorum justitiæ exprimitur. Unde Psalmista: *Virga recta, et cætera.* Quid est autem quod subditur: *tanquam vas figuli conterentur (Apo. ii, 27)?* nisi quia censura justitiæ lutæta in subditis opera conteruntur, ut fiant ex vasis contemptibilibus vasa honoris et sanctificationis. Quamvis possit hoc etiam ad reprobos Christi referri. *Et raptus est filius ejus ad Deum et thronum ejus.* Hoc paulo superius dictum est. (VERS. 6.) *Et mulier fugiet in solitudinem, ubi habet locum paratum a Deo, ut ibi pascant illam diebus mille ducentis sexaginta.* Hoc est mulierem in solitudinem fugere, quod filium ejus ad Deum rapi; fugit enim Ecclesia, non corporali, sed spiritali ascensu. Solitudo secretum est mentis. Nam sancti viri, ut serpentis venenum evadant, seipsos solitudinem faciunt, omnia transitoria et carnalia desideria contemnendo. Et nota quod prædicatorum est hanc mulierem pascere. Locus autem ubi pascitur, ipse est cui dicitur: *Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii (Psal. xxx, 3).* Ipse est et cibus quo pascitur, qui ait: *Ego sum panis vivus (Joan. v, 35).* Numerus autem iste dierum sic tempora Antichristi significat, ut tamen omne tempus vitæ præsentis a predicatione et passione Christi assumat. Eodem enim dierum numero evangelicæ prædicatio a Domino edita est, quo in fine per novissimos prædicatores terminanda.

VERS. 7. — *Et factum est prælium magnum in cælo; Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone, et draco pugnabat et angeli ejus.* Absit a fidelium cordibus, ut hoc prælium tunc factum credant, quando per superbiam antiquus hostis cum satellitibus suis de cælo cecidit. Sed ab initio fidei Christianæ usque ad finem vitæ præsentis fieri sine ulla dubitatione tenendum est; quod ex eo [Scilicet, initio] in cælo, id est in Ecclesia (quo apostolica voce clamatur: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed contra spiritualia nequitia in cælestibus (Ephes. vi, 12)*) draco ille id est diabolus repugnare semper et adversari probetur. Quod si non pugnamus contra hanc sententiam, cur Michael pugnare dicitur? Quapropter sciendum, et nostrum et angelorum certamen contra diabolum esse, etiam in multis aliis locis ostendi. Nam quamvis Petros dixerit: *Cui resistite fortes in fide (II Petr. v, 9);* et Jacobus: *resistite diabolo, et fugiet a vobis (Jacob. iv, 7);* tamen hoc ipsum per angelos fieri David declarat dicendo: *Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos (Psal. lxxviii, 8).* In quibus exemplaribus ostenditur quia nec nos sine angelorum, nec angeli sine nostro conflictu dimicant. Angeli autem Michael non ideo dicuntur, quod ipse eos, juxta quorundam hæreticorum perfidiam, creaverit; sed quia eos a Deo in adiutorium acceperit; vel quia sub uno rege, et ex una civitate militare creduntur: sicut et dra-

conis angeli vocantur, qui ad eum pertinere, et ejus voluntatem perficere probantur. In quorum numero mali homines comprehenduntur; sicut et nos in bonorum angelorum. (VERS. 8.) *Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo.* Quomodo non prevalere dicunt maligni spiritus cum multis decipiant; et qui fuerunt habitatio Redemptoris, fiant locus deceptoris? A toto ergo pars intelligenda est, cui prevalere ad aeternam mortem malignorum spirituum turba non potest. Ille enim antiquo-hosti locum dat, qui mortale crimen admittit. Vel certe hæc propheta ad Antichristi tempus respicit, quo ab electis exclusi, decipiendi tempus ultra non habebunt.

VERS. 9. — *Et projectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus; et Satanas qui seducit orbem universum projectus est in terram, et ejus angeli cum eo missi sunt.* Hostis noster propter malitiam draco, propter immanitatem sceleris magnus, propter insidias serpens, propter seductionis diuturnitatem antiquus, propter lapsum de caelo, et fidelium et electorum accusationem diabolus vocatur: diabolus enim et deorsum fluens et criminator sonat; Satanas autem dicitur contrarius. In eo vero quod dicit, *qui seducit orbem universum*, totum pro parte posuit. Unde igitur, et quo projectus est, nisi de caelo in terram? id est de mentibus electorum in corda reproborum, non quod in eis et ante non erat, sed quod ab illis exclusus amplius dominatur. (VERS. 10.) *Et audivi vocem magnam dicentem in caelo: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus; quia projectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.* Quia quotidie

A draco de caelis in terram ruit, constat quia vox hæc, id est mentis desiderium in laudem ab adventu Domini incipit, et usque ad finem sæculi in caelo, hoc est Ecclesia, clamare non desinit. Unde adverbio *nunc* omne tempus comprehenditur. Salutem factam dicunt, quia gratuita Dei bonitate sumus salvati; virtutem, quia roborati; potestatem, quia in celsitudinis gloriam sumus erecti. Cuncta enim hæc in hominibus facta sunt, quamvis non per hominem, sed per Jesum Christum. In die autem et nocte diabolus accusat, cum alios in prosperitatibus extolli, alios inspicit adversitatibus frangi. Diabolum vero sanctos accusare, est non loquendo exterius, sed audiendo interius. Malitia enim ipsius, accusatio est adversus sanctos. (VERS. 11.) *Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui. Propter sanguinem Agni vincunt, quia passiones Christi sequuntur. Propter verbum testimonii, quia fidei rectitudinem custodiunt, de quibus subditur: et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. Id est ad mortem se posuerunt ne eas nequiter amarent.* (VERS. 12.) *Propterea lætamini, caeli, et qui habitatis in eis.* Plurali numero caelos ad lætandum invitat, quia numerositatem Ecclesiarum assignat, quæ omnes unam de se reddunt. Habitantes in caelo, angelos vel sanctos homines dicit, quibus concorditer in Domino convenit gratulari cum homines, devicto hoste, ad consortium redeunt angelorum. Ubi non est aliud quod exponi debeat, nisi ut hæc manente lætitia, hic liber debitum finem accipiat.

C. (Reliquorum capitulum expositio deest in codice, sive eam scripserit Alcuinus, sive secus; quanquam respece hoc cap., v. 3, plura se scripturum promittit.)

INDEX ANALYTICUS

RERUM QUÆ IN COMMENTARIIS ALCUINI IN APOCALYPSIN CONTINENTUR.

NOTA 1^a quod primus numerus columnam, secundus vero lineam indicat.

NOTA 2^a quod ante quasque ejusdem articuli particulas, inter se per lineolam (—) separatas, vocabulum a fronte positum prius subaudiendum est.

A

Abaddon, rex locustarum, id est, hæreticorum, 1141, 8 sqq.

Adam, primus pater omnium Judæorum et gentilium, secundus vero credentium, 1112, 42 sqq.

Adoratio spiritalis per casum viginti quatuor seniorum intelligenda est, 1119, 41 sqq.

Ægyptus et Sodoma persecutorum Antichristi temporis iniquitatem significant, 1149, 12 sqq.

Æternitas justorum nequaquam temporis varietatem patietur, 1145, 52 sqq.

Agnus in medio seniorum stat quasi occisus, in quoniam sensu, 1121, 29 sqq.; *ibid.*, 45 sqq. — Librum aperit, cum opus voluntariæ passionis implevit, 1122, 13 sqq. — Aperit primum sigillum, 1125, 17 sqq. — Aperit secundum, *ibid.*, 47 sqq. — Aperit tertium, 1124, 55 sqq. — Aperit quartum, 1125, 36 sqq. — Aperit quintum, 1126, 5 sqq. — Aperit sextum, 1126, 49 sqq. — In medio erit electorum, 1154, 34 sqq. — Aperit sigillum septimum, 1135, 2 sqq.

Alæ quatuor animalium eloquia duorum Testamentum figurant, 1118, 46 sqq. — Sex leges significant, *ibid.*, 53 sqq. — Locustarum elatum hæreticorum scientiam indicant, 1140, 31 sqq.

Alpha et omega significant quod Christus principium est et finis, 1095, 7 sqq.

Altare Dei est Christus, 1128, 12 sqq. Altitudo Satanæ superbia est, 1108, 28 sqq.

Amen adverbium est affirmantis, 1091, 53 sqq. Verum interpretatur, 1115, 14 sqq.

Amor Dei per flammam ignis designatur, 1098, 31. Vide Charitas.

Ananias in quem Petrus insurrexit, 1095, 47 sqq.

Angelus qui Joanni apparuit una cum apostolo Ecclesiam præfiguratur, 1091, 6 sqq. — Christi vicem gerit, ejusque in apparendo figuram exprimit, *ibid.*, 17 sqq.; 1100, 27, sqq. — Similis filio hominis vocatur, 1091, 25 sqq. — Ecclesie Sardis quomodo nomen habet quod vivat, et mortuus est, 1109, 50 sqq. — In cuius manu thuribulum aureum, 1153, 13 sqq. — Media-

tor est Deus inter et homines, *ibid.*, 30 sqq. — Quidam mystico significat, 1136, 9 sqq. — Primus tuba canit, *ibid.*, 30 sqq. — Secundus tuba canit, 1137, 50 sqq. — Tertius, *ibid.*, 54 sqq. — Quartus, 1138, 19 sqq. — Quintus, 1159, 1 sqq. — Sextus 1141, 30 sqq. — Levat manum suam et jurat, 1145, 6 sqq. — Septimus et tuba septima finis est ecclesiasticæ prædicationis, *ibid.*, 27 sqq. — Septimus tuba canens apparentem Dominum ad iudicium indicat, 1150, 49 sqq. — Angeli in Ecclesia per oculos designantur, 1098, 37 sqq. — Ecclesie seu prædicatores per septem stellas intelliguntur, 1099, 3 sqq. — Quatuor stantes super quatuor angulos terræ corpus antiqui hostis significant, 1128, 45 sqq. — Septem cum septem tubis, 1135, 11 sqq. — Ecclesiam indicant, *ibid.*, 20 sqq. — Quatuor alligati in flumine magno Euphrate sunt universum reproborum corpus, 1141, 44 sqq.

Angeli quatuor terræ principalia sunt regna terræ, 1128, 57 sqq. Angustia Ecclesie per insulam Pa-